

ŠTEV. 3.

LETO I.

ZBORNİK

SVEČENIKOV SV. PAVLA

IZDAJATELJ IN ODGOVORNI UREDNIK
:: FRANC BRATUŽ ::

S SODELOVANJEM DRUGIH DUHOVNIKOV UREJUJE
:: : : IVAN REJEC : : : :

TISKA „NARODNA TISKARNA“

:: V GORICI — 1920. ::

***

Vsebina:

	St.
V. Šček, Brez Kristusa in s Kristusom	45
Znanstvo:	
Dr. J. Ličan, Katoliška cerkev in komunistična država	46
B. Duhr S. J. — I. Rejec, Boljševizem	52
X., Socialni program krščanskega ljudstva	61
P. Butkovič, Ernest Psichari vnuk Renanov	63
Asceza in pastorala:	
P. Celestin Lojk, Ascetična izobrazba duhovnikov	65
Leop. Cigoj, Boj za krščansko šolo	67
S. S., Boj zoper podivjanost današnjih dni	70
J. Dukič, Beseda o plesu	71
Cerkveni razgled:	
Po domovini.	
Cerkvena statistika iz mesta Gorice	72
Dr. J. Ukmar, Tržaško bogoslovno semenišče	72
Cerkvene razmere v Jugoslaviji	73
Po svetu.	
Francoska (Nadáljevanje)	74
Vestnik „Zbora“	75
Pravila	76
Odsek za pravno varstvo in gnotne zadeve (Preganjani svečeniki krške škofije)	78
Odsek za šolstvo. (Akcija za verouk. — Katehetski sestanek)	80
Odsek za narodno politiko. (Socialni in narodno gospodarski program)	80
Poročila s konferenc	80
Na platnicah: Glasovi ob organizaciji in Zborniku — Ljubezen do knjig.	

Uredništvo: Ivan Rejec, župnik, p. Sv. Križ - Cesta.

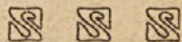
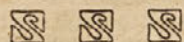
Uprava lista in blagajna Zbora: France Švara, vikarij,
Šempolaj, p. Nabrežina.

Glavno tajništvo Zbora: Virgilij Šček, ekspozit, Lokev
pri Divači.

Pristopnina skupaj z letnino za 1920 znaša L 10; **naročnina**
na list za 1920 znaša L 15; oboje skupaj L 25.

Brez Kristusa in s Kristusom.

V. Šček.

Čudno, skoro nerazumljivo je bitje človekovo! Tako silno potrebuje Kristusa, pa ga ne mara! In vendar nas uči tisočletna skušnja, da vodi pot brez Kristusa v propad.

Svet ni maral Kristusa že za njegovo rojstvo. Domačine in tujce je Betlehem prenočil, le za Kristusa ni bilo prostora. Tudi današnji svet ima za vse časa in prostora dovolj, le za Kristusa ne. In vendar je prišel Kristus med svoje! Ali ni on sveta ustvaril? Ali ni on sveta odrešil? Propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis. Ali ni on zveličar vseh ljudi? In vendar ga nočejo. »Nolumus hunc regnare super nos« (Luk. 19, 14) je klical tedanji svet in kliče tudi sedanj.

Ne le, da svet Kristusa ne mara, mariveč ga tudi s silo podi od sebe. »Tedad pograbijo za kamenje, da bi je lučali vanj« (Ivan 8, 59). Tudi današnji svet je pograbil kamen. Vrgli so Kristusa iz šole, iz gledališča, iz zakonodajnice, vrgli so ga iz družin in mečejo ga iz src: iz javnega in zasebnega življenja.

In posledice? Gorje, strašno gorje!

Kako krasne besede je rajni dr. Krek zapisal v sledeči pesmi leta 1892.

Edinosti želja človeštvo navdaja,
ta želja življenje njegovo preraja;
edini še niso zemlje rodovi!
Tirani drugače, drugače robovi
edinosti semena stresajo v svet
zedinit človeštvo hoteč in otet:

Liberté, égalité, fraternité.

A vskaleč vsevelo je ž njih le gorjè,
samo gorjè in potoki solza
in curki krvi in nezmerno gorjã
Oj, glejmo si prošle povesti strašné,
da vidimo grozo bodočega dné.

Brez Krista ljudi ne zedinja svoboda,
zdivjane jih strasti vihar le razgloda.
Brez Krista enakost zaman se poudarja,
tirane in sužnje le nove nam ustvarja.
Brez Krista i bratstvo ne zbrati svetã;
to bratstvo se v črtu in boju skonča.

Sejmo, sejmo semena
vere v križ rešilni
z golgotskega slemena
mej upor grozilni!

Sejmo, sejmo semena
Jezusove nade
z golgotskega slemena,
preden vse propade.

Sejmo, sejmo semena
Kristove ljubavi
z golgotskega slemena,
da se svet ozdravi!

Smo že sredi gorjã.

Kako lepo je rekel veliki Goethe: »Vse dobe človeške zgodovine, v katerih je vladala vera, so sijajne in rodovitne za sodobnike in poznejše rodove; nasprotno pa vse dobe, v katerih je klaverno prevladovala nevera, izginejo pred poznejšimi rodovi.« Religiozno ljudstvo je močno ljudstvo, brezverno ljudstvo pa je zapisano smrti! zakaj ljudstvo brez vere je ljudstvo brez morale; ljudstvo brez morale pa ne more obstojati.

Patres nostri peccaverunt et non snut; nos autem onera eorum portamus. Že očetje so grešili, mi zato trpimo; mi grešimo; trpeli homo ml in pozni zanamci. Peccatum peccavit Jerusalem zato vse gorjè. Človeštvo je sejalo veter, zdaj žanje vihar.

Blagor dobam, o katerih je veljalo, da se »vsako koleno pripogiblje v imenu Jezus« (Fil. 2, 10), trikrat blagor dobam, o katerih se je reklo, da »vsak jezik pripoznava, da je Jezus Kristus Gospod« (Fil. 2, 11). Ko bi mogli to trditi tudi o današnji dobi, bi bilo sedanje socialno vprašanje kmalu rešeno.

Bratje, stojmo trdno! Naj gre svet še tako nizdoli, ne obupajmo, ampak glasno oznanujmo: rešitev je v Kristusu. Po velikem in neznanskem trpljenju se bo svet o tem prepričal; tedaj bo s Petrom vzkliknil: Domine, ad quem ibimus?

Mi pa ponavljajmo s prerokom: »Jerusalem, Jerusalem, convertere ad Dominum Deum tuum.«

Katoliška cerkev in komunistična država.

Dr. Jos. Ličan.

Dviga se važno vprašanje, v kakem razmerju stoji katoliška cerkev do komunizma. Le nekaj misli si usojam tu podati in sicer nekatere le v osnutku.

Pred vsem si moramo biti na jasnem glede teh dveh načel:

1.) je-li zasebna last upravičena in li-je raba zasebne pravice neomejena;

2.) v kaki obliki je komunizem dovoljen, in v kaki obliki ga je Cerkev zavrгла.

Iz tega bomo razvideli, v kakem razmerju stoji Cerkev do komunistične države prve (dovoljene) in druge (zavržene) kategorije.

I.

1.) **Zasebna last je upravičena.** O pojmu in vrstah zasebne lasti glej V. Cathrein: *Moralphilosophie*, 1893, II. 111 nasl. I. 449. Namen je dvojen: neposreden: za ohranitev in razvoj posameznika in družine, posreden — za ohranitev in razvoj cele človeške družbe, človek je namreč »animal sociale«.

Upravičenost potrjuje:

a) **Razodetje:** V starem zakonu beremo: »In Bog ju (Adama in Evo) je blagoslovil in je rekel: Naraščajta in množita se, in polnita zemljo, in podvrzita si jo, in gospodujta ribam v morji in pticam pod nebom in vsem živalim, ki se gibljejo na zemlji. In Bog je rekel: Glejte, dal sem vama vse semensko zelišče in vsa drevesa, da so vama v živež in vsem živalim na zemlji.« (I. Mojz. 1, 28, 29.) Kajin in Abel sta imela že vsak svojo last (I. Mojz. 4, 2—4); »Abraham je bil silno bogat na posestvu srebra in zlata«, pa tudi Lot »je imel čredo ovac in goved in šotore«. (I. Mojz. 13, 1 nasl.) V okrožnici »Rerum novarum« pojasnjuje Leon XIII. tako: »Quod vero terram Deus universo generi hominum utendam, fruendam dederit, id quidem non potest ullo pacto privatis possessionibus obesse. Deus enim generi hominum donavisse terram in communi dicitur, non quod eius promiscuum apud omnes dominatum voluerit, sed qui partem nullam cuique assignavit possidendam, **industriæ hominum relinquens** institutisque populorum permissa privatarum possessionum descriptione.«

Torej pravica do zasebne lasti je bila dana od Boga človeku, dejanska razdelitev sama pa je odvisna od človeka po raznih pravnih naslovih.

Zasebno last varuje izrečno dekalog: »Ne kradi. Ne želi hiše svojega bližnjega, ne želi njegove žene, ne njegovega hlapca, ne njegove dekle, ne njegovega vola, ne njegovega osla, ne vsega, kar je njegovo« (II. Mojz. 20, 17). In zopet zapoved: »Ne jemlji in ne premikaj mejnikov svojega bližnjega, ki so jih postavili pradedi v tvojem posestvu.« (V. Mojz. 19, 14).

Kristus Gospod je potrdil dekalog. (Mat. 5, 17), zlasti 7. zapoved. Bogatemu mladeniču je Gospod na vprašanje, kaj mu je storiti, odgovoril: »Če hočeš v življenje iti, spolnij zapovedi«. In nato jih je naštel: Ne ubijaj, ne prešestvaj, ne kradi (Mat. 19, 18). Sv. Pavel često povdarja veljavnost te zapovedi »ne kradi«, in svari pred vsako krivico (I. Kor. 5, 10, 6, 10, — Kol. 4, 4, Ef. 4, 16, Rom. 13, 8.)

2.) **Cerkev:** obsodila je v III. stoletju »apostolike«, »qui se hoc nomine arrogantissime vocaverunt, utentes coniugibus et **res proprias possidentes**«. (Sv. Avg.) Obsodila je sredi 4. stol. sinoda v Gangri Eustahijane, ki so bogate iz cerkve izločevali. Inocent III., je zavrğel v 13. stol. Waldenze in Albižane, ker so odrekli zveličanje premožnim. (Denzinger — Ench. 373).

Moderni komunizem, ki uči nasilno odpravo lastninske pravice, je Cerkev v raznih izjavah zavrğla: v okrožnici Pija IX. »Quanta cura« z dné 8. decembra 1864 in v silabu I. 1864 § 4, t. 18; v alokuciji Leona XIII. z dné 28. marca 1878, v okrožnici Leona XIII. »Apostolici muneris« z dné 28. decembra 1878, ter zlasti v okrožnici istega papeža »Rerum novarum« z dné 15. maja 1891.

3. **Zgodovina,** ki priča, da so od nekaj vsi večji kulturni narodi poznali in spoštovali to naravno institucijo. Dokaz temu so nam, ne le Izraelci (glej Fr. Heil, *Handbuch der bibl. Archaologie*) temveč tudi štari Egipčani, Babilonci in Asirci. Gledé Egipčanov imamo dokaze že v sv. pismu (Gen. 39, 5, 41, 44; 47, 18). Svetna raziskovanja isto potrjujejo. Že za časa kralja Seneiru-a (3000 pred Kr.) se čita o prodaji, menjavi in podedovanju posestev, iz poznejše dobe govore spomeniki o veleposestnikih in kmetih. Glej izjave egiptologov Bircha, Maspéra, Duncker-ja (Cathrein I. c.

II. 233). Iz starega Babilona so nam ohranjeni spisi na lončenih tablicah in nad 100 tablic govori o kupnih pogodbah gledé vrstov, hiš, njiv. Najbolj važni spomenik je zbirka postav, ki jih je kralj Hamurabi (okoli 2000 let pred K.) objavil. Tu podaja natančne zakone glede zasebne posesti hiš in zemljišč (Glej Scheil O. P. »Elamitsko-sémitski teksti« pri Ad. Tanquerey Synopsis Theol. mor. III.³ str. 46.). — Ni torej res, kar trdi E. de Laveleye, da je še-le rimsko-pravo uvedlo zasebno pravico. Ta pravica se ne izvaja iz zgolj pozitivne zakonodaje, temveč izvira iz naravnega nagona in naravne uredbe. »Possidere res privatim ut suas, ius est homini a natura datum«, učí Leon XIII. v okrožnici »Rerum novarum« (Acta S. Sed. 23, 643).

3). **Razum:** a) človek ima naraven nagon in dolžnost ohraniti si življenje in to ne le za danes, ampak tudi za jutri, za bodočnost, ne le za čas zdravja, temveč tudi za slučaj bolezni, ne le za mlada leta, temveč tudi za starost. Tega pa ne more storiti, če nima pravice do imetja, zlasti stalnega.

b) Človek nima dolžnosti le do sebe — temveč tudi do družine — do svojih otrok. »Filii sunt aliquid patris — pravi Leon XIII. v omenjeni okrožnici I. c. p. str. 646 — et velut paternae amplificatio quaedam personae: proprie loqui si volumus, non ipsi per se, sed per communitatem domesticam in qua generati sunt, civilem ineunt seu participant societatem.« Ne mogel bi pa oče zadostno skrbeti za družino, ko bi ne imel pravice, pridobiti si kaj in izročiti svojim potomcem. — Iz istih razlogov kakor dolžnost se izvaja pravica človeka do samohranitve, pravica do družine.

c) Bistvo dela ustvarja zasebno pravico: Sane quod facile est pervidere, ipsius operae, quam suscipiunt qui in arte aliqua quaestuosa versantur, haec per se causa est, atque hic finis quo proxime spectat artifex, rem sibi quarerem privatoque iure possidere uti suam ac propriam. Is enim si vires, si industriam suam alteri commodat, hanc ob causam commodat ut res adipiscatur ad victum cultumque necessarias ideoque ex opera data ius verum perfectumque sibi quaerit non modo exigendae mercedis, sed et collocandae uti velit. Ergo si tenuitate sumptuum quicumque ipse comparsit, fructumque parsimoniae suae, quo tutior esse custodia possit, in praedio collocavit, profecto praedium istiusmodi nihil est aliud, quam merces ipsa aliam induta specieem: proptereaque coemptus sic officii fundus tam est in eius potestate futurus, quam parta labore merces. Sed in hoc plane, ut facile intelligitur, rerum dominium vel moventium vel solidarum consistit. Iamvero cum in paradiso naturae bonis industriam mentis viresque corporis homo insumat, hoc ipso applicat ad sese eam naturae corporeae par-

tem, quam ipse percoluit, in qua velut formam quendam personae suae impressam reliquit; ut omnino rectum esse oporteat, eam partem ab eo possideri uti suam, nec ullo modo ius ipsius violare cuiquam licere.« (Okroč. Acta S. Sed., 23, 642, 644.)

Izgovor, da razlog pod a) in b) ne drži, ker bo država iz skupne lasti vse preskrbela, ne velja. Bilo bi to uzurpacija državne oblasti, ki bi pravico, ki je primarno v poedincih, proti njih volji zadržala in sebi prisvojila, in vendar dolžnost države je »non ad se rapere iura civium, sed munire atque firmare iusta debitaque tutela.« (Okr. I. c. str. 646.)

II.

Pravica do zasebne lasti ni absolutna, temveč omejena. Omejuje jo dvojno razmerje: ozir do bližnjega, ozir na skupnost. Ud telesa mora biti v skladu s celim organizmom ne sme ud udu škoditi, a tudi celoti ne, ali kakor pravi Leon XIII: »quantum incolumi bono communi et sine cuiusquam iniuria potest.« (Rerum nov. I. c. str. 658). To so naravne meje.

1.) Vsled tega uče vsi moralisti, da je dovoljeno »in extrema necessitate« vzeti bližnjemu ali premoženju celote, kar kdo nujno potrebuje, da si življenje ohrani. Leon XIII. šteje pomoč »in rebus extremis« med »officia iustitiae« (Rerum novarum. I. c. str. 651). Razlog je na dlani.

2.) A če občni blagor zahteva, se zasebna last po javni oblasti lahko omeji, seve proti pravični odškodnini.

To načelo — ki je v naravi utemeljeno, je Cerkev potrdila. Leon XIII. pravi: »Ius enim possidendi privatim bona, cum non sit lege hominum, sed natura datum, non ipsum abolere, sed tantummodo ipsius usum temperare et cum communi bono componere auctoritas publica potest.« (Okr. I. c. p. 663). Zlasti nalaga papež, naj zakonodaje skrbe, da se zasebna last med kar največ ljudi razširi, da se tako doseže pravičnejša razdelitev zemlje. »Jus privatorum bonorum sanctum esse oportere. Quamobrem favere huic iuri leges debent, et quoad potest, providere, ut quamplurimi ex multitudine rem habere malint. Quo facto praeclarae utilitates consecuturae sunt, ac primum certe aequior partitio bonorum (I. c. 653).

In tu je ključ za postavno rešitev socialnega vprašanja. Toda kapitalisti in latifundisti se krčevito oklepajo onega, kar ni v občni blagor, temveč le neznosna tlaka nižjih slojev. Isti papež nalaga — ne le javni oblasti, temveč tudi zasebnikom dolžnost, ozirati se na javni blagor: »Quicumque maiorem copiant bonorum Dei munere accepit... ob hanc causam accepisse, ut ad perfectionem sui pariterque velint minister providentiae divinae, ad utilitates adhibeat ceterorum.« (I.

c. 652)..... »Cujus doctrinae in eo est fundamentum positum quod iusta possessio pecuniarum, iusto pecuniarum usu distinguitur. Bona possidere..... ius est homini naturale.... At vero si illud quaeritur, qualem esse usum bonorum, necesse sit, Ecclesia quidem sine ulla dubitatione respondet: Quantum ad hoc non debet homo habere res exteriores ut proprias, sed ut communes, ut scilicet de facili eas communicet in necessitate aliorum. Ubi necessitati satis et decoro datum, officium est de eo quod superat gratificari indigentibus: Quod superest, date elemosinam.«

Kako bi se lepo premostil strašni prepad med kapitalisti in proletarijatom, ko bi svet Cerkev poslušal!

1.) Preveliko kopičenje bogastva v eni roki se je smatralo že od nekdaj za nevarno. Celo pagan Salust trdi: »Ubi divitiae carae habentur, ibi omnia vilia sunt: fides, probitas, pudor pudicitia«. Naš božji Rešenik je često poudarjal nevarnost bogastva za večni blagor: »Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum« (Mat. 19, 23.) Nazval je pa bogastvo »mamonam iniquitatis« (Luk. 16, 8). »quia divitiae sunt adminicula iniquitatis.... faciunt iniquitatem, sunt fallaces (in oppos. ad verum) et saepe iniquitate collectae sunt. (Knabenbauer — Com. in Luc. p. 467). Bogatinom nasproti so sv. Očetje — n. pr. Sv. Ambrož (De Tobia, de Nabutha), Tertullian (De pat. c. 7) Sv. Gregor V. (Pastor. curae Admon. 22) — zabičevali načelo, da niso posestniki absolutni lastniki premoženja. — Nasproti Bogu so le oskrbniki, ki so dolžni upravljati premoženje po volji božji. Napram ljudem so sicer lastniki — a imajo do njih stroge dolžnosti. »Das Eigentum, pravi Heinr. Pesch v svoji knjigi »Die sociale Befähigung der Kirche«, 1899. str. 408 — was dem Menschen zustehen kann, verglichen mit dem Eigentume Gottes, ist bloss im analogen Sinne Eigentum, kelne uverlierbare Herrschaft über das innerste Wesen der Dinge, wie das Eigentum Gottes«. In sv. Tomaž (S. Theol., II. II. qu. 32. a. 5 ad 2) uči: »Bona temporalia, quae hominibus divinitus conferuntur, ejus quidem sunt, quantum ad proprietatem, sed quantum ad usum non solum debent eius, sed etiam aliorum, qui ex eis sustentari possunt, ex eo, quod ei superfluit.« — Socialisti torej grdo obrekujejo Cerkev, ko trde, da Cerkev ščiti ravno z naukom o zasebni lastnini krivično pridobljene kapitale. Ravno nasprotno. Cerkev zahteva povrnitev krivično pridobljenega blaga, a tudi pošteno pridobljeno blago spada, kolikor ga lastnik ne potrebuje, — občenemu blagru. — »Die Menschen verlangen — pravi Alf. Winterstein (pri H. Pesch. I. c. str. 417) ihren Antheil an den Gütern der Erde. Diesem tiefsten Grund und Wesen der socialen Frage .... steht die Lehre Jesu unmittelbar nahe. Jesu Lehre über

das Erdengut fasst... die Verwendung des Erdengutes für die Gottesfamilie, die Menschheit ins Auge. Sie muss eben deswegen als eine eminent sociale Lehre — bezeichnet werden.«

III.

Ali je Cerkev vsak komunizem zavrgla? Da rešimo to vprašanje, ogledati si moramo:

a) cerkvene izjave, ki obsojajo moderni komunizem, zlasti moramo poiskati razloge, zakaj ga je zavrgla;

b) Kakšen je komunizem, ki ga je Cerkev pohvalila in odobrila, namreč komunizem prvih kristjanov in komunizem, ki še vedno obstoji v cerkvenih kongregacijah in redovih.

1.) Ad Primum. Okrožnica Pija IX. »Quanta cura« z dné 8. dec. 1864. poudarja to-le: Hoc tempore non paucos reperiri (nostis), qui civili consortio impium et absurdum naturalismi, uti vocant, principium applicantes audent docere »optimam societatis publicae rationem civilemque progressum omnino requirere, ut humana societas constituatur et gubernetur, nullq. habito ad religionem respectu, ac si ea non existeret.« (Acta S. Sed. 3, 162).....

Etenim funestissimum Comunismi et Socialismi docentes et profitentes errorem asserunt, »societatem domesticam seu familiam totam suae existantiae rationem a iure dumtaxat civili dimanare ac pendere iura omnia parentum in filios cum primis vero ius institutionis educationisque curandae.... Quibus.... in id tendunt, ut salutifera cath. Ecclesiae doctrina eliminetur.« (I. c. 164).

Papež torej zavrača komunizem vsled zmote, da se nima človeška družba ozirati na vero, in pa ker smatra komunizem pravico starišev do otrok zlasti gledé vzgoje ne za naravno, temveč le pozitivno človeško, ki jo torej lahko svetna oblast starišem odvzame.

Okrožnica Leona XIII. »Apostolici muneris«, z dné 28. dec. 1878 poudarja poleg drugih zmotnih načel v komunizmu zlasti te-le: »Naturalem viri ac mulieris unionem gentibus vel barbaris sacram dehonestant, ejusque vinculum, quo domestica societas principaliter continetur, infirmant aut etiam libidini permittunt. Praesertim... honorum illecti cupiditate, ius proprietatis naturali lege sancitum, impugnant et per immane facinus, quidquid..... ingenii manuumque labore aut victus parsimonia adquisitum est, rapere et in commune habere contendunt. Probe nostis infensissimum bellum.... eo tendere ut omni revelatione submota et quolibet supernaturali ordine subverso, solius rationis inventis seu potius deliramentis, aditus pateret... nulla Dei et ordinis ab eo praestituti habita ratione... Futurae tandem aeternaeque vitae praemiis ac

poenis oblivioni traditis, felicitatis ardens desiderium intra praesentis temporis spatium definitum est.... Ius novum, ut aiunt, contra naturalem divinamque legem confingi et sanciri coeptum est.... Dicitare non desinunt, ut tendunt nec maiestati honorem ac reverentiam, nec legibus, nisi forte ab ipsis ad placitum sancitis, obedientiam deberi... Cum enim Socialistae ius proprietatis tamquam humanum inventum, naturali hominum aequalitati repugnans traducant, et communionem bonorum affectantes, pauperiem haud aequo animo esse perferendam, et ditiorum possessiones ac iura impune violari posse arbitrentur; Ecclesia ius proprietatis ac dominii.... intactum cui libet et inviolatum esse iubet: novit enim furtum ac rapinam a Deo omnis iuris auctore ac vindice, ita fuisse prohibita, ut aliena vel conspiciere non liceat.... (Acta S. Sedis 11, 369 nasl.)

Slednjič dokazuje okrožnica Leona XIII. »Rerum novarum« z dne 15. maja 1891 upravičenost zasebne lasti. O skupnosti imetja se izraža takole: »Socialistae.... evertere privatas bonorum possessiones contendunt oportere, earumque loco comunia universis singulorum bonorum bona facere, procurantibus viris qui aut municipio praesint aut totam rempublicam gerant. Eiusmodi tralatione bonorum a privatis ad commune, mederi se posse praesenti malo arbitrantur. Sed est adeo eorum ratio ad contentionem dirimendam inepta, ut ipsum officium genus afficiat incommode: eademque praeterea est valde iniusta, quia vim possessoribus legitimis affert, pervertit officia reipublicae. (Acta. S. Sed. 23, 442.) »Nam etsi ad meliora contendere concessum est, at alteri, quod suum est detrudere, iustitia vetat nec ipsa communis utilitatis ratio sinit« (l. c. 659).

Papež obsoja uničenje družine: »Familia seu societas domestica perparva illa quidem, sed vera societas, eademque omni civitate antiquior, cui propterea sua quaedam iura officiaque esse necesse est quae minime pendeant a republica.... Est enim homo, quam respublica senior, quo circa ius ille suum ad vitam corpusque tuendum habere natura ante debuit, quam civitas ulla coisset.... Velle, ut pervadat civile imperium arbitrato suo usque ad intima domorum magnus et perniciosus est error (l. c. 646).

Quod igitur Socialistae posthabita providentia parentum, introducunt providentiam reipublicae, faciunt contra iustitiam naturalem, ac domorum compaginem dissolvunt... (l. c. 647). Non civem, non familiam absorberi a republica rectum est: suam utrique facultatem agendi cum libertate permittere aequum est. (l. c. 658).

Iz navedenega lahko povzamemo, da je Cerkev komunizem obsodila zlasti iz treh razlogov: 1.) ker sloni le zgolj na materialistiškem naziranju, ter se na verska načela ne ozira 2.) ker ruši

in uničuje podlago družbe: družino in zakon, 3.) ker hoče z nasiljem odpraviti zasebno last ter uvesti z nasiljem skupnost premoženja.

To so toraj tri glavne zapreke — ki jih stavi moderni komunizem krščanstvu na pot. — Potemtakem Cerkev ne zavrača vsakega komunizma, temveč le onega, ki sloni na zgornji podlagi. — Ali bi bil toraj kak komunizem dovoljen? — Da, krščanski komunizem, ki bi človeka ne odvajal od zadnjega cilja, ki bi ne razdiral družine in zakona ter bi bil prostovoljen.

O tem pa v drugi točki.

Ad Secundum. Kaj radi se moderni komunisti sklicujejo na komunizem prvih kristjanov. A ravno ta komunizem je obsodba njihovega sestava. Beremo sicer »da vsi, ki so verovali, so bili skupaj, in vse, kar so imeli, je bilo vseh. Lastnino in premoženje so prodajali, in so od tega delili vsem, kakor je kdo potreboval.« (Djan. ap. 2, 44) A to so storili ne prisiljeno, temveč popolnoma prostovoljno, iz ljubezni, ker so bili »nega srca in enega duha.« (Dj. ap. 4, 32) Prostovoljno so prodajali svoje imetje, kar potrjuje izjava apostola Petra do Ananije. Ta si je utrgal del skupička od prodane njive in je hotel apostola nalagati. Peter, ga je razkrinkal z besedami: »Ali bi ne bila (cena njive), ko bi jo bil obdržal, tebi ostala, in prodana ali ni bila v tvoji oblasti?« (Dj. ap., 5, 4.) Tesno so se oklepali nauka Gospodovega, ki jim v tem oziru ni dal zapovedi, temveč le svet: »Če hočeš popolen biti, idi, prodaj kar imaš in daj ubogim, in boš zaklad imel v nebesih, ter pridi in hodi za menoj.« (Mat. 19. 21).

Sploh pa komunizem prvih kristjanov ni bil v pravem pomenu gospodarski komunizem, ni slovel na organizaciji skupnih produkcijskih sredstev. Bila je bolj organizacija dobrotelosti ali ubožna oskrba. Pripomniti moramo, da komunizem, opisan v Djanju apostolov, ni spadal k bistvu krščanstva. Bil je le začasen in lokalni. Razven v Jeruzalemu bil je menda le v Aleksandriji. Po vseh drugih apostolskih cerkvah (n. pr. v Antiobji, Efezu, v Macedoniji, v Korintu, v Rimu, je bil nepoznan. To razvidimo iz pobiranja miloščine pri posameznih. »Prvi dan v tednu vsakteri izmed vas doma na stran deni in prihrani, kar se mu prav zdi, da se ne bo takrat, ko pridem, miloščina pobirala« (1. Kor. 16, 1.) »Slehern naj da miloščino, kakor je v svojem srcu namenil ne z žalostjo ali po silii, ker veselega darovalca ljubi Bog.« (2 Kor. 9. 7) Isto priča Rim, 15, 26, Gal. 2, 10. —

»Dass in der Tat — pravi H. Pesch l. c. str. 403 — in vollendenstem Masse die Armenpflege geübt worden sei, geht aus der Bemerkung 4, 34 hervor: Neque enim quisquam egens erat inter illos.« —

Tudi vemo, da še med apostolskim kolegijem ni bilo komunizma, kako bi sicer Judeža imenovali »tatu«. Med učenci Gospodovimi so bile razne premožne osebe Nikodem (Jan. 19, 39) Jožef Arimatejec (homo dives. Mat. 27 57) Cahej (princeps publicanorum et dives). Matej, (ki je veliko kosilo napravil Gospodu in svojim kolegom cestinarjem. L., 5, 24) Družina Cebedejeva, ki je imela več najemnikov (Mark 1, 20) za ribarstvo. Družina Lazarjeva v Betaniji je imela svojo hišo. (Luk. 10, 38) Da, v Jeruzalemu samem se omenja hiša Marije Jeruzalemske matere sv. Marka, In to ob času, ko se slavi ona skupnost imetja kristjanov (Dj. ap. 12, 12). Tudi apostola Peter in Andrej sta imela svojo hišo v Kafarnavmu (Mat. 8, 14).

V pismu do Hebrejcev (10, 92—34) opominja sv. Pavel Jeruzalce na dneve preganjanja In omenja »rapinam bonorum vestrorum cum gaudio susceptis.« Torej bile so med jeruzalemskimi kristjani glede zasebne lasti tudi izjeme.

Vsekako iz opisanega pojava prvih kristjanov lahko sklepamo, da je bila skupnost imetja — daši le na dobrodelni in ne gospodarski podlagi — le prostovoljna. Možna pa je bila vsled velike njihove popolnosti in heroične ljubezni.

Isti znak krščanskega komunizma srečavamo v cerkvenih redovnih družinah. S prostovoljno obljubo se vsakdo odreče pravici do zasebnega imetja, vse vkup mora pa družiti bratska ljubezen. Ko tista poneha, ko se urinejo nepravilnosti glede spolnovanja obljube uboštva — redovi razpadejo. To uči cerkvena zgodovina. — O tem komunizmu pravi Cathrein (»Der Socialismus«, 1894, str. 228): »Gewiss, wo Männer sich zusammenfinden, die allem Irdischen entsagen und sich ausschließlich dem Dienste Gottes u. des Nächsten widmen wollen, da kann eine Art Gemeineigentum herrschen ohne dass Zwietracht u. Streit entsteht, da wird sogar eine solche Ordnung sehr förderlich sein weil sie die Einzelnen der Sorge für die irdischen Bedürfnisse enthebt.«

Vsled tega razumemo, zakaj so sv. Očetje govorili o komunizmu kot vzornem stanju človeka. Weiss Apologie 4, I. str. 279 — trdi na podlagi sv. Avguština: »Wäre die Menschheit geblieben, wie sie aus der Hand Gottes hervorgegangen ist, und wie sie sein sollte, so wäre Privateigentum nicht notwendig und würde Gemeineigentum mehr der Idee einer vollkommenen menschlichen Gesellschaft entsprechen.«

IV.

Pomislino dalje, se li da zgraditi taka popolna komunistička država na zemlji. Na to odgovorjamo: Da, če bi bili vsi v to potrebni predpogoji daní. Tako seve le v teoriji.

Človek ima — kakor smo v I. delu dokazali — pravico do zasebne lasti. Tej pravici se pa lahko človek iz višjih nagibov odpove — kakor so storili prvi kristjani in še vrše cerkveni redovi (III. del). Torej je možen slučaj, da se človeštvo — uvidevši pogubnost zlorabe imetja — na prid občenemu blagru tej pravici odpove n. pr. na podlagi sklepa pravilno in svobodno iz vseh slojev izvoljenih zastopnikov, kojemu sklepu pa posamezniki vsaj »tacite« z ozirom na splošnost pri-trdè. Imeli bi torej pravilno uveden komunizem imetja — brez vsakega nasilja. Seve ta komunizem bi se ne smel raztegniti na skupnost žensk, bi ne smel razdreti jedra družbe, posameznih družin, bi ne smel tirati človeka proč od zadnjega posmrtnega cilja.

A smelo trdimo, da bi se tako idealno stanje človeške družbe ne moglo vzdržati brez blagodejnega vpliva krščanstva in Cerkve. Če je sploh potrebno delovanje Cerkve in krščanstva za prospeh vsake države, bilo bi eminentno potrebno za obstoj take države, ki zahteva popolne ljudi.

Že razdelitev posameznih dobrin, zemlje, stanovanj, dela itd. bi moralo sloneti na visoki pravičnosti. A prava učiteljica in vzgojiteljica pravičnosti je Cerkev; ki uravnava srca z nadnaravnimi sredstvi. Ne kruta sila, etična moč je v to potrebna.

Taka država terja od posameznikov veliko požrtvovalnosti. Vsak se mora za skupnost žrtvovati, vsak mora zatirati v sebi nagon sebičnosti. Katera sila to premore? Ne armada orožnikov, ne četa nadzornikov: Cerkev je zopet, ki preobrazuje notranjost človeško, puli plevel in nagiba k požrtvovalnosti. Pomisliti je treba, da odpadejo v komunistični državi drugi močni nagibi: skrb za lastno prehranitev odvzame — skupna miza, skrb za vzdržanje družine — prevzame država. Ne bo se li velika težkoča pojavila, ne bo li to jemalo energije delu — in vsled tega povzročilo zmanjšanje produkcije? Saj je že delo samo na sebi žrtev. Sploh človek položi svojo osebno svobodo na oltar skupnosti. (Prim P. Val. Stecanella »Del Comunismo esame critico«, 1882. str. 45 vol.) Kaj naj nadomesti one naravne nagibe, če ne moralna sila krščanstva in Cerkve? Brutalna sila bi povzročila le nezadovoljnost, človeka bi potiskala k uporju.

Taka država bi se zamogla razviti, le če bi se brzdale vse strasti, ki motijo notranje ravnotežje: sloneti bi morala na pravi bratski ljubezni, na zmernosti, pravičnosti in brzdanju spolnega nagona. A le v Cerkvi je šola vseh teh potrebnih čednosti.

Komunistična država bi zahtevala popolnih ljudi, ki jih svet brez moralne sile sv. Cerkve in nadnaravnih sredstev krščanstva ne more vzgojiti! Prav trdi A. Tanqueray (Theoh. m. IIIe, str.

51): »Nec advocari potest collectivismus, nisi prius homines discant propria contemnere, et fratres seu concives plus quam seipsum diligere, jamvero caritatem, seu altruismum, ut dicunt, hucusque non vigere inter plerosque homines lugenda sat constat experientia.

Če hoče moderni komunizem porabiti za svojo državo človeka, ki se ne zna brzdati, da, v katerem je razpalil vse mogoče človeške strasti — si je s tem sam že obsodbo podpisal. Njegova država s takim človeškim materijalom in brez moralne sile — je prava utopiija. Že narava nam v posameznih vzgledih črta pot. Pri čebelah n. pr. obstoja komunizem, a vidimo, da je Stvarnik pri njih zatrl in omejil one nagone, ki bi rušili komunizem. Čebela - delavka ne pozna spolnega nagona, vse svoje življenje živi deviško. In delavke so, ki vodijo in regulirajo ves notranji ustroj svoje države. Matica pa, ki skrbi za potomstvo, se oplodi le enkrat za celo življenje. Tako so vsi iz spolnega nagiba izvirajoči neredi izključeni iz panja. Velika je tudi **požrtovalnost** čebele, nam nepojmljiva. S kako pridnostjo in vztrajnostjo nabira med, s kako resignacijo žrtvuje življenje, ko brani svojo naselbino pred svražniki. Torej zopet ista poteza — na strasteh se ne da nikjer graditi komunizem.

Če stopimo iz idealnih na realna tla, moramo z A. Weissom — (Sociale Frage u. soc. Ordnung Apol. 4, I. 275) priznati: »Razdelitev zemeljskih dobrin na posameznike, torej zasebna last, ni le zgodovinsko in dejansko pravno uvedena, temveč filozofsko in teološko, npravno in ekonomsko v **odnošajih, v katerih človeštvo sedaj že enkrat živi**, edino primerno, da na sploh lahko rečemo, edino možno in potrebno stanje.«

»Komunizem ali skupno imetje — pravi Dr. K. Eberle v svoji knjigi »Grundzüge der Sociologie« 1896, str. 131 — to je ustanova, v kateri ne obstoja osebna last, temveč pripada vsa last skupnosti, tako da ona skrbi za življenjske potrebščine vseh — sama na sebi ni zavržljiva. Ta skupnost imetja je pa le tam možna, kjer vsi z resnim pobijanjem strasti po višji popolnosti streme, kar se navadno le v manjših skupinah udejstvuje, in kjer se vsi prostovoljno odpovedo lastninski pravici. Obsodbe vreden pa postane komunizem, kakor se ga navadno razume, s tem, da se ga v vseh okolnostih, vsem ljudem, celo s silo in proti svobodni volji nalaga in se ga progiaša le edinim upravičenim načinom imetja, zasebna last se pa kot »tatvina« označuje.« — Sv. Cerkev, ki računa z dejanskim človekom, kakor je na sploh v resnici, je vsled tega začrtala sanacijo bolne človeške družbe na tej podlagi. Odprave zasebne lasti Cerkev ne zahteva in ne predlaga, temveč po temeljnem načelu, označenem v III. delu te razprave, zahteva korenite odprave vsake zlorabe in izrodov ime-

tja. Veliki socialni papež Leon XIII. je v svoji nesmrtni okrožnici »Rerum novarum« podal pravi ključ za rešitev socialnega vprašanja. Preteklo bo kmalu 30 let po objavi te okrožnice in vedno bolj spoznavamo, kako jasno je videl papež stvari, ki se imajo razviti; zadel je v bistvo stvari, ko je učil, da je treba poprej dušo ozdraviti, prepojit človeško družbo s pravim krščanskim naziranjem. Pri tej misli se obširno mudi »La Civiltà cattolica«, 1920, I. str. 126 v članku »La restaurazione morale e la »Rerum novarum« ter piše: »Nessuno può dubitare, che le condizioni economiche dei ceti inferiori siano oggi assai migliorate. Osserviamo solo il fatto ormai evidente. Le organizzazioni operaie sono cresciute a tal numero e potenza da rendere talora il lavoratore arbitro quasi unico della distribuzione dei frutti del lavoro a suo maggior vantaggio. Una fitta rete di opere benefiche copre il mondo civile; opere che corrispondono a tutti i particolari bisogni della vita. Gli Stati stessi con una lunga serie di providenze legali prendono la tutela dei lavoratori e vanno costituendo una compiuta legislazione sul lavoro, talmente vantaggiosa di assicurargli una prosperità superiore a quella delle medie classi borghesi ed allo stesso ceto delle professioni liberali se si aggiunge l'aumento dei salari e la diminuzione delle ore di lavoro.

Eppure, con tutta questa trionfale ascensione del popolo, noi incontriamo maggiore frequenza negli scioperi, una febbre più ardente di nuove rivendicazioni, un senso più vivo di malessere, che prorompe all'urto più leggero. **Il male non deve essere dunque nella borsa, ne in altri materiali condizionali, ma deve avere scaturigini più profonde: il male è nell'anima!** — Kako prav je govoril papež — v okrož. »Graves de communi« 18. jan. 1901. »Nekateri hočejo dati razumeti, da je tako zvano socialno vprašanje le zgolj gospodarsko, ko je vendar jasno, da je v prvi vrsti npravno in versko. Le pomnožite plačo delavcu, zmanjšajte mu ure dela, znižajte mu ceno živilom, toda če ga pustite, kar žal se dogaja, da se napije gotovih nauk..., ki ga tirajo, da zavrže spoštovanje do Boga in ga moralno pokvarijo, ves njegov trud in imetje pojde pod zlo.«

In tako opazamo, da drve organizirane mase čim dalje bolj v to zlo. Nestrpno čakajo in pričakujejo, da uresničijo svoj komunistički program. Po svobodi upijejo in hite kakor veša v žgoč plamen — v razmere, ki pomenijo grob osebne, družinske in socialne svobode.

In katoliška Cerkev?

Žalostno zre v te razmere — ponuja leka človeški družbi — ta sega rajša po strupu.

Vpraša se, ali pa **pride res do moderne brezverske komunističke države?** Razni pojavi in dej-

siva na Ogerskem, in Ruskem so znana. — Če mo-
trimo moralno popačenost, otrpnenje verske zave-
sti in verskega življenja, ki ga je vojska zakrivila,
se skoro ne moremo ubraniti misli, da bo Bog do-
pustil tudi to poskušnjo. Dopustil bo pa Bog, da
kaznuje brezsrčni kapitalizem in brezverske dr-
žave, da pokaže enkrat za vselej človeštvu, kam
zagazi — če Cerkve ne posluša.

Težki dnevi čakajo sv. Cerkev in njene slu-
žabnike.

Kako se pa bomo morali vesti mi duhovniki v
brezverski komunistični državi?

1.) Priznati bi smeli obstoječo oblast — vsaj
kot aktualno.

2.) Nikdar in nikoli bi ne mogli odobriti nasilja
proti imetju in življenju zasebnikov. Noben duhov-
nikov, se razume, bi ne mogel dejansko sodelovati
pri tem razdiralnem delu.

3.) Nikdar in nikoli bi ne mogli priznati iz-
recno zakonov, ki bi vero, katoliško bogoslužje,
versko vzgojo mladine zatirali. Ne mogli bi pri-
znati postav, ki rušijo krščansko družino in zakon.
Če bi se kaj takega od duhovščine zahtevalo, bi
moralı rajši življenje žrtvovati, kakor zatajiti svo-
jo vero.

4.) Duhovniki, katerim bodo najbrže odvzeti
vsi dosedanji dohodki preživljanja, bodo morali
tako proučiti novi uštroj družbe ter se priklopiti
skupini delavcev, kjer bodo lahko vršili svoj po-
klic. Če se nam zapro vrata pri skupini duševnih
delavcev, se oglasimo pri skupini telesnih delav-
cev. Kakor sv. Pavel — bo našel vsakdo kako

opravilo, da se preživi in poleg tega bo vršil svoj
vzvišeni poklic v krogu — ki mu ga nakaže Pre-
vidnost božja.

5.) Skrbeti bo nam treba, da najdemo sred-
stva in pota, da se bo javna služba božja — vr-
šila — če ne drugače — v katakombah.

6.) Ljudstvo samo v nemajmo k zvestobi do
sv. cerkve v zavesti, da »portae inferi non praeval-
lebunt.« »Če so mojo besedo poslušali, bodo tudi
vašo besedo poslušali.« Treba bo nam velike po-
trpežljivosti v trpljenju. A ravno to trpljenje nas
privede do vstajenja.

Itak bodo dnevi te poskušnje šteti. Nasilna in
brezverska komunistična država nosi v sebi kal
razsula: sila na kateri zamore edino sloneti, bo
rodila protisilo. Zatrila se bo osebna in družinska
svoboda ter se rodilo novo suženjstvo — proti
kateremu se bo prej ali slej dvignil odpor. Dose-
danji nagibi za delo: potreba samoohrane, potreba
skrbeti za lastno družino — odpadejo in boljših,
bolj krepkih — nam ta komunizem ne more po-
dati. Vsled tega se bo zmanjšala sama ob sebi
produkcija živil. Naposled bodo spodjele koreni-
ne komunističnega drevesa razne strasti.

Prej ali slej pride ta paganski poizkus do
istega rezultata, ki so ga doživeli že 1600 let pred
Kr. paganski komunisti na Kreti, in kmalu po La-
kurgu — Špartanci. **Zrli bodo razpad zgradbe —
zidane na pesku.** A po dobi ki se označuje z »re-
ligio depopulata« nastopi nova doba, ki nosi ime
»fides intrepida«!

Boljševizem.

Po Bernhardu Duhru S. J. priredil I. Rejec.

Pričujočo študijo je priobčil 8. snopič 97. zve-
zka »Stimmen der Zeit« (maj 1919). Ker sem bil od
mnogih strani pozvan, naj podam zanesljiv
pregled o boljševizmu, sem se odločil, priobčiti v
»Zborniku« ta članek v prevodu, zato ker je res
objektiven in mnogostranski, a nemški časopis je
pač zdaj dejanski malokateremu naših sobratov
na razpolago. Duhrovi podatki segajo samo do
pred enim letom. Zato sem si dovolil prsteviti vlo-
žek o zbirki postav, ki se smatra za nekak »sploš-
ni državljanski zakonik« sovjetske Rusije. Upam,
da bom mogel v eni prihodnjih številke podatke
razširiti na gradivo o tem predmetu iz dobe zad-
njega leta. — Ni treba šele opomniti, da so tu na-
nizani le objektivni podatki; kritika se večinoma
prepušča samostojnemu mišljenju. Opozarjam tudi
na moje članke v »Mladiki« o ruskem kmetu in
boljševizmu.

I. Boljševiški program.

Boljševizem ni eno izmed svetovnih vpra-
šanj, on je edino svetovno vprašanje. Njegove
razraščene korenike tiče v trpljenju, žrtvovanju in
pomanjkanju med dolgo svetovno vojno, ki je pre-
segalo vse človeške zmožnosti.

Fizične in psihične odporne sile so vsepov-
sod omehčane. Tako dobivajo boljševiške ideje
dobro pripravljena redilna tla pri vseh narodih:
pri zmaganih, neutralnih, tudi pri zmagovitih.

Za Nemčijo (= Italijo*) je nevarnost postala
že pereča. Zato je točna orientacija očitno v tre-
notku nujna, tembolj ker boljševiki ne samo vse
za bajko proglašajo, kar se neugodnega o boljše-

*) Lastne opombe podajam sè zvezdicam.
Rejec.

vizmu raznaša, ampak svoj blodni nauk hvalijo kot zdravilo zoper vsa zla ter ga proslavljajo kot gotovo pot v nebesa na zemlji.

Zato bo pač na mestu pregled o dosedanjem slovstvu ter utegne najti zanimanje večine.¹⁾ Pred vsem nekaj opomenj o teoretični utemeljitvi in programatični določitvi boljševizma.

Poleg Leninovih in Trockega govorov, služi temu namenu posebno spis »Država in revolucija«, kjer skuša Lenin teoretično utemeljiti boljševiški program ter hoče dokazati, da predstavlja boljševizem edino dosledno izpeljavo Marxovih idej.²⁾ Tu se obrača posebno zoper Kautskega, »pomočnika svetovnih banditov,³⁾ ki se od svoje strani pa v prilog zmernega socializma tudi sklicuje na Marxa. — Oficialno ime stranke bodi zdaj »komunisti«.

V svoji knjigi o najbližnjih nalogah sovjetske vlasti Lenin tlači osebno delo na razino zgolj mehničnega dela.⁴⁾ To velja i za fizično i za duševno delo. Ta mehanizacija — tako meni Schiemann, Die Asiatisierung Europas str. 4 — mora vesti čisto v smislu Tolstega k uzvratni poti človeške prosvete in končno k opuščanju vse prosvete. Ta je — po sodbi istega kritika — ogromna in blstvena opasnost boljševizma, in je v zvezi z njegovim ruskim izvorom: Slojni boj boljševizma ni gospodarski, ampak prosvetni boj.⁵⁾

¹⁾ O predzgodovini do revolucije 1905 daje bližjih podatkov: Angelo Rappoport, Pioneers of the Russian Revolution (London 1918), in o dobi Kerenskega-Kornilova, od marca do oktobra 1917, E. P. Stebbing, From Czar to Bolschewik (London 1918).

²⁾ Staat und Revolution, Bern 1918 in Berlin 1918. — Za kritiko prim. Gerlich, Der Bolschewismus als Konsequenz des Marxismus: Süddeutsche Monatshefte Jan. 1919, 235 sl. O glavni sporni točki: demokracija ali diktatura, prim. Kautsky, Volksherrschaft oder Gewaltherrschaft (pod drugim naslovom: Der neue Staat, Demokratie oder Diktatur), Verlag der Weissen Blätter, Berlin — Bern (46 str. brez leta), zlasti s. 28 sl. — V slovenščini prim. Naša pota I. Ljublj. 1919, poglavito pa: Naša pota II, Ljublj. 1920: Al. Ušeničnik, Uvod v sociologijo. — Prim. »Delo« št. 5 in 6: Lenin, Meščanska demokracija ali diktatura proletariata?

³⁾ O Kautskem in drugih »centristih« (Longnetu, Vikt. Adlerju, itd.) prim. »Delo« št. 4: »Parlament in revolucija«.

⁴⁾ N. Lenin: Die nächsten Aufgaben der Sowjetmacht, Berlin 1918.

⁵⁾ Poročevalci soglašajo v poudarjanju velikega deleža, katerega imajo neruska orientalska plemena na boljševizmu v Rusiji. V prvi vrsti so Židje: O Leninu samem vesti ne soglašajo, a Trocki je žid. Zinoviev, ruski Žid, prokonzul petro-

Schiemann je mnenja, da se vsemu Leninovemu krčevitemu prizadevanju ni posrečilo, da bi boljševiško diktaturo proletariata prikazal kot udejstvitev marksističnih idej. Če Lenina imenujemo marxista, bi morali tudi zdravnika - skazo, kateri Kochov za vbrizgavanje namenjen serum da bolniku v zavživanje, nazvati Kochovega učenca. V obče gre Lenin za tem, da državo, ki da je bila doslej zgolj naprava za zatiranje enega ljudskega sloja po drugem, prepusti počasnemu odmiranju z dosledno izvedbo popolne komunne. Za zdaj ni še moči pogrešati države, zato da je potrebna diktatura proletariata.⁶⁾

V svojem spisu »Ali bodo boljševiki obdržali državno oblast?«⁷⁾ izjavlja Lenin: Kdor ne dela,

grajski; Radek, avstrijski žid; Rakovski, rumunski žid itd. ... boljševiški prvaki. Na kitajske predhodnike boljševizma in kitajski vpliv opozarja v Rêvue de deux Mondes od 1. sept. 1919 Fanci Mury, str. 167 ss. — Frid. Muckermann, (ki se je lani jeseni vrnil iz ruskega jetništva), pravi v članku »Von Smolensk bis an die Polenfront (Stim. d. Zeit 1920. März) str. 500: »Mimogredé omenim, da so na vodilnih mestih komunistične Rusije večinoma židje z jako ljubko zastrtimi imeni, zelo pogosto: Letti — ena lettiška divizija je v Moskvi telesna garda revolucije — često Litvini in Poljaki — skoro nikdar Rusi.« Muckermannov zelo aktualni članek pri- nese v prevodu »Mladika«.

⁶⁾ Zanimiva je v tem oziru »Prva zbirka postav ruske sociatistične federativne republike sovjetov.« Nemški prevod nosi signaturo: Petrograd 1919. O knjigi poroča Dr. Jos Kausen v »Allgemeine Rundschau« 17. Jahrg. (1920) str. 95 sl. Kasneje se še povrnem k njej; a tukaj jo navajam radi predgovora, v katerem prireditelj nemškega prevoda, A. Hoichbarg, uči, da proletariatska oblast svoje zakonike kakor vse svoje postave gradi dialektično, tako namreč, da vsak dan njenega obstanka izpodkopava nujnost tega obstanka kot tvorbe sile, in da postavlja svojim zakonom naloge, da delajo vse postave brezpotrebne, kakor je baje modroslovec Fichte postavil za smoter vsaki vladi, da stori vladanje sploh brezpotrebno. Zato da je tudi pričujoči zakonik samo prehodni predpis k proletarskemu idealu, ki bo doba brez postav. — Kristjan tukaj vidi, h kakšnim brezdanjim utopijam vodi preziranje razodetih resnic, v tem slučaju resnice o izvirnem grehu in njegovih posledicah.

⁷⁾ N. Lenin, Werden die Bolschewiki die Staatsgewalt behalten? Peterburg 1917. Lenin je dalje priobčil »Bericht und Schlussrede an die Arbeiter- und Soldatenräte auf deren dritten Kongress«, Petrograd 1918, kjer je natančnejše o sovjetih. O kmetskih komitétjih: »Wie die Sozialrevo-

mu tudi ni treba jesti. Vsaka grajanska družina prejme delovno knjižico, v katero vodstvo vpisuje delovrško družine ter krajevna sovjetska vlada overovlja. Ako manjka vpis ali overovljenje, se odreče izkaznica na kruh za tedenski delež in gotovina, če je dotičniku kaj ostalo, se zapleni.

V kratkem je Lenin posnel svoj nauk v »tezah o socialistični revoluciji in nalogah proletariata za čas njegove diktature v Rusiji.«¹⁾ Tukaj podaje tudi svoje kratke opredelbe, n. pr. o brambi domovine: ta ni nič drugega kot razširjanje mej roparske države; zagovarja zator pravic grajanstva in vseh njegovih svoboščin kot ob sebi umevno posledico proletarske diktature itd.²⁾

Leninovi in Trockega spisi in govori so izšli v različnih (nemških) prirodnih izdajah. V curiški izdaji je posebno zanimivo Leninovo pismo v slovo švicarskim delavcem od 8. apr. 1917, ko je odhajal v Rusijo. Pismo končuje z besedami: »Prehod imperialistične vojske v grajansko vojsko začena postajati dejstvo.«³⁾

Važna sta oba govora Trockega o upostavitvi dela in discipline (28. marca 1918)⁴⁾ in pa govor Leninov o boju za kruh⁵⁾ radi slike propadanja in lakote in priznanja, da je nujno spet upostaviti red in delo, potem ko je bilo vse porušeno.

Jasno se osvetljujejo boljševiški nauki po praktičnem programu za njih udejstvovanje, ki ga je sestavil Bucharin. Nemško izdajo je priredil poletni 1918 curiški narodni svetnik Fritz

lutionäre das Volk betrogen und was die neue Bolschewiki-Regierung dem Volke gab,« dalje »Rede über die Agrarfrage«. — Natančneje določbe o »selskih komitėjih in selskem uboštvu« podaje »Odluk o organizaciji in preskrbi selskega uboštvu« v *Isvestijih* od 15. VI. 1918; nemški prevod v *Südd. Monatshefte*, Jan. 1919, 288 ss. O sovjetih je opetovano pisalo »Delo«.

¹⁾ Tudi posebič tiskano kot agitacijski spis za boljševizem.

²⁾ O Leninovi osebnosti se do zdaj vé malo zanesljivega. Njegovo pravo ime je Vladimir Uljanov, tako podpisuje zakone. Eden njegovih bratov je bil usmrčen radi atentata na carja. Pref je spisal več gospodarskih in statističnih del ter ima zdaj okoli 50 let. Prim. Ed. Al. Ross, *Russta in upheaval* (Rusija v ustaji), New York 1918, str. 335. O njegovi karakteristiki glej N. Rubekin v *Internationale Rundschau* März 1918.

³⁾ Lenin und Trotzki, *Krieg und Revolution* — *Schriften und Aufsätze aus der Kriegezeit* (Zürich 1918, Grütl-Buchhdl.)

⁴⁾ Trotzki, *Arbeit, Disziplin und Ordnung werden die sozialistische Sowjet-Republik retten*. Basel 1918. Verlag des Arbeiterbundes.

⁵⁾ Lenin, *Kampf um das Brot*. Bern, Promachos-Verlag.

Platen.⁶⁾ Splicujé se na Marxov komunistični manifest: »Naj vladujoči sloji trepečejo pred komunistično revolucijo, proletarci nimajo nič drugega izgubiti kot svoje verige«, izvaja program dosledne zahteve iz »diktature proletariata«, ki jo je Marx oznanjal. Sam proletariat ima pravico vladati, s to pravico se ne more družiti svoboda grajanstva. Zato grajanstvo ne sme imeti nobene svobode osebe, ne oborožbe, ne tiska, ne združevanja. V rdečo armado se iz grajanskih vrst ne smejo sprejemati. »Sveta sila« proletariata mora grajane tako uničiti, da se ne bodo več mogli geniti. Vsa oblast biva le v rokah sovjetov, katere delavci volijo v delavnicah. V poglavju »cerkev in šola« se vera naziva strup z ljudstvo, češ, da je moderna veda to dognala. »Vera v Boga je odsvit sramotnih zemeljskih razmer: robstva. Zoper vero treba v boj, zato ne sme noben duhovnik dobivati plače niti se trpeti v šoli, kar da je v Rusiji že v veljavi.

II. Boljševiška zakonodaja.

Kako se ta program izvaja, priča dalje najprej boljševiška zakonodaja, ki je velike važnosti za umevanje in ocenitev boljševizma. Tu utegne predvsem služiti spis justičnega svetnika Klibanskega o komunizmu v Rusiji.⁴⁾ Klibanski ocenjuje posebno zakonodajo boljševikov, ki jo hoče čim brže izdati deloma v sistematični obravnavi, deloma v doslovnem prevodu. Klibanski nanovo analizira spise Leninove in Trockega ter zraven osvetljuje uničevalni boj zoper grajane z izvršitvijo dotičnih postav, tako n. pr. s postavo glede »uvedbe stanovanjske komisije za mesto Moskvo in okolico od 14./27. junija 1918 (G. S. Nr. 48. Art. 571). Ta komisija ima nalogo, odpraviti »parasitske elemente«, t. j. grajanske prebivavce, ne le iz njih stanovanj, ampak tudi iz mesta Moskve in okolice 25 vrst naokrog. Kako se ta naredba izvršuje, poročajo osebe, ki so prav kar iz Moskve pribežale v Berlin⁵⁾: v noči in megli se pojavijo v stanovanju oboroženi ljudje in izženó družino, ne da bi smeli ti kaj drugega s sabo vzeti, kot kar imajo na sebi. V tako izpraznjeno stanovanje, sestoeče iz sedem do osem sob, se naselijo trije ali štirje delavci, ki hišno opravo — ker manjka goriva — razbijejo in za kurjavo porabl-

³⁾ N. Bucharin, *Programm der Kommunisten* (Bolschewiki). Bern 1918. Primeri »Deklaration der Rechte des arbeitenden und ausgebeuteten Volkes«, *Pravda* 18. jan. 1918, nemški prevod v *Süddeutsche Monatshefte* Januar 1919, 270 ss.

⁴⁾ *Der Kommunismus in Russland und die Diktatur des Proletariats*. Nach der Broschürenliteratur ihrer geistigen Urheber. Von Justizrat Klibanski. Berlin 1919.

⁵⁾ V nemščini je bil spis sestavljen zdaj leto.

jo. Pri vršitvi delovne dolžnosti oblast določa delu ne samo čas, ampak tudi kraj, in tako postane delovna dolžnost popolno suženstvo.

Od boljševiške strani je izšlo več publikacij o njih zakonodaji. Boljševik Aleks Schreider v Moskvi je objavil junija 1918 komentar o boljševiški sodni organizaciji s priloženim besedilom postav od 24. nov. 1917, 21. febr. 1918 itd. Mej drugim obravnava osnovne postav, kompetence, pravdni in izvršilni red. Ta postavodaja se mu zdi zastavilo novega življenja in nove sreče.¹⁾

Več gradiva podaja druga, anonimna objava aktov, ki tudi izhaja od boljševiške strani, kakor je razvidno iz kratkih komentarjev. Na malem prostoru je tu priobčeno besedilo 12 postav, med njimi so zelo važne, kakor o odpravi veleposvestva, osemurnem dnevu, nacionalizaciji bank in o ločitvi cerkve od države in šole od cerkve.²⁾

Odkar je bil objavljen spis B. Duhra, je izšla »Piva zbirka postav ruske socialistične federativne republike sovjetov,« o kateri poroča Dr. Jos. Kausen v »Allgem. Rrsch.« 1920, 95 ss. Zakonik je po svojem okviru približno to, kar v kulturnih državah »državlanski zakonik«. Obsega 246 členov; (nemški državlanski zakonik ima 2385 paragrafov).

Omenjeni zakonik je bil 16. sept. 1919 potrjen po izvrševalnem odboru sovjetov« in obelodanjen po »Komisariatu za ljudsko justico.« Podpisal ga je načelnik »Vseruskega centralnega izvrševalnega odbora sovjetov: Sverdlov, in pa tajnik istega odbora: Avanesov. Prireditelj nemške izdaje A. Hoichbarg, »redni član socialistične akademije in urednik kolegija za zakonodajstvo,« si v predgovoru z očitnim prepričanjem prizadeva, sprijazniti občinstvo z uničenjem dosedanjih državljanskih pravnih nazorov po tej zakonodaji, ter se pri tem opetovano sklicuje na nemške socialistične literarne vire.

V prvem odstavku pričujočega zakonika spoznamo predpise o spisovanju sklada oseb (Personalstandsakten). Krajne oblasti bodo začasno še beležile v knjige rojstva, smrti, pogrešance, poroke, razporoke in osebe, ki menjajo ime ali priimek. A Hoichbarg upa, da bo že čez kratko moči opuščati vpise porok, pogrešancev, izpremembe družinskih imen, »ko se bode namestu rodbinskih imen vpeljala bolj smotrno in pametno razločevanje posameznih oseb.« — Bolj razločno pač ni moči povedati, da bo v proletar-

ski vzorni državi posameznik potlačen za golo številko, za kos mašine.

Četudi socialistična družba »zakonito vklepanje (Fesselung) moža in žene« proglašča za brezpotrebno, je vendar v drugem odstavku za prehodno dobo podano nekako zakonsko pravo,³⁾ ki ga Hoichbarg označa za »bojno sredstvo proti cerkvenemu verskemu vplivu na prebivalstvo«. Zakaj osvoboditev ljudstva od moči duhovščine, religije in cerkve ni samo naloga revolucije, ampak tudi vsega socializma, v svrhu, da se temu ljudstvu olajša sprejemanje socialističnih idej. Socializem ne more trpeti poleg sebe nadnaravnega in nadzemeljskega, marveč tisto izganja tudi iz zadnjih kotov, kamor se je zateklo. Zato so predpisi (o zakonu) zgolj formalne narave... Namen zakona ni več rojstvo otrok. Temelj družine pa tudi ni več zakon, kakor prej, ampak dejanski rod. Ločitev (razdružba) ljubavnega razmerja, ki je kakor »zakon« vpisano, se toliko olajša, da v to ne zadošča le vzajemno soglasje zakonskih, ampak tudi želja enega od njiju. Poglavitno je, da krajni sodnik temeljem tozadevne vloge sè strankama razpravlja ter na tej podlagi izda ločitveni list, s čemer se potrebemu in za delo nesposobnemu zakonskemu zjamči uzdrževalnina.

Tretji del o družinskem pravu popolnoma izjednača ljubavna razmerja brez pravne oblike z zakonom. Nobenega razločka ni med zakonskim in izvenzakonskim sorodstvom. Pravice in dolžnosti otrok in staršev so enake brez ozira nato, ali gre za vpisan zakon ali drugo zvezo. S tem »naj se zadnja tla izpodnesejo filistrskemu zakonu z njegovim družinskim egoizmom, njegovim patriarhalnim osebljevanjem in omejevanjem. (Tako Hoichbarg). Zakonska žena n. pr. more krajnemu oddelku za registracijo sklada oseb prijaviti spočetje otroka z drugim kot z vpisanim možem; od tedaj tvori s tema eno družino v smislu postave.

Predpisi o premoženjskih pravicah otrok in staršev kakor i drugih potrebnih in dela nezmožnih sorodnikov se nanašajo zgolj na uzdrževanje. Zakaž dedno pravo je z odlokom od 27. apr. 1918 odpravljeno. Zasebna last je za prehodno dobo do čistega komunizma le še dosmrtna, a po lastnikovi smrti pripade proletarski državi. Odtegnejo se zgolj sredstva, potrebna za uzdrževanje zakonskega druga in sorodnikov, ki so v pomanjkanju. Izuzeta so le mala premoženja (vredna do 10.000 rubljev), ker država ne utegne upravljati velike množine teh malih premoženj.

³⁾ Ideal komunistične države je — družba brez postav. Glej opombo *) str. 53.

¹⁾ Al. Schreider, L'organisation judiciaire de la Russie des Soviets (Genève 1918).

²⁾ Recueil de documents et d'actes. L'oeuvre sociale et politique du Gouvernement Socialiste de Russie. Fasc. 1. Décrets fondamentaux. Genève, Imprimerie des Unions Ouvrières, julij 1918.

Nravnim nazorom o zakonu, družini, rodu odgojajo tudi postavodajalčevi nazori o vzgoji otrok. Ideal proletarske vzgoje otrok je, da naj vzgajajo jerobi po poklicu. »Če bi se bil pri nas že končno udomačil socialistični red«, piše Hoichbarg, »bi morali očetovsko skrb za otroke brez izjeme nadomestiti z javno oskrbo. Jerobstvo bi staršem pokazalo, da državna oskrba dosega veliko boljše uspehe od privatne, individualne, neznanstvene in neracionalne posameznih »ljubezni polnih« a nevednih staršev...«

Brez pridrška se moramo pridružiti Kausenovi kritiki, ki pravi: Ti kratki podatki za poskus dovolj pričajo, da »Prva zbirka postav sovjetske Rusije« vpeljuje v življenske razmere tak red, ki je pač le primeren, če imamo človeka za višje plemo živali - sesavcev. O čem duhovnem v človeku, o hogopodobnosti človekovi ni več nobene sledi. En o pa smemo reči: postavodajna in izvršilna oblast v rokah takih utopistov uničuje in pušča enako nesrečno, kakor britva v roki opice.*)

III. Učinki boljševizma.

Najbolj odločilni so pač uspehi boljševizma. Ko navajamo slovstvo, izločamo vsa anonimna poročila. Na razpolago so pričevanja ljudi, ki so sami gledali in poslušali, mož iz najrazličnejših poklicnih stanov in narodov. Zato razvrstimo priče v dve vrsti: v nemške priče in posebe še priče iz vrst ruskih socialistov.**)

Pred vsem pa se ozrimo na zanimivo

a) razmerje boljševizma do Nemčije.

O njem je ameriški informacijski odbor izdal 70 listin. Iz teh listin bi sledilo, »da so sedanji voditelji boljševiške vlade, Lenin, Trocki in tovariši — nemški agenti; da je bil boljševiški prevrat od nemškega generalnega štaba pripravljen in od nemške državne banke financiran.« A nekateri teh dokumentov so gotovo nepristni. Evening Post (16—18, 21. sept. 1918) je povdarila različne pomisleke, in tudi ameriški profesorji zgo-

*) V svrhu boljšega umevanja boljševiške teorije prouči dr. A. Ušeničnik, Sociologijo, zlasti st. 282 ss: Moderni socializem; str. 433 ss: Izrastki komunizma in socializma. — Glede zgodovinskega razvitka socialističnih idej in teorij izza francoske revolucije je silno poučen Krekov Socializem, str. 260—500.

**) V tem odstavku sem si dovolil nekoliko odstopiti od reda, v kakršnem B. Duhr tvarino podaje; tudi sem izpustil nekatere njegove starejše slovstvene podatke, pristavil pa par navejših. Iz francoskega tozadevnega slovstva podajem v »Mladiki« posnetek po spisu Borisa Nolde- ta v Revue des deux Mondes.

dovine, katerim je bila poverjena preiskava o pristnosti, so v svoji sodbi od 18. okt. 1918 naglasili glede nekaterih listin, da »ne morejo podati zanesljive izjave o pristnosti teh dokumentov.«**)

Marsikateri teh dokumentov pa so poučni za zvlite poti spionaže in protispionaže.

Zastran obdolžitve, ki je v Rusiji in v inozemstvu močno razširjena, češ, da sta Lenin in Trocki od Nemčije plačana agenta, je ameriški profesor Edv. Ross v sami Rusiji izvršil preiskave, a ni našel nobenega dokaza. Dokumente o nemških plačilih na boljševiške voditelje, kakršne je prinesel neki francoski list, on smatra iz notranjih razlogov za clumsy forgery (nerodno potvaro).¹⁾

b) Nemške priče.

Od nemških prič zasluži pozornost hamburški veletržec Rudolf Petersen, ki je v drugi polovici 1918. leta pet mesecev bival v Moskvi; vodil je komisijo, ki je odpravljala domov ujetnike ter bil stalno v zvezi z boljševiško vlado. Njegovi osebni stiki z zastopniki te vlade so bili prijetni. Na njegovo sodbo, kakor sam izrečno naglašja, ne vpliva nobeno osebno sovraštvo. Smatral je pa za dolžnost, izpregovoriti, da bi Nemčijo »obvaroval mučenja, v kakršnem sem pet mesecev gledal krvaveti cel narod.« Ne gre le za gmočno blagostanje: »religija in svoboda sta na pogibel.«²⁾ Posebič potem riše Petersen annullacijo vseh državnih posojil, obligacij in akcij; nasilno zaseženje vseh bank, tvornic, stanovanj itd. brez vsake odškodnine; razpust konstituante, popolni zator svobode tiska; usmrčenje stotinj in tisočev celo oficialno za nedolžne proglašanih ljudi; razdelitev veleposestev med kmete, ne da bi bilo po-

**) Podajem v tej zadevi neprikračeno sodbo nemškega pisatelja, ki si pa upa ugovarjati le nekaterim objavljenih dokumentov. Francoska in ruska sodba je v tem seveda za Nemčijo še manj ugodna. A nemška krivda — kolikršna že je — se zdaj otepa ne samo Slovanom, ampak tudi Nemcem. — Tozadevno gradivo je v zbirki: Die deutsch-bolschewistische Verschwörung. 70 Dokumente über die Beziehungen der Bolschewiki zur deutschen Heeresleitung, Grossindustrie und Finanz, nebst einer Anzahl photographischer Reproduktionen. Herausgegeben vom Comité on public information United States of Amerika. Bern 1919.

¹⁾ Ross, Russia in upheaval 335 s.

²⁾ Besedilo natisneno v berlinskem časopisu za banke in borze »Bank-Archiv« št. 5, 1. dec. 1918. — Za širše kroge je pisal Karl Liebherr: »Der Bolschewismus in Russland und Deutschland. Nach seinem Wesen, Wirken und Werden volkstümlich dargestellt«. 71.—100. Tausend. Berlin, Kranz -- Verlag brez letnice.

sestnikom kaj puščeno; kazenske pohode zoper kmete, ki nočejo izročiti svojega žita; uničenje vsega proizvodjanja v mestu in na deželi, splošno strašno lakoto.

Celo vrsto poučnili slik boljševizma imamo od neumornega Alžačana Dr. E. Stadtlerja, ki je v času dvéletnega ujetništva v Rusiji dobro poznal tamošnje razmere.¹⁾ V spisu »Boljševizem in gospodarstvo« Stadtler izvaja: geslo je bilo uničenje svetovne vojske po revoluciji, zadnji cilj svetovna socialna revolucija. Leninov program kaže besno drzno zasledovanje cilja: desperado-politika z marchiavellistično lokavostjo v izberi sredstev. Boljševiško gospodarstvo se podrobno stavi pred oči: njegovo v divjem tempu in zoper boljšo sprevidnost izvrševano socializacija, njegov popolni polom.

Po »Ruskem Slovu« od 19. okt. 1918 je bilo do tedaj že 1000 podjetij ustavljenih in do 400.000 delavcev brezposelnih. »Sarija Roskije« od 25. jun. 1918 poroča: bogati okraj Bogoslovsk (v Uralu) je namestu mesečnih 250.000 pudov železa (pud = 16 kg) dobavil koncem junija samo 20.000 pudov, in tako vkljub temu, da je prejel od države predujem 18 milijonov rubljev. V nekem drugem uralskem okraju je bilo ob istem času vseh pet plavžev ugašenih. Enaka mizerija v železništvu²⁾ poljedelstvu, finančni in trgovski politiki. Delavci za svoje visoke plače ne morejo nič ku-

¹⁾ »Bolschewismus und Wirtschaftsleben. V zbirki »Revolutionäre Streitfragen«, ki jo izdaja in zalaga: Generalsekretariat zum Studium und zur Bekämpfung des Bolschewismus (antibolschewistische Liga), Berlin W 35, Litzowstr. 107.) Je izšlo od Stadtlerja poleg gornjega spisa še: »Der Bolschewismus und seine Ueberwindung« (1918, 20 str.). »Der kommende Krieg. Bolschewistische Weltrevolutionspläne« (1919, 16 str.).

²⁾ O železništvu v Rusiji l. 1919 je priobčil »Slovenec« (7. IV. 1920) poročilo po uradni boljševiški »Ekonomičeski žizni«. Posnemam sledeče: Prevozni troški so poskočili za 800%, in l. 1919 je končalo za železniško upravo s primanjkljajem 8 milijard rubljev. Število vagonov je l. 1916 znašalo še 540.000 kosov, a marca 1919 le še 277.000; lokomotiv je 9000. Tvornice za lokomotive so izdelala l. 1917 še 520, l. 1918 samo 191 novih strojev, a lani le 37. A te so bile tako slabega fabrikata; da so jih po vožnji za poskušnjo — polovico morali vrniti tvornicam. Z razpadanjem vozečega blaga gre vstric razpadanje mostov in poslopil. Vozno brzino so morali na sploh znižati za 75%. Na mnogih progah vozijo tudi osebni vlaki 8—10 km na uro. Železniška uprava predlaga uvedbo akordnih plač in prisilno delo kmetov, da se proge popravijo.

piti in trpe lakoto. Rusko gospodarstvo je uničeno; boljševizem je bil njegov pogrebec.

V »Boljševizmu in zmagi čez-enj« razvija Stadtler postanek boljševizma, dalje Leninovo politiko in taktiko. Ta nevarnost grozi vsemu svetu. S čim naj se ji ustavimo? S preobrazbo načina, kako se udejevuj suvereniteta naroda. Doslej je suvereniteta naroda imela svoje korenine v masli, katero so aparati stranek razprševali v volivne atome. Ne več tako! Suvereniteta naroda požen korenine v organizirani družbi!³⁾ Nova državna tvorba se mora družabno, socialno zasnovati, in proletarijat mora postati eden njenih osnovnih stebrov. Poleg proletariata, ki najde svoje organično mesto v družbi, morajo tudi drugi stanovi dobiti svojo organično funkcijo: poleg zastopstva mase tudi zastopstvo stanov! **Na pošu socializacije je mogoče anarhični boljševizem le tako prentagati, da izvojedemo organično urejeno zmago nad kapitaloni.**)** Veliki poraženec v tej svetovni vojni — tako Stadtler — ni toliko Rusija, niti ne sistem centralnih držav, **veliki poraženec je stari kapitalizem 19. veka.** — »Sicer za hip še zmaguje kapitalizem entente. A to je Pyrrhova zmaga. Zakaj tudi kapitalizem entente bo po svetovni revoluciji — kot takšna se je namreč izkazala svetovna vojna — zdrman in zgodovinsko zavržen.« Čim bolj se bomo bližali miru in obnovitvi, tembolj bo tudi jasno, da se ententa vkljub smagi ne bo mogla izogniti železnici, da zavrže stari gospodarski sestev.

Caesar Schilling razpravlja o imperalizmu boljševikov.⁴⁾ Ekspanzivni značaj ruskega boljševizma spravlja v zvezo z miselnostjo starih slavofilov (Aksakova, Homjakova.⁵⁾ Dalje tirajo

³⁾ Primeri krščanske in nekrščanske teorije o izviru socialne oblasti v A. Ušeničnika Socologiji str. 121 ss, posebno 129 in dalje.

⁴⁾ Primeri v tem oziru prenovljeni socialni program S. L. S., objavljen v tej številki pod naslovom: Socialni program kršč. ljudstva.

⁵⁾ Der Imperialismus der Bolschewiki von Caesar Schilling. (14 str.) Berlin 1919.

⁶⁾ Nemški in francoski kritiki boljševizma se često v pojasnilo vzrokov zatekajo k »ruski duši« in h kulturnim idejam, katere so sejali značilno »ruski« pisatelji v nasprotju s »prijetelji zapada«. Med Rusi zlasti Merežkovski proslavlja boljševizem »kot mističen porod nepojmljive duše ruskega naroda.« — Umetniki »prijetelji zapada« (Belinski, Turgenjev in mlajši) so občudovali liberalno Evropo. Zato so nekatere globlje nature instinktivno čutile, da v tej Evropi ni vse skladno, a ne poznavši katoliškega krščanstva, so se vdajali nezdravemu misticizmu (Gogol v zadnjih letih, Dostojevski), ali socialno kulturo ogrožujočim smerem (Tolstoj). Pot h katoličanstvu in glo-

v ekspanzivni nastop tudi gospodarske razmere v Rusiji. Te so po prenegljenih in nesmiselnih ukrepih skoz in skoz razdrte. Polom v notranjosti tira boljševizem s silo k ekspanziji na zunaj. Naposled pritiskajo k temu vojaške razmere. Brezposelne mase se uvrščajo v rdečo armado. Strahovanju, ki ne prizanaša, se je po splošnem naboru v jeseni 1918 posrečilo spraviti na noge dobro disciplinirano veliko armado, prvi čas za obrambo, zdaj že za napad. Trdi pogoji, katere je ententa stavila v svrhu premirja, so boljševizmu bistveno pomagali pri organizaciji armade; boljševiki so namreč rabili te pogoje za agitacijo, pojasnjujoči množicam, kaj grozi narodu, če ga ententa premaga. Meje so zasedle močne čete, rdeče armade up na zmago je bil ojačen, prehranitvena baza armade razširjena. Nasproti utrujenosti od vojske, ki je prevzela vse druge narode, stoji na boj pripravljena rdeča armada; to je okoliščina, ki vnanjo politiko boljševizma naravnost tira k ekspanzivnemu razvitku.

K enakim zaključkom prihaja tudi Paul Schlemann v obeh svojih spisih »Massenelend« in »Die Asiatisierung Europas.«¹⁾ Schiemann, ki je bil v ruski armadi, riše propagando, vlado in ideje boljševizma. Ugotavlja, da pri opustošenju ruskega gospodarstva niso nič — ali pa najmanj trpeli — ravno ljudske pijavke, verižniki in vojni dobičkarji. Oni večji del oskrbujejo prehrano mest. Beda ni zadela samo grajskih vrst, ampak v enaki meri tudi delavca, beda kakršne carska Rusija nikoli ni poznala. Vojni pohodi zoper kmete so pač napravili krvolitje, ne pa kruha. A nevarnost boljševizma sega daleč preko mej gospodarstva. On je velika nevarnost za vso kulturo; zakaj vznikel je iz ascetičnega svetovnega nazora aziatske vrste, zato zanika idejo napredka in žene naproti uničenju kulture nasploh; on prinese aziatizacijo Evrope. Boljševiški pojem oblasti (Machtbegriff) je drugačen od tega pojma v zapadni Evropi. Prodirajoči boljševizem prinese s sabo aziatski pojem oblasti, kakršnega sta nekoč

boko v njegove životvorne ideje je našel le V. I. Solovjev. — Prim. Dr. F. Grivec, Pravoslavje. Ljubljana 1918. — Isti, Ruski problem (Čas 1915, 121). — Isti, V. I. Solovjev (Čas, 1917, 249). — Isti, Vzhod (Čas, 1917, 57).

¹⁾ Massenelend. Russische Erfahrung und deutsche Besorgnisse, von Dr. jur. Paul Schiemann. Berlin 1918. — Die Asiatisierung Europas. Gedanken über Klassenkampf und Demokratie, von.... Berlin 1919.

²⁾ To okoliščino soglasno poudarjajo vse priče, ki se dotaknejo te rane; navedem le Rusa Borisa Noldeta spis: »Le regne de Lenin« v Revue de Seu Mondes od 19. nov. 1919.

Atila in Džingis-Kan prinesla do vrat germanskega sveta ter sta ogrožala kulturo Evrope.³⁾)

Živo sliko boljševikov izza prvih 14 mesecev njihove vlade podaja socialist K. Rysto v svojem »Boljševiškem zrcalu.«²⁾ Rysto je desetletja imel tesne stike z ruskim delavskim gibanjem ter je osebno občeval z radikalnimi voditelji. Sam poudarja, da mu objektivnosti v sodbah ne ovirajo ne slojni predsodki niti razlika političnega mišljenja. Boljševiški diplomati, njegovi prijatelji, so mu boljševiško vlado proslavljali za pravi eldorado. (A ko je prišel v ta eldorado, je našel tam vse kaj drugega: »Prejšnji srečniki so poginani v propast, a nesrečniki niso nič srečnejši postali. Črta brezupnosti označa lice ruske zemlje, v vsem javnem življenju diha potrtost, zija praznота, vlada fatalizem, kar se more vse tako izobličiti le pod korobačem nasilne diktature.« »Ako hoče kdo izkusiti, kaj se pravi diktatura, kako človeka ponižuje, ko mu silo dela, kako zavira vso produktivnost in stvariteljnost v človeški družbi ali jo celo ubija, kako vzbujajo le zle instinkte, kako vzreja brutalne ljudi in prilizovavce, svobodne in ponosne pa v osamljenost odbija, kako vobče dviga na površje vse podlo in umazano, — ako hoče kdo vse to izkusiti, pojdí v boljševiško Rusijo.« To ni diktatura proletariata, kakršno hoče Marx, ki naj se snuje na večini, marveč je diktatura čez se, katero izvršuje »Izredna komisija za pobijanje protirevolucije.«

Rysto pokaže na množino zločinov te komisije in dalje posamič razkazuje, kako je boljševizem v vseh področjih ustvaril le otrpnenje, propadanje in ruševine.¹⁾

Silno zanimiva so poročila Frid. Muckermanna, zato ker so iz zadnjega časa in pa ker je poročevavec socialno veleizobražen duhovnik.²⁾ Jezuit Muckermann je kot vojni kurat nemške armade prišel v rusko vjetništvo. V dobi boljševiške vlade je uspel, da je v Vilni v kratkem času zbral organizacijo več ko 12 tisoč katoliških delavcev. Zato je bil zatožen, da pripravlja protirevolucijo.

³⁾ Primeri, kar je zgoraj rečeno o velikem deležu, ki ga imajo v prednih vrstah boljševizma ravno neruski aziatski in obmejni evropski narodi.

²⁾ Bolschewisten-Spiegel... Erlebnisse und Beobachtungen... von K. Rysto. Hamburg — Berlin 1919.

¹⁾ Posameznosti o teh izrednih komisijah, ki so organi strahovlade, podajeta Hans Borst v Berliner Tagblattu št. 563, 3. nov. 1918 in Alfons Paquet v Frankfurter Zeitungi št. 335, 3. dec. 1918.

²⁾ Fr. Muckermann S. J., Von Smolensk bis an die Polenfront. Stimmen der Zeit, März 1920, 499 ss.

Smrti je ušel le, ker se je vse mesto zanj potegnilo in grozilo z vstajo. Bil je v ječi v Minsku in kasneje v Smolensku. Po papeževem posredovanju je bil zadnji dan oktobra 1. l. izpuščen ter je skupaj z mohilevskim nadškofom E. Roppom dospel v Varšavo 27. nov. 1. l.

V risanju splošnega poloma in grozot se Muckermann strinja z drugimi poročevalci. Posebe zanimiv je njegov pogovor z inteligentnim in prepričanim boljševikom dr. Marhlevskim. Glede razmerja krščanstva do ruskega boljševizma pravi Muckermann: »Saj ne gre zgolj za gospodarstvo. Tu bi krščanstvo kot vera siromakov v slučaju lahko daleč vstric šlo, saj so komunistična načela o lastninski pravici in o splošni enakosti ljudi i. pod. v praksi popolnoma opuščena in služijo le še v vedno prežvekovanje slovtvu. A ne gre za gospodarstvo. Gre za marksistično brezboštvo, ki naj se izvede v šoli, družini, umetnosti, vsem dejanju in nehanju, v celi novi tvorbi.« »Kdo nal izboljša propalo npravnost? Kdo obrne ljudstvo nazaj k poštenju, če ne vera? Na to odgovor (dr. Marhlevskega), da boljševizem nima nič zoper vero, da preganja pope, ker bolj služijo carju kot Bogu; da nastopa zoper katoliško duhovščino, ker bolj podpira grajanstvo kot pa ljudstvo; vrhu tega da je poljska, torej v vojski s Poljaki vendarle nevaren element. V odgovor sem naštel slučaje, kateri se morejo vendar le z najbolj divjim fanatizmom razložiti. Katoliški duhovniki, često starejši gospodje, so bili v koncentracijskem taborišču v Smolensku siljeni k najnižjim in najtežjim delom, in sicer z grožnjo, da se jim sicer hrana odtegne. Moj dobri prijatelj, dekan slonimski, je bil ustreljen, in še mrtvému so ušesa in nos odrezali. . . . . Koliko ruskih duhovnikov so v Smolensku usmrtili brez vsake obravnave! Ko je na smrt obsojeni tamošnji pravoslavni nadškof še zadnji hip nagovoril vojake, komandirane na strel, so ti pol divjaki, prevzeti od hipnega spoštovanja, nagnili puške. Le žid med njimi je cerkvenega kneza ustrelil. . . .

Muckermann piše: »In vendar ni uzreti, kdaj in kako bi na Ruskem drugače postalo. Carski generali, ki so prodirali od Baltika proti Petrogradu in iz Sibirije in zapadne Ukrajine proti Moskvi, so poraženi ali vsaj ustavljeni. Fincl, Estonci, Letti, Litvinci, Poljaki, Ukrajinci se vojskujejo bolj za lastno neodvisnost kot pa zoper boljševike in tudi niso v vsem edini med sabo. Vrhu tega jim je v dobiček, da ostane Rusija šibka, dokler se sami ne ojačijo. Zato tudi ne morejo iti skupaj s carskimi generali; zakaj ti sanjajo o stari Rusiji, kar moči z vsem, kar se je drži. Ententa je mej tem s svojim polovičarstvom prišla na sum, da izrablja brezvladje v to, da bi Ukrajino in Sibirijo temeljito oplenila, se povsod gospodarsko ugnezdila in tako nazaj polovila mi-

ljarde, potrošene za Rusijo. Iz notranjščine Rusije ne more priti rešitev. Atentati z bombami več ne pomagajo; taki se izplačajo samo, če je uspeh na celi črti gotov. Sicer eno maščevanje le drugo kliče. Kmetje so preveč pasivni, po nekih pokrajinah jih boljševiški jarem prehudo ne tišči, vrhu tega imajo v dnu srca izza vekov nakopljen gnev, ki ga umemo, če beremo kmetske povesti Puškinove in zlasti Turgenjeve. Ti ne bodo z mezincem genili za stari sistem knute, če bi se tudi novega srčno radi odkrižali. Kar tiče precejšnjega števila tistih, ki umejo čitati, so po Tolstem, Dostojevskem in drugih novejših tako zelo razorani in prosvetljeni, da o stari uradniški državi nočejo nič več slišati; v verskih rečeh pa so po dogmatični strani zapadli racionalizmu, skepticizmu in nihilizmu, po mistični strani pa so zgolj sanjarji, ki pač izvajajo lepe govore, a nobenih dejanj. Sicer pa se vsak poskus vstaje zadržuje z barbarsko grozovlado. V guberniji smolenski se je vsak hip spuntala kakšna tolpa. Oddelki rdeče armade so liki vedno zaprežena požarna bramba imeli zdaj tu zdaj tam gasiti. Doslej se nikdar ni razgorel velik požar.

Muckermann sodi, da uradna ruska cerkev ne more pomagati. Temeljito bo mogla pomoči le katoliška cerkev, in Rusija bo postala — njena misijska dežela.*)

c) Ruske socialstične priče.

Pričevanje pravih Rusov, zlasti takih, ki so bili navdušeni pristaši in netivci revolucije, zasluži posebno pozornost.

Tu je pred vsem stari ruski revolucionar Burcev, ki ga je bila ob marčni revoluciji začasna vlada pooblastila, naj preiskuje arhive tajne policije. Ko je ta vlada padla, so ga boljševiki zaprli, a se mu je posrečilo ubežati. Ko so boljševiške grozote postajale večje in večje, je objavil boljševikom odprto pismo, kjer jih mnogokratno proklinja.¹⁾ Tu imenuje boljševike svestne zločince, tatove, morivce. »Veliki večini se zde obdolžitve, ki se zoper vas glase, neverjetne, skoro nemogoče«, a vse je resnica. »Ko sem pred letom prvič zoper vaša dela protestiral, ste se v zapečatenem vagonu vozili v Rusijo, in vedel sem, da pravo govorim; a priznavam, da bi sam ne bil mislil, da bo vaša krivda brez primere večja, kot sem tačas pisal.« Kaže na to, kako je nemški veliki generalštab sredi vojne pomladi 1917 organiziral pot ruskih revolucionarcev skozi Nemčijo, da bi zdrnali socialno skupnost Rusije in njene arma-

*) Muckermannov spis se objavi preveden v »Mladiki«.

¹⁾ B. L. Burcev, Seid verflucht, Ihr, Bolschewiki! Offener Brief an die Bolschewiki. (14 str.) Bern 1918.

de: »Na čelu teh emigrantov, ki so se v zapečatenem vagonu peljali v Rusijo, so bili: Lenin, Natanšon, Zinoviev, in od teh 200 do 300 oseb so skoro vsi kasneje postali voditelji boljševizma. Objavil sem pred bljševiškim državnim sunkom popoln seznam njih imen ter ga komentiral: Lenin, Trocki, Lunačarski in drugi so opetovano — kakor ugotovlja Burcev — izjavili na velikih zborih in v tisku, da so obdani od apašev. Dalje pokazuje, kako sodnije in odbori poneverjajo in izsiljujejo; milijarde rubljev so pokradene, in z njimi so leninovci postali novi bogataši in novi posestniki.

Tistih »60 tepcev in 39 zločincev«, katere Lenin računa na enega prepričanega boljševika, hoče Burcev bolj pravilno spremeniti v 60 zločincev in 39 tepcev. Boljševiki poznajo samo moralo Hotentotov: dobro je, kar mi koristi; zlo je, kar mi škoduje. Boljševiki so lažnivci. Mesece in mesece se zdijo pristaši konstituante, a po prvi seji jo razženejo. Vedno so se razvneli zoper smrtno kazen in zoper ječe, zdaj so natrpali ječe in Rusijo z mrličji pokrili. Vsak njih odlok konča z grozno ustrelitve; svobodo tiska, katero so sami zahtevali in proslavljali, so zadušili se strogostjo, kakoršne Rusija še nikoli ni doživela. Rezultat: »Rusija je uničena, s krvjo ognušena, prodana in izdana.«

Se bolj v živo prijemlje drugo odprto pismo ruskega social-revolucionarja Kharitona Havihvilega, z datumom Bern, 18. septembra 1918.¹⁾ Podrobno dokazuje, kako je idealist Kerenski šel po zlu, ker se je držal načel tolstojizma. Še na predvečer boljševiškega političnega sunka je Kerenski izjavil, da ima začasna vlada zato toliko težkoč, ker »zameta in bo tudi v bodoče zametala, rabiti sredstva, ki nasprotujejo idealu svobode« t. j. postaviti moč zoper silo. V isti čas pa ni bila boljševikom preslaba nobena laž, nobena nasilnost, da bi dospeli do svojega cilja. Lenin in Trocki ometata mir, kruh, delitev vseh premoženj, sploh, izpolnitev vseh ruskih idealov. Socialistični stranski voditelji niso hoteli videti ognja med svojimi lastnimi štirimi stenami, in tako so jih boljševiki naglo in lahko vrgli, parlament razgnali, svobodo tiska udušili. Neposredno so zaprli in pomorili glavne voditelje delavcev. Zadržvalo je pravcato preganjanje delavcev. »Gotovi evropski socialisti naj bi, tako mislim, to žalostno zgodovino temeljito proučili in iz nje prave posledice izvedli.« Osrednji odbor socialdemokratske ruske

¹⁾ Khariton Chavichvily, Offener Brief an den Genossen Jean Longuet, Abgeordneten des Departements Seine. Zur Beurteilung der Bolschewiki nach Äusserungen der russischen sozialdemokratischen Parteipresse. (38 str.) Bern 1919.

stranke je zaman ugovarjal, da boljševiki »pod zastavo socializma vrše regiment samovolje, nasilja in strahovanja, ki milijonom zamruje že samo ime socializma.« Z izreki boljševiškega tiska Havihvily dokazuje, da boljševiki trpe na vodilnih mestih nepoštene ljudi, ki kot politični pustolovci počenajajo zločinske eksperimente v škodo dežele. Po besedah socialdemokratskega »Echo von Russland« moč sovjetov zastopa le malo skupino pustolovcev, ki se opirajo na rdečo gardo ter so večinoma obdani od razbojnikov in čete najbolj sumljivih spekulantom. Zadnji čas — tako piše Havihvily — streljajo boljševiki nevsučne jim socialiste in poštene demokrate kar na stotine in tisoče, in sicer brez komedije revolucionarnega sodišča.^{*)} Tem pokolom dodajo še usmrtilcev kakoga nerabnega ministra izza carske vlade, kar potem imenoma objavijo svetu, imena socialistov pa skrbno utajé.

Dušeslovno najgloblje posega in zgodovinsko je najbolj dragocena študija, katero je podal o boljševizmu ruski social-revolucionar Dimitrij Gavronsky, ki se je 16 let udeležoval v ruskem socialističnem pokretu.¹⁾ V predgovoru, ki je datiran z januarjem 1919, pravi: »Kot prepričan internacionalist sem se aktivno udeležil Zimmerwaldskega pokreta in sem bil eden od oficialnih zastopnikov v Kienthalu.«^{*)} A prav zato, ker mi je socializem tako zelo na srcu, sem prepričan nasprotnik boljševizma. Vse gradivo četrtega poglavja (»bilance«) je povzeto izključno iz autentičnih boljševiških virov.« Podobno in z dušeslovno poglobitvijo riše Gavronsky genezo ruske revolucije: delomrznost, divje stavke, nenaravno visoke plače, razpad armade. Vse je vpilo po nagli odpomoči. Boljševiki so ometali vse, podžigali sovražstvo ubogih na bogate, lačnih na site. Svojih obljub niso mogli držati. Zdaj je sle-

^{*)} Sovražstvo boljševikov proti socialdemokratom, ki odklanjajo anarhijo in hočejo organično urejeno zmago nad kapitalizmom, se kaže tudi v tržaškem »Delu«. Št. 3. od 5. marca t. l. piše v članku »Sklepi tretje moskovske internacionale«: »Odpreti oči vsem delavcem, pokazati jim izdajalsko delo social-šovinistov, napraviti — z orožjem v roki — to protirevolucionarno stranko neškodljivo — to je ena najvažnejših nalog profetarske internacionale revolucije.« — Videti je, da boljševiki v Rusiji to najvažnejšo nalogo — z orožjem v roki — izdatno vrše.

¹⁾ Die Bilanz des russischen Bolschewismus, Auf Grund authentischer Quellen dargestellt von Dimitry Gawronsky, Delegiertem der russischen sozialrevolutionären Partei zur internationalen sozialistischen Konferenz. (88 str.) Berlin 1919.

^{*)} Zimmerwald — Kienthal: zborovališča internacionalnih socialistov med svetovno vojno.

dilo nasilje čez nasilje, grozodejstvo čez grozodejstvo. Celo tezalnica je spet oživila. A sodnik in rabelj od danes sta postala žrtev drugega dne. Gavronsky sklepa z besedami: »Boljševiki niso imeli strpnosti počakati, da bi cvetoče drevo novega življenja... više in više rastoče doneslo človeštvu svojega žlahtnega sadu. Ne da bi ga gojili, so sklenili, organski proces nasilno pospešiti. In niso nehali, nategovati ga kvišku s tako silo, s tako »revolucionarno energijo«, da so ga izruli iz tal. Zdaj leži na tleh, s koreninami na soncu, uvelo, uschlo, umrlo.«

Kakor je boljševizem uničil Rusije vnanjo kulturo ter jo v puščavo spremenil, kakor je province ob Vzhodnem morju s krvjo pordečil, tisoče in tisoče na morišče peljal, trahovito lakoto milijonom ljudi nakopal: tako hoče tudi vsepovsod do kraja iztrebiti najimunitnejši palladij človeštva, človeško svobodo, in najdražji biser človeške duše, vero v Boga. Ako ta načrt uspe, bi to ne bilo nič drugega kot svetovna anarhija in konec evropske kulture.

Socialni program krščanskega ljudstva.

X.

Danes priobčujemo študijo o boljševizmu. Vsak misleči človek iz podatkov razbere, da udejstvovanje teh idej pomenja zator religije in kulture v človeški družbi. A prav tako nujno je drugo spoznanje: danes obstoječi, v svojih temeljih sicer nujni družabni red, vleče s sabo toliko krivične navlake, da tira v tabor svojih nespravljivih sovražnikov ne samo sebičnežev in zločincev, ampak neredko tudi idealne nature, ki jih pogled na zlorabe in krivice tako slepi, da od njih ne ločijo nujnih in edino blagonosnih osnov družbe, ki imajo ostati, ker imajo svoje nespremenljive temelje v človeški naravi in v njenem Stvarniku. Na gori omenjene zlorabe treba postaviti oster nož.

Problem je nujen in pereč. Sovražniki celoga družabnega reda so z vso energijo na delu. Njih cilj krvave in krivične sile — ne more nikdar v celoti postati naš cilj — ne more nikdar v celoti postati cilj našega ljudstva, ako naj ostane krščansko in kulturno. Zoper kapitalistične krivice na eni strani — in zoper cilje krvave revolucije na drugi strani moramo dvigniti **program krščanske solidarnosti**. Tak krščansko-socialni program, ki popolnoma odgovarja velikim sodobnim nalogam družbe, je sprejela S. L. S. v Jugoslaviji na zboru delegatov in zaupnikov 6. in 7. aprila t. l.

Posamni sobratje in naše konference imajo dvojni nalogi: 1. da vsebino programa študirajo, 2. da ga zanesejo v organizirani narod. — Temu problemu bosta »Zbor« in njegov »Zbornik« posej posvečala posebno skrb.

Evo besedila socialnega programa S. L. S.

Splošne socialne politične zahteve.

1. Popolna rešitev socialnega vprašanja je mogoča le na temeljih krščanskih načel, zato nobena socialna struja, ki temelji na podlagi mate-

rialističnega svobodomiselnosti ne bo zmogla popolne rešitve socialnega vprašanja.

2. Socialna blaginja zahteva, da se v zakonodaji bolj in bolj uveljavi veliki socialni zakon dela: splošna dolžnost dela, delu pošten zaslužek; kdor pa ne dela, naj tudi ne je.

3. Na vse dohodke brez dela naj se uvede progresiven davek. Mesto dosedanjih indirektnih davkov, ki zadevajo v prvi vrsti delavne produktivne sloje, naj se uvedejo progresivni dohodninski, premoženjski in zapuščinski davki. Davčni minimum teh davkov naj bo razmerno visok. Nujno je, da se čim preje modernizira in reformira davčni sistem neposrednih davkov — ker dotični davki ne odgovarjajo niti daleko sedanjim razmeram in potrebam časa. Predvsem je nujno — da se eksistenčni minimum zviša od 1600 K na 12.000 K in začetna obdajbena meja za plačarino od 6400 K na 18.000 K, ker drugače bi moral plačati že vsak delavec — hlapec etc. dohodnino in plačarino. Plačarina naj bo za vse osebe — doklad prosta!

Odmera davkov naj se ne vrši več na podlagi poročil tajnih zaupnikov, marveč naj obične volijo svoje zastopnike v komisije, ki naj določajo odmero davkov. Isto velja za prizivne komisije.

Nujno je, da se postavijo novi davčni zakoni, ki v višji meri pritegnejo k obdajbi one osebe, ki si pridobije visoke dohodke brez dela, le potom špekulacije v škodo drugih produktivno delujočih slojev.

4. Država — ki bodi socialno pravično urejena — naj s pametnimi socialnimi zakoni preprečuje vsako izkoriščanje. Nad kapitalističnim gospodarstvom naj izvršuje strogo socialno kontrolo; skrbi naj ne le za varstvo delavcev in nastavlencev, temveč naj nadzoruje in ureja tudi proizvajanje in promet, plače in cene.

5. Načelno naj se prizna uslužbencem industrijskih podjetij pravica, da sodelujejo pri upravi ter so udeleženi na dohodkih.

6. Premogovniki, rudniki, plavži in, kjer kaže socialna korist, tudi druga podjetja, naj se podružabijo. Njih uprava naj se pa izroči upravnim odborom, sestavljenim iz zastopnikov javnih oblasti ter iz zastopnikov delavcev, uradnikov in konsumentov. Zastopniki naj se volijo po proporcju. Če je podjetje primerno za združen obrat, naj se pozadruži. Zasebne zavarovalnice naj se podržavijo.

7. Uvede naj se splošno socialno zavarovanje, ki bo združevalo vse vrste socialnega zavarovanja (bolniško, nezgodno, starostno, onemoglostno, brezposelno ter zavarovanje neprekrbljenih svojcev) in ki bi veljalo na splošno za vse državljane, ki jim iz kakega posebnega razloga ni že vnaprej zagotovljena dosmrtna popolna oskrba v kakem javnem zavodu (hiralci, reži etc.).

8. S posebnim okvirnim zakonom naj se ustvari podlaga, da bodo pokrajinske oblasti uspešno mogle delovati na to, kolikor možno vsaki družini omogočiti, da si ustanovi lasten dom. V tem smislu naj se izvaja tudi agrarna reforma. Da bo razdelitev veleposesestv celoti ljudstva res socialno koristila, je potrebno, da se onemogoči špekulacija z zemljišči.

Nekaj nujnih delavskih zahtev.

1. Ustanovi naj se čimprej delavska zbornica, ki imej nalogo, proučevati in nadzirati delavske odnose v podjetjih, ki naj izreka svoje mnenje o vladnih načrtih za delavske postave in ki naj postavodajnim zborom tudi sama predlaga načrte za delavsko postavodajo.

2. S sodelovanjem vladnih organov naj se ustanove posebne paritetne komisije, obstoječe iz zastopnikov javne oblasti, delavskih organizacij ter delodajalcev, ki naj proučuje cene življenjskim potrebščinam ter temu primerno določa minimalne plače za delavstvo. — Na podoben način naj se ustanove delavska razsodišča, ki naj razsojajo spore med delavstvom in delodajalci.

3. Varstvo žensk in otrok v obrtnih in industrijskih podjetjih ter v domači industriji oziroma obrti naj se nasplošno razširi in ojači. V industrijskih in obrtnih strokah, kjer delo mater izključuje, da bi mogle v polni meri izvrševati svoje materinske in gospodinske dolžnosti naj se jim delo načelno prepove. Začasne izjeme naj se dovolijo samo za slučaje, kjer bi vsled dejanskih razmer taka prepoved ogrožala preživljanje delavskih rodbin.

4. Za celo državo naj se določijo glavne smernice enotne, vsem modernim zahtevam od-

govarjajoče socialne zakonodaje. Pri tem naj se skuša doseči, da čimprej dobimo enotno delavsko pravo, ki naj vsebuje vso zakonodajo, ki se tiče delavskih zadev.

»Večerni list« d 7. IV. t. l. priobčuje ta socialni program z naslednjim zagovorom: Danes so se zbrali zaupniki krščanskega ljudstva, da dajo smer in pravec bodočemu delu ljudskih organizacij. Včeraj ves dan so zborovali delegati v posameznih odsekih. Za delavsko stvar najvažnejši je bil pač socialno politični odsek, ki je sprejel načelno važne resolucije, ki izražajo najodločnejšo napoved boja vsemu kapitalističnemu gospodarstvu. Celotna stranka, katere zaupniki so danes odobrili te resolucije, se je postavila na stališče socialne države, ki naj izvaja nadkapitalističnim gospodarstvom najstrožjo socialno kontrolo.

Celotna ljudska stranka je sprejela kot eno svojih najvažnejših zahtev: socializacijo, podružabljenje industrijskih podjetij. Pri tej priliki se je z največjim povdarkom izrekla misel enotne fronte vseh delovnih slojev v boju proti izkoriščevalcem dela. V to enotno bojno vrsto spadajo prav tako duševni delavci, kakor kmetje in obrtniki, kakor spadajo v to protikapitalistično vojsko industrijski in drugi delavci.

Razume se, da bodo gotove razlike med temi stanovi še dalje obstojale. Zato bo stvar vsakega teh stanov, da s svojo lastno stanovsko, strokovno in politično organizacijo udeleži svoje posebne težnje. Vendar sta današnji in včerajšnji dan pokazala, da življenjska potreba vseh teh kosov delovnih slojev zahteva skupnega nastopa, skupne odločnosti in skupnih žrtev do zmage.

Mali človek, naj se že nazivlje kmet ali obrtnik, se proletarizira. To ni treba, da bi še povdarjali. Življenje nam dovolj jasno kliče, da v sedanjih razmerah padata samostojni kmet in obrtnik vedno bolj na položaj proletarca. Med tem pa se dviga moč kapitala z orjaško silo. Ta velekapital, ki pije kri vseh delovnih slojev brez razlike, pomeni danes tisto skupno nevarnost, pred katero se morajo združiti vsi poštenih in delovnih stanov. To smo mi vedno povdarjali. Toda potreba je danes postala očitnejša ko je bila kdaj poprej.

Čisto dobro razumemo, da to zbiranje delovne fronte proti organiziranemu velekapitalu ni vsem po volji. Razumemo srd kapitalističnih priganjancev in plačancev, ki nam očitajo, češ, da smo boljše viki. Ta gospoda meni, da bo oplašila koga poštenih pred korakom, ki meri na nova pota naše organizacije. In vendar je jasno za nas da današnji in včerajšnji sklepi naših delegatov in zaupnikov ne pomenijo drugega ko dosleden korak dalje, korak na poti, na katero smo stopili najprvo pod dr. Krekom s svojim zadružništvom in s

svojim bojem proti oderuštvi in izkoriščanju. Tudi takrat so nas ovajali navzgor in navzdol, a mi smo rasli. Tudi sedaj rastemo in se jačimo, kot stranka krščanskega ljudstva, kot stranka socialnih idej in dela.

Slovensko ljudstvo je po svojih tisočeri zapupnikih danes sklenilo, da na poti, započeti po dr. Kreku pojdemo dalje, da si bomo utirali nove poti v metežu socialnih zapletkov in bojev. Naše

delavske in kmetijske množice prešinja zavest, da bo krščanska organizacija s širokim socialnim obzorjem kljubovala vsem viharjem socialnih bojev, ki nas čakajo. Naš program in naša disciplina in organizirana armada delovnih slojev nam so porok, da bomo ostali, ko bodo drugi ležali strti in zmleti na tleh.

Mi gremo naprej, mi korakamo po novih potih v boj za ljudstvo in njegove pravice.

Ernest Psichari, vnuk Renanov.*)

(Odlomek iz sodbe francoske konverzije).

Peter Butkovič.

»Francija, Francija, vrni se zopet k veri najlepših dni! Biti zapuščen od Boga, je toliko, kakor biti izgubljen. Ne vem, ali doživim juternji dan; ali prisiljen sem reči svojim drugovom: Lavredan se ne drzne umreti brez vere; peklo me ne straši, teži me le misel, da živi Bog in ti si tako daleč od Njega. Ukaj in poskakuj od veselja, moja duša, da sem zamogel priklicati ta trenutek, ko morem reči na kolenih: **»Verujem, verujem v Boga, verujem, verujem!«** Ta beseda je svit ljudem. Kdor je ne pozna, živi le v temi.«

Tako je pisal med vojno znani atheist in tajvec večnih resnic, Lavredan.¹⁾ Tudi marsikateremu drugemu Francozu je vojna odprla oči; prepričaš se iz čtiva številnih sodobnih romanov. Prišla je treznost, ko je prišla domovina v nevarnosti moralne in fizične smrti. Danes vrača verski duh mladeniče in starce, može in žene spet družini, dela posameznikov hite k nravnim tradicijam družine, vse življenje posameznikov se ogreva v ognju družinskega duha.

On, ki propagira povratek k družinskemu ognjišču in je Franciji kakor nanovo odkril pojem o družini, katera vedno osvežuje in čisti življenje, ta mož je Henri Bordeaux. V vseh njegovih spisih, ki so v Franciji zelo priljubljeni, se zrcali novo, čistejše življenje in nazor o življenju. Tudi v francoski mladeži se pojavlja boljše delovanje; kajti francoska družina je imela še zdravo jedro, gniloba pa je vojna otrebila. Mladež se vrača h Bogu in katolicizmu. Bordeaux piše: »Že pred vojno se je pojavilo pri mladih ljudeh pr-prosto življenje. Nova mladež hoče služiti (servir). — Ena vera, ena ljubezen, en cilj. Vell-

ka noč, ko stopamo v življenje s to trojno oporo!«²⁾

Tudi Emil Baumann poudarja v svojih spisih, da se je treba oprijeti Boga v socialnih potrebah, da bi tako vscvetelo novo življenje zatajevanja samega sebe v prosep celote. Novi socializem naj bo socializem »krščanske ljubezni in prostovoljnega žrtvovanja, povratek k bratovstvu v Kristusu!«³⁾ Zato veruje v preporod ljudstva, le v slučaju, ako se povrne k mlademu, svežemu duhu prvotne cerkve, k čisti dobi predkonstantinovi, k žaru iz katakomb. Trajna radost se dviguje nad vsakršnimi žrtvami (»la joie du sacrifice«). Evharistična žrtev združena z molitvijo v rednem hrepenenju po milosti je resnica, ki nas vodi vedno in povsod do jedra usmiljenja, kažoč na žrtev na Golgati. Za to novo epoko kulturnega in socialnega življenja v Franciji zastavljata svoje pero tudi Ernest Hello in Leon Bloy.

Med temi se odlikuje znamenita osebnost Ernesta Psichari, vnuka Renanovega, katerega je žal prežgodaj dohitela smrt v svetovni vojni.

Že v mladeniču je vsplapolala njegova po očetu grška kri, da se je jel trgati od tradicije domačega ognjišča. Njegova mati Noemi (hči Renanova) ga je vzgojevala v duhu očetovem in ga tudi silila nadaljevati započeto delo očetove filozofije (Renanove). Mladenič se vpre. Zatoži se mu po pristnem, natančno umerjenem življenju vojaka, po trdi disciplini. »Čutil je, da so vse velike osebnosti, postale velike le zato, ker so se prostovoljno vklenile; človeku je dana le ena pro-

*) Posnemam po obširnem članku Z. Fr. Černega v »Archi« 1919 št. 1 in 2/3.

1) Prim. Mitteilungen der Zentralstelle d. Katholiken Deutschlands III. 1. (Düsseldorf).

2) Bordeaux, La Jeunesse Nouvelle, roman, Paris. 1916. Plon - Nourrit & Cie.

3) L'Immolé, roman, Paris 1911. Bernard Grasset.

stost, voliti razuzdanost in pogubo, ali pa pokoro, vero, službo....⁴⁾ Torej »servir«! Zato je bilo veliko začudenje, ko je vnuk Renanov, sin Ivana Psichari, izstopil iz Sorbonue (univerze) in si izvolil vojaško življenje. Že v prvi knjigi pesmi: *Terres de Soleil et de Sommeil* (Paris 1908), ki je bila odlikovana od fran. akademije, opeva priprosto življenje v pustinji, katero je preživel na vojaških pohodih. Trajna družba in veden stik s smrtjo, na vojaških pohodih v Afriki, so vzbudili v njem nove pojme o življenju v vseh pojavih. Potrebno se mu je zazdelo asketično življenje, katero ga je odvrnilo od kulta telesa, h kultu duše.

Kot 26leten poročnik je l. 1909 zapustil vojno šolo versaillesko in se vrnil v Marokko; ostal je tu do l. 1912. Napisal je v tem času roman: *L' Appel des Armes*,⁵⁾ ki priča o globokih razporih in duševnih bojih. Njegov živitopisec *Grandmaison*⁶⁾ naglašja tri vplive, ki pojasnjujejo upor vnuka proti dedu: poganski, pacifistični in kozmopolitični. V tem romanu nosijo njegove nazore tri osebe: Stotnik Nangès je vtelešana preteklost, učitelj Sebastian Vincent, mož sedanjosti, ki prisega na neodvisnost svobodnega razumevanja in se bojuje proti cerkvi in vojni. Sin njegov, Maurice, up bodočnosti, vzljubi bodočnost, dasi je njegov oče antimilitarist, ker se je stotnik Nangès vrnil k stari veri. Maurice je vojak proti volji očetovi, se navduši za vojaško disciplino in boj, ki zahteva žrtve in požlahtnuje srce. Tudi Psichari gre v vojno z upom, da uide dvomom in lažem, da najde mir in pokoj. A tudi ljubezen do domovine ga sili storiti ta korak; boji se, da bi Francija razpadla. Da se to ne zgodi, je treba domovinske ljubezni, ki mora biti združena z versko. Francija brez vere in katol. cerkve, je nezmisel. Jasneje izpoveda to v dopisu do Henri Bordeaux-a: »Ejna ali dve generaciji morete pozabiti zakone božje in se obtežiti z verolomnostjo in nehvaležnostjo; toda pride čas, ko se zayeš velikosti in spet prižgeš v svojem domu brlečo lučko.« Prijatelju Maritain-u pa: »Če služim lojalno Cerkvi in njeni najstarejši hčerki Franciji, ali nisem do cela izpolnil svoje dolžnosti? Spričo naukov Cerkve, ni mogoče biti hladen.... Vse, kar imamo lepega in velikega v svojem srcu, smo prejeli od katolicizma.... Opustimo krščanstvo, nam ostane le lažniva veda in lažniva moralka. Ali dasi to spoznavam, nimam vere; je to sicer protislovje, da sem katolik brez vere.«⁷⁾

⁴⁾ F. X. Šalda, *Dělnici a loutki boží* II. 110.

⁵⁾ *L' Appel des Armes*, Paris. g. Audin & Cie.

⁶⁾ De Grandmaison: *L' Aieul et le Petit-Fils*. Etudes. 1916.

⁷⁾ Henri Massi: *La vie d' Ernest Psichari*. (Librairie de l' Art catholique. Paris 1916. str. 16, 18, 19.)

V tem duševnem stanju je bil Psichari l. 1911, ko je napisal roman »*L' Appel des Armes*«. Hrepenel je po nadnaravnem žaru milosti, dasi je bil še oddaljen od življenja in resnice krščanske. V Parizu je pustil prijatelja, kateremu je bila tudi nekega dne milost božja odprla oči. Ta prijateljska duša, ga ne zapusti tudi v pustinjah, vedno misli nanj in moli zanj na sv. gori Lasalette. »Molili smo za te na vrhu svete gore. Zdi se mi, da joče nad teboj sveta Gospa, ki je tako lepa in si te želi. Ali se ji ne odzoveš?«⁸⁾

V l. 1912 se je spet vrnil v Pariz in je bil zdaj že bliže kat. cerkvi. Da ni prestopil, je bila vzrok njegova mati Noemi, ki mu je z vsemi silami zabrajevala ta korak. Tešil se je s tem, da ni popolnoma ločen od cerkve, ker je bil krščen po grškem ritusu. Teško mu je pa bilo; prijatelju piše: »— zdi se mi nemogoče, da bi še dalje motril krščanske ideje kakor tujec.« Goreče je začel obiskovati božjo službo in se sestajal z duhovnim prijateljem P. Clerissac-om O. P., in se tako bližal zadnjemu koraku do prestopa. Kako vneto se je pripravljaj na prestop, je razvidno iz dnevnika njegovega prijatelja, ki je zaznamoval najglavnejše momente Psichari-jeve konverzije. Posnamem le en ganljiv moment:

»Torek 4. svečana 1913. — Peter in Ernest prideta okoli 4h. Naša kapelica je vsa okinčana; sveči sta prižgani, dve lepi, nedotaknjeni sveči, v nedeljo blagoslovljeni. Klečé pred Gospo Marijo Lasalettsko čita Ernest Psichari z lepim glasom — dasi zelo drhteč — veroizpoved Pija IV. in Pija X. Pater stoji kakor priča pred Bogom. I. — in jaz poslušava kleče, drhteča od ganutja. Ko prečita, odidemo, in spoved se začne. Med spovedjo ne prestanemo v molitvah. Slednjič nas pokličejo. Vidimo Ernesta popolnoma spremenjenega, žarečega od veselja. Je to ura blaženosti za vse. — »Vidite pravi nam pater, »človeka udanega Bogu...« »In kateri je srečen« rečemo. »Ah, da, srečen sem«, odpove Ernest, in mi težavno to verjeti...«

8. svečana je prejel zakrament sv. birmne od škofa versailleskega Gibiera. Kesa se svojih dosedaj izgubljenih let in radostno pravi: »Monsignore, zdi se mi, da imam drugo dušo.« Dan pozneje prejme sv. Rešnje Telo. Evharistična žrtev je zanj višek vseh milosti.

Temeljito je započel nato načrt za novo življenje: posvetiti se Bogu. Edini in določeni cilj je: odpovedati se svetu in stopiti v red sv. Dominika. Pravi: »Čakam, da me ljubi Bog spozna sposobnega in me pokliče: Vstani in pojdi! Bojim se sicer, da nisem izvoljen in da nisem še pripravljen, vem pa da se moram podati in jasno slišim notranji glas: »Alius te cinget et ducet, quo tu non

⁸⁾ H. Massi, l. c. 17.

vis«, Zgodi naj se volja Gospodova, ne moja!»⁹⁾ Nastopil je spet vojaško službo. Misli vstopiti v red, pa ni opustil. O Veliki noči 1914 je obiskal velikega superiorja v semenišču v Issy, kjer je njegov ded Renan doživel mladostne spomine. Za vstop v red pa se ni še odločil. Izbruhnila je nato svetovna vojna. Psihari je moral v bran za domovino, kateri je žrtvoval tudi življenje dne 22. avgusta 1914.

Glavno delo Psiharijevo je roman »Le Voyage du Centurion«, katerega je končal spomladi l. 1914. in je obenem tudi njegova izpoved. »Drhtič piši v navzočnosti presv. Trojice!« je bilo njegovo gesto. Nositelj idej v tem romanu je Maxence, ki je Psihari sam; zrcalijo se v njem dolžnosti krščanskega življenja in ljubezen do domovine. Samota in pustinja vplivata blagodejno nanj. »Puščava je blagoslovljena zemlja. Naš Gospod in Odrešenik jo je poiskal. Tisoči vernih so tam postali sveti.« Molk ljubi in mu je potreba: »Nesrečni, ki niso poznali molka. Molk je kos nebes. Pride iz take daljave, katere ne poznaš, pride iz velikih nadzvezdnatih prostorov, iz dalj motne, mrzle lune. Pride od tam, kjer so bili prej svetovi, pride od tam, kjer ni svetov. Kako lep je molk!...«¹⁰⁾ Tudi molitev prinaša mir in pokoj: »Glej, o j Oče, moje srce, ki hoče Tvojega miru; glej tudi na moj duh, ki zavrača ta mir, ako je laž! O, Oče nebeški, naj ne iščem drugega miru;

sanje mi ne dajo tolažbe v tem velikem boju, v katerega sem se vrgel.«¹¹⁾ Njegov cilj je resnica: Jezus. »Za Maxenca ni bilo poti k Bogu, kakor le Jezus. Jezus, ogenj ljubezni; Jezus, ki nam je poln ljubezni razodel vse tajne svojega srca; Jezus žar vseh čednosti, predmet ljubezni vseh svetnikov. Jezus, naša žrtev od početka sveta. Samo z Jezusom moremo spoznati Boga samega, z Jezusom, ki je Bog in človek skupaj...« Njegova molitev je neprestani klic k Bogu: »O moj Bog, ki si me pripeljal, da bi gledal Tvoj obraz, ne zapusti me zdaj! Ražodeni se mi cel; le Ti mi moreš pomagati, brez tebe ne morem ničesar... Moj Bog, k Tebi govorim, poslušaj me. Hočem vse poskusiti, da bi te našel. Imej usmiljenje z menoj, moj Bog! Vidiš, da se nisem učil moliti, a govorim k Tebi, kakor nas je Jezus učil, da naj k Tebi molimo: Oče naš, ki si v nebesih.... zgodi se tvoja volja...«.

Vojna je strla vse nade, in kat. mladina francoska je izgubila v njem velikega bojovnika.

Znani pisatelj Paul Claudel je zapisal o njen prelepe besede: »Gledam vnuka Renanovega. — Kaj dela? — Leži na zemlji, objema z rokama križ s potrjim srcem, in njegov obraz je obraz angela. Ima nad seboj znak družbe sv. Dominika. — Gledaš njegovo telo, toda kje je njegova duša? — Sveti Dominik jo zagrinja v svoj veliki plašč z ostalimi menihi.«

Asceza in pastorala.

Ascetična izobrazba duhovnikov.

P. Celestin Loik, O. C.

Življenje duhovnikovo mora biti v najtesnejši zvezi z ascezo. Prva stoletja je cerkev največkrat v duhovnike posvečevala ascete, to je one, ki so bogoljubno živeli med svetom, ali pa spoznavavce, ki so svojo vero v mukah preizkusili. Asceza je oni žrtvenik, na katerem se užija ogenj velikodušnosti, pri tem svitu si riše svečenik uzore vzvišenega svojega poklica v posnemo.

Asceza je dvojna, praktična in teoretična. Navadno pomeni »asceza« samo praktični del, teoretični se imenuje pa ascetika. Kakor je asceza dvojna, tako je tudi izobrazba ascetična dvojna, praktična in teoretična; obojna je duhovniku neobhodno potrebna. Najprej se mora duhovnik vglobiti v teoretično ascezo, potem jo

bo dobro praktično izvajal; če je plitva teorija, bo plitva tudi praksa. Komur je ascetika dostopna, pa jo zanemarja, prezira — zida ascetično poslopje na pesek. Teoretična asceza ali ascetika je pa tudi dvojna, višja in nižja. Ascetika v znanstveni obliki se imenuje ascetično bogoslovje; ascetika v poljudni obliki, prikrojena za širše sloje ljudstva se zove ljudska ascetika.

Ascetika, na katero naj se naslanja ascetična izobrazba svečenštva, mora biti znanstvena, to je ascetično bogoslovje, ki temeljito vsa ascetična vprašanja razpravlja. Ascetično bogoslovje mora duhovnik v celem obsegu in prav dobro poznati, poleg tega pa tudi važnejša vprašanja iz mistike. Ascetika pojasnuje redno pot duhovnega življenja po vseh stopnjah do popolnosti; mi-

⁹⁾ H. J. Terhünte (Hochland XV. 4.)

¹⁰⁾ Le Voyage du C. str. 148.

¹¹⁾ Le Voyage du C. str. 113.

stika se pa ozira na izredne pojave. Papež Benedikt XV. je dne 10. novembra 1919 celo ascetično-mistično bogoslovje duhovščini najtopleje priporočil. Poslal je namreč profesorju ascetično-mističnega bogoslovja na gregorianski univerzi v Rimu, p. Oktaviju Marchetti-ju, družbe Jezusove, ob prvi obletnici te stolice — pismo, v katerem se z velikim priznanjem in pohvalo izraža o ascetično-mističnih študijah. Papeževo pismo je prinesel list *La Civiltà Cattolica* od 6. dec. 1919, zv. 1667, str. 455—7. Pismo se začneja: »Z živim zadoščencem smo gledali preteklo leto, da se skupno s toliko primerno iniciativo zavoda za modroslovno in versko kulturo laikov, zgradi tudi nič manj primerna in enako potrebna stolica za ascetično-mistično bogoslovje, ki ima namen preskrbeti duhovščini globokejšo religiozno izobrazbo vled znanstvenega in praktičnega proučevanja poglavitnih vprašanj, ki se tičejo krščanske popolnosti.« Namestnik Kristusov sluti že naprej izbrane sadove pobožnosti in gorečnosti, ki bodo sledili tem študijam. Posebej pohvali sv. Oče načrt, da se otvori na gregorianski univerzi ascetično mistična biblioteka, ki naj bo dostopna vsem slušateljem. Taka knjižnica more vzbujati nove, velike pisatelje v tej stroki.

Sv. Oče povdarja, da ascetično mistično bogoslovje ni samo duhovnim voditeljem potrebno, ampak sploh vsem duhovnikom, ter navaja trojen razlog. Prvi je nekako historičen. Nekdaj je imelo ascetično-mistično bogoslovje med bogoslovnimi disciplinami odlično mesto, kar se zdaj pogreša. V srednjem veku se je v sistematičnem bogoslovju po Summah enakomerno poučevala dogmatika, moralka in mistika z ascetiko vred. V novi dobi, ko se je morala bogoslovna znanost boriti s krivoverstvom, si je apologetika počasi priborila svojo stolico med bogoslovnimi vedami; razvilo se je cerkveno pravo, zgodovina biblične vede. Vsaka teh ved je ubrala svojo samostojno pot. Ascetično-mistično bogoslovje pa je ostalo prepuščeno privatnim študijam, ali ga je pa moralka v miniaturni izdaji gojila. Kljub temu so izšla v isti dobi največja ascetična dela n. pr. Alvarez-a de Paz, *De vita spiritali*; Ludovik De Ponte, Rodriguez, Scaramelli, Neudecker itd.; tako tudi največja mistična dela, kakršna so spisali Godinez, Reguera, Schram, Anton in Jožef od Sv. Duha, ter Filip od presv. Trojice. Da se ta veda tudi v najnovejšem času ni zanemarjala, dokazujejo nam imena pisateljev kakor so: Ribet, Sandreau, Poulain, Vives in drugi. Zato papež Benedikt XV. dviga svoj glas ter kliče duhovščini, naj to vedo neguje. Sveta je ta veda in vodik svetosti.

Kar se je izvedlo v Rimu, bi se prikladno moglo izvesti še drugod. Zaenkrat je pa duhovščina

naviezana, da se bavi z ascetično-mističnimi študijami deloma doma, deloma naj se na to važno disciplino ozirajo konference. Pri teh je prilika iz izpodbudnimi govori gojiti afektivno ascetiko, ter se medsebojno vnetati; z ascetično-mističnimi razpravami pa obravnavati, direkativno ali vodilno ascetiko in mistiko.

Drugi razlog, katerega sv. Oče navaja v prilog ascetično-mističnega bogoslovja, je ta, da ima duhovnik s to izobrazbo izdaten pripomoček samega sebe in druge posvečevati. Kakršna je knjižnica duhovnikova, tak je navadno duhovnik sam; iz knjižnice odseva njegov idealni svet. V knjižnici gorečega duhovnika je zastopano bogoslovje v vseh svojih disciplinah, zato ne sme manjkati tam ascetično-mističnega bogoslovja. Nikakor ne zadostuje, če bi hranil duhovnik v svoji knjižnici za to stroko samo nekoliko zvezkov premišljevanj, Hojo za Kristusom in Filotejo. Pred vsem je potrebno duhovniku kakšno temeljito delo ascetično-mističnega bogoslovja, kjer se najde tvarina zbrana, razvrščena in znanstveno obdelana.¹⁾

Tretji razlog sv. Očeta, da naj duhovščina ascetično-mistično bogoslovje marljivo neguje, je ta, ker morajo duhovniki vernike nadzorovati, da ne zaidejo od prave poti popolnosti. Duhovniki so poklicani za čuvarje na Sionu. Dobesedno govori papež tako: »Ta šola ne namerava samo, usposobljati učene duhovne voditelje, ki bi bili zmožni voditi duše po raznih in čudovitih poletih na višave svetosti, ampak je tudi namenjena za sedanjí čas sam, da popravi oni nejasni in sentimentalni ascetizem, in oni napačni mysticizem, katera sta ali prosto izmišljena po individualni poljubnosti, ali pobarvana iz sumljivih virov, vendar pa tudi dandanes ne jenjata plaziti se med ljudstvom v veliko nevarnost duš.«

Napačno ascezo imenujejo tudi ascetizem, katerega je več vrst; napačna mistika se nazivlje pa mysticizem in je raznovrsten. Prava asceza je jasna, ve za svoj smoter in pozna pripomočke, da svoj namen doseže. Po trojni poti duhovnega življenja: očiščevanja, razsvetljevanja in zjedinjevanja si prizadeva ascet priti do popolnosti; z molitvijo,

¹⁾ Za knjižnice duhovnikov je priporočljivo naslednje slovstvo: *Iz ascetike*: Scupoli, *Duhovni boj*. Izdala družba sv. Mohorja 1914. — Dr. F. H. Mutz, *Christliche Aszetik*³ Paderborn, Schönningh 1913. — Alf. Rodriguez. *Vježbaj se u savršenosti i krščanskim krepostima*. Sa španjolskoga preveli oo. kapucini na Rijeci 1904/5 — Za mistiko: Dr. Jos. Zahn: *Einführung in die christl. Mystik*. Paderborn, Schönningh. — Poulain: *Die Fülle der Gnaden*. Herder. — In starejši: Scaramelli: *Anleitung zur myst. Theologie*, 2 Theile. Regensburg.

zatajevanjem in drugim pri pomoči spolnjuje nad naravno podobo božjo v sebi. Korenina asceze je borba zoper huda nagnenja. Ta duhovna vojska se ne more ugodno odločiti, če se zatajevanje ali pa molitev podcenjuje ali zametuje. Nejasni ascetizem se boji besede zatajevanja, molitev mu je izguba časa, išče pa nadomestil in vrže vso svojo moč, ali v zunanje oblike, ali v enostransko karitativno delovanje itd. Sentimentalni ascetizem išče nadomestila v čustvovanju in njegovo vrednost pretirava. V odurnejši obliki je sentimentalni ascetizem podoben ognjeniku, ki je sicer s pepelom pokrit, a v svoji notranjosti skriva grozilen ogenj, ki so neustrahovane strasti.

Misticizem je še nevarnejši od ascetizma. Prava krščanska mistika izhaja iz posvečujoče milosti božje; tu je njena korenina. Ako duša v milosti božji raste, je bolj in bolj dopadljiva Bogu, zato včasih dobi izredne znake božje naklonjenosti, kateri jo z višjim bleskom ozarijo: to so gratiae gratis datae et divini favores, kakor jih mistiki imenujejo. V molitvi se duša povzdigne do kontemplacije, ki ima zopet svoje stopnje.

Misticizem pa ni nikakšen odsev posvečujoče milosti božje, duše ne vleče k Bogu, temveč k hudemu; ne razsvetljuje je, ampak mrači ter izpostavlja veliki nevarnosti pogubljenja. Prvo zna-

menje misticizma je, če ni v popolni skladnosti z vero, kakor je n. pr. panteistični misticizem, ki učil, da popolni človek božje bistvo že tu na zemlji gleda. Taki so bili v srednjem veku »bratje svobodnega duha«; v 16. stoletju Alombrados, »razsvetljenci«, ki so zametavali usno molitev, če tudi z notranjo združeno, in pa dobra dela; trdili pa so, da popolnih nobena strast ne omadežuje. Drugo znamenje misticizma je, če ni v soglasju s cerkvenimi določbami. Tako se je kvietizem večkrat ponavljal, dasiravno je bil po papežih obsojen. Papež Inocenc XI. je v konsituciji »Coelstis Pastor« z dne 19. nov. 1687 obsodil 68 stavkov Mihaela de Molinos. Prvi se glasi: »Oportet hominem suas potentias annihilare, et haec est via interna.« Kakor je pa I. Skot Erigena učil pol panteističen misticizem, tako je Fenelon vzbudil pol kvietističen misticizem, ki je bil zavržen po papežu Inocencu XII.

V najnovejši dobi se širi nove vrste »sumljiv misticizem«, sklicujoč se na skrivne moči. Z različnimi imeni nastopa kot okkultizem, spiritizem in pod. Kar ni na njem sleparstva, rabi tajne moči narave, ali pa utegne biti tudi kaj naravnost demoničnega zraven. Z nadnaravnimi močmi, ki so iz Boga in vodijo k Bogu, pa ta misticizem nima nič skupnega.

Boj za krščansko šolo.

Leopold Cigoj.

»Religija in nравnost«, je dejal lepo veliki Washington na kongresu l. 1789, »sta dve nujni opori državne blaginje. Ne bil bi domoljub, kdor bi skušal porušiti ti dve opori«. To so spoznali že stari pogani. Zato je bila poganskim državam prva skrb — skrb za religijo. Brez religije si državniki niso niti mogli misliti države. Aristotel je kratkoma izrekel: *Próton é peri theíon epiméleia*. (Polit. VIII. 8). Prva skrb države bodi religioznost! Celo sam Rousseau (Contrat social IV. 8) priznava, da brez nekih dogem (brez vere v bivanje božje, v božjo previdnost, v posmrtno življenje) ni mogoča država.

Kaj pa moderni državniki? »Pravijo« — tako piše Leon XIII. v okrožnici »Tametsi futura« (l. nov. 1900), — »da ima država sama v sebi dosti moči. Zato hočejo, naj se izloči iz javnih vprašanj vsak ozir na religijo. In res so v državnem in javnem življenju sledi religije vedno redkeje. Toda ne mislijo na usodne posledice takega početja. — Čim ne bo več božje sankcije navnega zakona, bo propadla tudi avtoriteta državnih zakonov in pravičnosti. Avtoriteta in pravičnost pa sta najmočnejši in najpotrebnejši vezi vsega socialnega

življenja. Poleg tega pa: če bodo ljudje z religijo izgubili upanje večnih dobrin, bodo želino zahlepel po zemskih dobrinah; vsak si bo skušal kar največ prilastiti. Posledice: zavist in mržnja, upornost, blazne prevratne ideje; brez miru na zunan, brez miru v notranjščini, od zločinov razdejano družabno življenje....« Slika naše materialistične dobe.

»Kdor torej ponk tako uredi« — pravi isti veliki Leon v okrožnici »Ecclesiae militantis« (l. avg. 1897) — »da ga odtrga od religije, ta bo uničil seme dobrega in pravega v mladih srcih. In tako ne bo prinesel domovini moči, marveč le pogubo in razdejanje. Če vzamete mladini Boga, kaj jo bo držalo v mejah dolžnosti, kaj jo bo zavrnilo s polzkih poti strasti na pot kreposti?« (Primeri: Ušeničnik »Sociologija« str. 141 in dalje).

Tega pa žal nočejo videti novodobni državniki, ki v svojem sovraštvu do vere in Cerkve z raznimi dekreti in šolskimi postavami nameravajo iztrgati religijo že iz nežnih src mladine, četudi s tem početjem silijo državo samo v propast. Naravno potem, da so se strnile krščanske čete v mogočno falango, ki naj z vsemi dovoljenimi

sredstvi odbija napade framasonov na najsvetejšo dobrino krščanskega ljudstva, zvestega Bogu in domovini. — Po vseh evropskih državah divja danes organiziran boj za krščansko šolo in proti njej. Ponekod — kakor v Nemčiji — zavzema že skrajne dimenzije. Vse politične, stanovske in kulturne organizacije obeh taborov zavzemajo svoje pozicije v tem boju.

Nemški katoličani tako odločno, a tudi z uspehom nastopajo, da so nam lahko v zgled. Zato naj podam v naslednjem nekaj razgleda čez ta boj v

Nemčija¹⁾

Vojska v Nemčiji je končala z revolucijo, ki hoče uveljaviti svoj vpliv na vse socialne in kulturne naprave. Velikanski preobrat se ni ustavil niti pred šolskimi vrati, prizanesel ni niti vzgoji. Še je bilo vse ozračje prenapolnjeno z gosto meglo smodnika in ekrazita, še predno se je moglo nemško ljudstvo, ubito od nečloveške vojske in strašnega poraza, malo razgledati in razjokati nad dižavnimi razvalinami, pa so mu njega domači osrečevalci zadali hud udarec naravnost v srce. Zadonel je zopet bojni rog. Nemčija je postala torišče najhujših notranjih kriz in zapletljajev, in v tem že dovolj strašnem političnem metežu je koj prve dni po razsulu nemške armade framasonstvo razvilo še svojo kulturnobojno zastavo. Smer napadov pa je veljala krščanski vzgoji in šoli. Veronauk je postal tarča najbesnejših sovražnih pušč.

Tako je pruski minister »za znanost, umetnost in ljudsko izobrazbo« Haenisch že začetkom novembra 1918 napovedal ločitev cerkve od države. Deloma pa jo je izvedel s svojo naredbo dne 27. nov. istega leta. — Glasom naredbe je odpravljeno na Pruskem duhovno šolsko nadzorstvo, ki naj preide že s 1. jan. 1919 v roke okr. šolskih nadzornikov. »Germania«, ki izhaja v Berlinu, pa je že 4. dec. prinesla program pruske vlade: Molitev v šoli odpade. Šolska mladina ni dolžna vdeleževati se verskih vaj. Nobeno šolsko slavlje ne sme imeti verskega značaja. Verstvo ni več izpraševalni predmet. Nobenega otroka se ne sme siliti k obiskovanju veronauka. Pri otrocih pod 14. letom odločajo stariši oziroma njih postavni namestniki. Ni dovoljeno veščiteljem, nalagati učencem naloge za na dom, kakor memoriranje katekizma etc.

Katoličani so stopili takoj na plan. Pred ministrom se je zbrala velikanska množica 60.000

¹⁾ Porabljeni viri: »Tharus« — Kath. Monatschrift für Orientierung in der gesamten Pädagogik — Donauwörth — letnik 1919 in št. 1./2. 1920. Dr. Kausen. Allgemeine Rundschau — Wochenschrift für Politik und Kultur — München — letnik 1919. — »Vzajemnost« 1919 — št. 2. in 3.

katoličanov in protestantov, ki so zahtevali preklic dekreta. V imenu pruskega episkopata je protestiral pri pruski vladi dne 16. dec. 1918 kardinal Hartmann. Protesti so prihajali od vseh strani dežele. In že 28. dec. potem je Haenisch moral izdati naredbo, da naj se do končne določitve narodnega predstavnštva ne urgira izvršitev prejšnjega dekreta, kjerkoli se pokažejo resne težkoče. Kako v živo je zadel vladni odlok — pa tudi protest pruskih katoličanov, priča dejstvo, da so se volitve na Pruskem vršile pod geslom: Za ozir. proti kršč. šoli. To pomeni pa nekaj več, kakor da bi bila vera zasebna stvar. —

Bavarska vlada je 15. nov. v svojem proglašenju na narod razvila svoj delovni program — precej nejasen in veri nenaklonjen. Bavarski katoličani so takoj zaslutili, kam pes-taco molf, in so se organizirali na odpor. Vsa kat. pedagogična društva so zborovala v Monakovem, kjer so sklepali o skupnem nastopu. Že 26. nov. so potem izročili vladi spomenico, kjer povdarjajo svoje pravice in zahteve »v imenu 6000 učiteljev, učiteljic in veroučiteljev ter 300.000 drugih prijateljev mladine.« Spomenica povdarja veliko važnost religije za povzdigo morale med mladino, ki je itak morata doživljati med vojsko vse mogoče duševne pretreslajev, ter svari pred novotarijami. Podobno so se izrazile tudi vse kat. politične in cerkvene organizacije. Navzlic temu je minister Hoffmann že 2. dec. naprej razvil svoj program, ki je določil za cilj: Streti v šoli avtokratični duh cerkve in militaristični duh države. — In dne 25. januarja je izšel odlok, ki ponižuje veronauk med neobvezne predmete; verske vaje so na poljubo. Tako približno kakor pri nas.

Takoj drugi dan je protestiral celotni episkopat in sicer iz pravnih, npravstvenih, socialnih in vzgojnih razlogov. Svoj lastni ugovor pa je sestavil monakovski nadškof Faulhaber ter ga poslal v obliki pastirskega lista vsem duhovnikom, da so ga prebrali ljudstvu. Nadškof povdarja, da je ministrska odredba pred Bogom hujša, nego morilni ukaz trfnoga Heroda — potem pa nadaljuje: »V vesti ste, kršč. stariši, slejkoprej zavezani, navajati svoje otroke, da obiskujejo kršč. nauk, prav, tako da hodijo k službi božji in prejemajo sv. zakramente.

Ta vesina dolžnost je tako stroga, da se mora tistim, ki se izjavijo v zmislu nove odredbe, zabraniti prejem sv. zakramentov, sv. obhajilo, po smrti pa cerkveni pokop. Tisti otroci, ki niso obiskovali vsega kršč. nauka, seveda tudi ne bodo smeli k slovesnosti prvega sv. obhajila in ne k birmi. Če morejo brezsrčni stariši to prenesti in odtrgati otroke od teh najlepših mladinskih dni, se ne smejo pritoževati, če bodo sami kot očiti grešniki izključeni od sv. zakramentov.« Sklepa

pa tako: »Še nikdar v zgodovini ni naše ljudstvo tako nujno potrebovalo Izveličarja sveta in socialnih moči sv. vere kot danes. Še nikdar ni bilo verstvo v vsemi zveličavnimi in krepilnimi viri tako nujna državna potreba kot danes. Še nikdar ni bil kršč. nauk za naraščaj tako nujno »obligatni predmet« kot danes, če hočemo, da ne bo bodočnost zarezala še hujših ran in ustvarila še večjih razvalin kot so sedanje.«

Te krepke besede, izgovorjene v zavesti velike odgovornosti so imele tolik uspeh, da so stopili na plan še celo Cerkvi nenaklonjeni krogi. — Neki neodvisen šolski veččak je zapisal v »Pädag. Warte« št. 2, 1919: »Šola brez verstva je večja nosreča kot izgubljena vojska.«

Oktober preteklega leta pa je bavarski episkopat izdal podobno pastirsko pismo. Med drugim slove: »Nobena državna postava ne veže v vesti, ako nasprotuje božjim zapovedim. Nobena postava ne more prisiliti kršč. starišev, da bi pošiljali svoje otroke v državno šolo, ki je zakrivila nad otroci božji rop in podira, kar sta oče in mati zgradila. **Elternrecht bricht Schulrecht. Gewissensrecht bricht Staatsrecht.**«

Nasproti Pruski in Bavarski je veliko zmernejše strune ubrala vlada na Badenskem in Württembergem. Tako je n. pr. na Badenskem verstveni pouk ostal obligaten predmet na vseh ljudskih in srednjih šolah. Oskrbuje in nadzoruje ga dotična verska občina. Vdeležbo pri verskih vajah pa pripušča naredba »prepričanju«, kar pa kaže nedoslednost nasproti prvi točki; pouk verstva brez praktičnega udejstvovanja je nezmisel. — Non scholae sed vitae discimus. —

Na Württembergem pa se drži šolska zakonodaja že bolj leve: Nobeden učitelj ni primoran učiti, noben učenec ni dolžan obiskovati krščanskega nauka proti volji vzgojnih upravičencev. Verstveni pouk je reden predmet. Predlog: »obligaten« je bil odklonjen.

Predaleč bi šlo, ako bi hotel opisovati ves odpor nemških katoličanov in protestantov proti vsem kulturno-bojnim napadom raznih vlad. Eno pa bodi pribito! Nemeč ne kloni ne duha ne vratu. Kako odločen in neupogljiv je samo slog navedenih odlomkov iz pastirskih listov! Tudi se Nemeč ne zadovolji z enkratnim protestom. Ne! Vlada nima nikoli miru, kajti dan na dan prihajajo novi protesti, nove spomenice, nove zahteve, že sto in stokrat ponovljene. Hočeš, nočeš, vlada je prisiljena sleherni dan premišljevati protipostavnost svojih odredb. In to je prav. Danes protestirajo politiki, jutri cerkvene družbe, potem stanovske organizacije katehetov, učiteljev, kmetov, za temi zopet škofje, akademiki, nato protestantje itd. itd.

Dne 11. marca 1919 se je obravnavala v narodnem predstavnštvu tozadevna interpelacija

poslanca Arnstadt-a in tovarišev. Pri utemeljevanju interpelacije je mogel poslanec Mumm brez ugovora od strani nasprotnikov opozoriti na dejstvo, da je nevolja in ogorčenje nad vladnimi namerami zajela že najširše dimenzije. Tako je n. pr. en sam protest na Saksonskem izkazoval nič manj kot 1.079.449 podpisov. In ob sklepu je Mumm zaklical: Naj bi dobil po zveznih državah širom Nemčije veliko posnemovalcev badenski ustavni odsek, kjer so se izvzemši socialnih demokratov vse stranke izjavile za veronauk kot obligaten predmet.

Razvnela se je debata, v kateri je očital učitelj Hellmann govorniku »den Geist der Unduldsamkeit« in »unbewußten Herrschertums des Kirchenmannes über die Erzieherfragen«. Hellmann misli: Biblične zgodbe imajo le literarno — estetično vrednost. Starozraelska legenda o stvarjenju sveta in lepa legenda iz Betlehema naj se zato uvrste v leposlovna in zgodovinska berila in ne med verski pouk!

Mausbach pa je zagovarjal zahtevo katoličanov s teološkega stališča. Med drugim je rekel: »Eine solche Antastung der Gewissensfreiheit wäre eine schlimmere Vergewaltigung als der alte Bismarcksche Kulturkampf, weil sie nicht ausgeübt würde von einem ausgesprochenen Macht- und Realpolitiker, sondern in Namen der Freiheit und des freien Volksstaates.... Ein geistreicher Franzose hat einmal gesagt: »Man kann eine Ernährungskrisis nicht lösen durch Pfaffenfresserei... und ebenso erst recht nicht ein christlich gesinntes Volk mit Begeisterung für die Republik erfüllen, wenn man es zwingt, seine Kinder in kirchen- und religionsfreie Schulen zu schicken.« V nadaljnjem je zahteval pravice verstvu radi njega neprecenljivih socialnih in kulturnih dobrin ter mogočnega vpliva za ohranitev notranjepolitičnega miru kakor tudi v imenu prave svobode, toli hvalisane od nove vlade. Apostrofiral je z velikim povdarkom dve izjavi ministra Haenisch-a iz za prvih dni njegove službe — z dne 3. nov. 1918: »Es ist unser aller Ehrgeiz, in dieser Verfassung ein Maß von Freiheit zu verwirklichen, wie es kein anderes Volk der Welt kennt.« »Solange wir eine sozial fundierte Ethik nicht haben, solange sind auch die starken sittlichen und religiösen Antriebe der Vergangenheit nicht zu entbehren bei der sittlichen Erziehung des Volkes.« »To naj se udejestvi« — zakliče Mausbach, »in zadovoljena bo naša najvažnejša kulturna zahteva!« — Kakor povsod: Eno obljubljajo, drugo delajo.

Dobrega zagovornika je našlo verstvo pri tej debati tudi v osebi mestnošolskega ravnatelja Weiß-a iz Norimberga. Tudi on povdarja — dasi demokrat — neprecenljivo vrednost verstva za odgojo. Weiß meni: Rop izvrši na otroški duši

vsakdo, kdor mu trga religijo iz srca. Neprecenljiva je socialna in kulturna sila religije, ki je zajemala v preteklih stoletjih vse znanstvo in umetnost, leposlovno in upodobljajočo. Vse te umetnosti, vsega kulturnega razvoja preteklosti ne moremo niti dostojno ceniti še manj primerno umevati brez verskega znanja in verskih doživljanj. V imenu kulture torej in znanosti kakor posebno v imenu svobodne otrokove vesti, v imenu pravic, ki jih imajo stariši do soodločevanja pri vzgoji svojih otrok, zahteva Weis, da ostani verstvo važen faktor vzgoje. —

Mož je dal lastnim tovarišem — kričačem — hudo a pravično lekcijo. Res je: **Le ignorant ali zlobnež** more nasprotovati konfesionalni šoli — Vsa zgodovina govori zanjo.

—:—

Boj za krščansko šolo v Nemčiji še ni končan. Vršijo se priprave za **državnošolsko konferenco**, ki bo zborovala letošnjo pomlad. Izdelati ima novo šolsko postavbo. Vseh udeležencev število je določeno na 400 oseb: vladnih zastopnikov, zastopnikov posameznih strank in strokovnjakov. Stranke se strastno potegujejo, da jim bo zagotovljeno po razmerju pravično število zastopnikov.

Že v dneh od 20. do 22. okt. preteklega leta se je sešla v Berlinu nekaka predkonferenca vseh

ministrov za uk in bogočastje ter njihovih reterentov. Izvoljen je bil odsek, ki ima dovršiti vse predpriprave za glavno konferenco. Zadeva **šolskega kompromisa** pa je bila poverjena posebnemu odseku 34 članov. — O sklepih tega odseka je le malo znanega. V splošnem pa so že določene te le smernice:

Ureditev verstvenega pouka naj se prepusti posameznim deželam. Veronauk naj ne bo principielno izločen iz učnega načrta. Glede vdeleževanja otrok pri verskih vajah naj se ne zahteva še posebne izjave starišev. Stariši smejo zaprositi za oprostitev otrok od veronauka. **Ločitev cerkve od države je zahteva posameznih dežel.** Takoj naj se sestavijo načela, po katerih odpade za državo obveznost dajatev raznim verskim družbam!

—:—

Kako bo konferenca izpadla, je pri današnji nejasni konstelaciji v Nemčiji težko prerokovati. To je gotovo, da se že močno čuti vpliv enotnega in energičnega nastopa nemških katoličanov in protestantov za krščansko šolo.

O državnošolski konferenci bomo na tem mestu še poročali.

Boj zoper podivjanost današnjih dni.

S. S.

Vsepopvod tožijo resni ljudje o moderni podivjanosti mladine. Temu sodobnemu pojavu ni treba iskati vira bogvekie ampak v ravno končani vojski. Mladeniče je pokvarila vojska in vojaška družba, dekleta pa nepopolnost družinskega nadzorstva in preobilica tujih moških elementov, ki so leta napolnjevali več vasi. Počasi se vračamo v normalno življenje, ki pa ne bo nikdar več — vsaj v doglednem času ne — kakor je bilo pred vojsko. S tem dejstvom moramo računati. Prvo sredstvo pa, ki bi res pomagalo k poštenemu življenju, je zopetna vpostavitve resničnega verskega duha in življenja med narodom. To duhovniki skušajo že leto in dan pa uspeha ni, ker se ravno tisti, ki bi te duševne obnove najbolj potrebovali, zvesto ogibljejo cerkvenih vrat. Kaj početi? Treba je začeti to delo tudi izven cerkve. Treba si je priboriti dostop v to družbo in potem izzvati ločitev skrajno pokvarjenih boljševiskih elementov od navadnih brezbriznikov, agresivnih od pasivnih — in pri teh zadnjih se začne šele vzgojno delo narodnega vzgojitelja. Vprašanje seveda nastane, kako naj človek začne svoje delovanje. Na to je pač težek odgovor. Vsakdo, ki

se čuti za to narodno delo, ima osebna svojstva, ki ga usposobljajo za ta ali oni način, za to ali ono taktiko. Zato je svetovati težko. Pevec bo začel s petjem, šaljivec s šalo, vesel družabnik s svojo družabnostjo, tudi darežljivosti ne izključuje praktičen človek, če mu nese. Poznam pa eno sredstvo, katero ima vsak inteligent kolikortoliko v oblasti, in to je aranžiranje ljudskih iger. Kolikor imam do zdaj skušenj, ima naš narod na Gorškem, posebno mlajši rod, do tega poseben nagon, posebno veselje. Če drugih poti ali sposobnosti nimaš začni s tem. Skliči skupaj po fantu, ki ima dostop do vseh, v ta ali oni lokal fante iz vasi izvzemši notorične barabe. Povej jim zakaj gre in nežno povdari krščansko življenje. — Razvij načrt, po katerem hočete vprizarjati igre in predstave. Ta ali oni bo ugovarjal proti tvoji zahtevi, da se mora krščanski živeti, češ, da ni treba hoditi k spovedi in k maši itd. Povdari da tudi ti ne maraš farških podrepnikov, da pa izrecno želiš, naj tisti ki hočejo pri nameravanih predstavah sodelovati, izpolnjujejo krščanske dolžnosti, če tega kdo ne sprejme, naj se pa loči iz te družbe. In ločila se bo potem morda petina morda tretjina,

morda pa tudi samo dva ali trije. To so agresivni elementi, ki so se na tak način ločili od pasivnih. Zavedaj se pa, da tudi ostali niso svetniki. In ne zahtevaj od početka od njih prav nobenih popolnosti, ampak dobro vedi, da te boš šele vzgojil, da to je šele tisti material, katerega hočeš počasi in korakoma privedi do krščanske stanovske in narodne zavesti. Iz preostalih organiziraj stalen dramatični krožek, in okupiraj jih kolikor mogoče vse in pogosto z vajami, ki pa naj tudi privedejo do faktičnih dramatičnih predstav. In pri teh vajah in predstavah začni korakoma opozarjati na nedeljsko sv. mašo, na velikonočno spoved, na molitev, na nevarnosti plesa, na pijančevanje, svari jih pred družbo teh in teh itd. Seveda bo še vedno kdo odpadel, pa tudi ostali ne bodo morda vzgledni in zato se nikar ne prenagli z izključitvijo. Kar je vojska v petih letih razdrila, ne moreš ti v enem večeru popraviti, a s časom gre vse. Pri izbiri iger pazi na privlačnosti istih za igravce in gledavce. Poštenih iger za začetnike pa tudi lahko dobiš v naših zbirkah. Vsaj dve ali tri moraš od tamkaj vzeti, potem sežeš pa že tudi po enem ali dveh dramatisiranih Jurčičevih romanih, ki ne zahtevajo veliko scenerije, ali po čem sličnem. Med tem pa že tudi lahko misliš, če si bil požrtvovalen, vstrajen in če si svoj vpliv utrdil, od tistih, ki so ti do zadnjega ostali zvesti, da imaš v njih svojo gardo, ki pomnožena z ostalimi dobrimi elementi v vasi, trosi seme ali kvas novega krščanskega družinskega in socialnega življenja. Z njimi začneš potem lahko novo katoliško društveno življenje med nami; v teh ljudeh imaš potem tudi podlago za nadaljnje delo. Prvi so pa vredni posebne pažnje šoli odrasli otroci, kajti ti bodo potem šele tisti, ki ne bodo šli skozi blato v življenje.

Kaj pa ženska mladina, kaj dekleta? Splošno rečeno je ženska nravnost korelativna z moško. Moški dobri — tudi ženske ne bodo ravno slabe, moški slabi — pa bodo tudi ženske stopicale za njimi. Vendar to je le splošno. Tudi ženska mladina nam mora biti na srcu, kajti kljub vsej svoji labilnosti, ima vendar neizmeren vpliv na druge, če je dobra, če je krščanska. Toda ozdravljenje ženskega spola, ako je padel, je veliko težje, nego

moškega. Gotovo imamo še povsod veliko dobrega materiala. Tega skušajmo spraviti v Marijine družbe. Seveda morajo biti Marijine družbe živi organizmi. Treba jim je dati življenja, treba jim je dati živahnosti; šele ta ima privlačno silo. Enkrat na mesec shod in enkrat skupno sv. obhajilo, to je za današnje razmere evidentno premalo. Vpeljati se morajo pobožnosti, shodi izven cerkve poleg cerkvenih, mala romanja, nedeljske zabave, igre in veselice. Posebno važnost polagaj na predstojništvo. Nikar ne pripuščajmo v odbor starih pobožnjaških tet, te zelo odbijajo. Skrbimo, da sedijo v odboru mlada, snažna dekleta če le mogoče iz uglednih družin, veselega, odkritega značaja in z neomadeževano preteklostjo. Te dajo družbi čisto lice in novo privlačno silo. Kaj pa z dekletimi, ki ne marajo v družbo? Dobro sredstvo je, te zbirati tu pa tam v cerkvi, prirejati za ta dekleta združeno z Marijinimi hčerami posebne stanovske shode z govorom in litanijami Srca Jezusovega v farni cerkvi, v kaki podružnici, ali tudi nakakem drugem kraju. Govor naj tiče deklet, pokaže hudobijo greha z ozirom na Boga, narod in družino, razlože naj se nasledki nečistega greha, pripravlja naj se jih na bodoče posvečenje družin Srcu Jezusovemu itd. Vršiti naj se to v domačem tonu in ne iz visokega stolpa pridigarskega. Namen bodi vedno vzbuditi versko zavest, in pripraviti jih do tega, da bodo imele še kak drug ideal razven plesa. Kaj pa naj začnemo s padlimi dekletimi? Kako hočemo te pritegniti zopet h krščanskemu življenju? Ne govorimo tu o dejanskih vlačugah, ampak o tistih, ki so le tu pa tam padle in imajo morda nezakonske otroke. Prvo menda bi bilo to, da jih »post peccatum evidens factum« ne priziramo, omalovažujemo ali morda sovražimo. To pelje še v nadaljnje grehe, ampak skušajmo jih spraviti zopet s cerkvijo, z družino, z družbo, z Bogom. Tu se odpira duhovniku veliko polje za delo v spovednici. Rešimo, kar se da, vedno obsojajoči greh — a ne osebe.

Sicer so to le skromne misli, in nočemo nikogar s temi mislimi prejudicirati, a eno si zapomnimo, kajti to je neogibno pri vsem vspešnem delu — milost božja ali z drugimi besedami — brez molitve ni rešitve.

Beseda o plesu

u 1. broju posvema je na mjestu. Bio sam uvek jednakih misli, te sam i privatno i javno rekao: »Može se plesati, ali u svoje vreme, na svoj primeren način i do prave mere.« Ovuđa u srednjoj

Istri više manje pleše se tako. U pusno doba i par puta kroz godinu drži se ples, ali započinu o podne, i traje do 8, 9 ure na večer s prekidom za vreme blagoslova posle podne u nedelje i blagdane.

Prijašnje oblasti su ples u tom smislu dozvoljavale. Opažam, da u tom pogledu najviše odlučaju mesni župani svojim ugledom i uplivom na općini. Zato će svećenik najviše uspet, da se prečesto

i po čitave dneve i noći ne pleše, ako se bude oslanjao na nje.

Ivan Dukić.

Cerkveni razgled.

Po domovini.

Cerkvena statistika iz mesta Gorice.

X.

Na sistemiziranih duhovskih mestih so nastavljeni danes v goriškem mestu duhovniki v sledečem narodnem razmerju:

I. V knezo-nadškofijski pisarni: 3 ital. duhovniki in 2 Slovence.

II. V stolnem kapitelju: je 8 sistemiziranih mest, od teh so oddana 4 duhovnikom ital. narodnosti, 2 duhovnikom slovenske narodnosti, 2 mesti sta izpraznjeni. — Častnih kanonikov je skupno 4, 2 sta ital. narodnosti, 1 slov. narodnosti in eden je podeljen drugorodcu. — Kornih vikarjev je sistemiziranih 6, dva sta podeljena duhovnikom ital. narodnosti, 1 duhovniku slov. narodnosti, 3 mesta so prazna.

III. Centralno duhovsko semenišče: 1) v vodstvu so nameščene 3 osebe; 2 ital. in 1 slov. narodnosti; 2) v profesorskem kolegiju je 8 oseb, 4 ital. in 4 slov. narodnosti. Vlada je zahtevala, naj se dva slovenska profesorja odstavita, če se hoče, da se centr. semenišče na vladne stroške verskega zaloga popravi in otvori.

IV. Mestne župnije: 1) v stolni župniji je: župnik Slovenec; 2 ital. stolna vikarja in 1 Slovenec. 2) pri sv. Ignaciju: župnijski upravitelj ital. narodnosti, kaplana nobenega. Tu opravljata službo božjo za Slovence dva slov. semeniška profesorja. 2) pri sv. Vidu na Placuti: župnik-Italijan, kaplan Italijan. 4) pri sv. Roku: župnik Italijan, kaplana nobenega.

Torej v dušnem pastirstvu v Gorici je nastavljen en sam Slovenec, ki zamore dejansko vršiti svojo službo. Edini slov. župnik je bolehen.

V. Moških samostanov, ozir. zavodov imamo pet: 1) frančiškanski samostan z redovniki slov. narodnosti. 2) kapucinski samostan z redovniki po večini slov. narodnosti. 3) jezuitski samostan z redovniki ital. narodnosti. 4) usmiljenih bratov bolnišnica z redovniki po večini ital. narodnosti. 5) salezijanski zavod z redovniki po večini ital. narodnosti.

Tržaško bogoslovno semenišče

Dr. Jakob Ukmar.

Bogoslovno semenišče za tržaško-kop. škofijo obstoji v Škednju pri Trstu že od oktobra 1919. Ker okupacijska oblast ni hotela ukreniti potrebnega za obnovev goriškega osrednjega bogoslovnega semenišča, so posamezne škofije primorane poskrbeti na svojo roko za lastne bogoslovce. Tržaški bogoslovci so bili v šolskem letu 1918/19 razkropljeni vsak na svojem domu. Bližnji so se shajali po trikrat v tednu v stanovanju dr. Jak. Ukmarja, ki jih je privatno poučeval in pripravljaj na izpite, ki so jih polagali pred goriškimi bogoslovnimi profesorji.

Ker ni bilo upanja na goriško bogoslovno, se je proti jeseni 1919 svetovalo tedanjemu škofu dr. Karlinu, naj spravi tržaške bogoslovce v svo-

jo vilo v Škednju pri Trstu. Škof je na to pristal ter določil, da se rečena hiša priredi za to šolsko leto kot bogoslovno semenišče. K sreči smo imeli še od nekdanjega škofijskega konvikta nekaj mobilij in nekaj gotovine na razpolago. S tem kakor tudi s prispevki cerkva in duhovščine živimo.

Za disciplinarnega ravnatelja je bil imenovan prof. dr. Jakob Ukmar, za spirituala prof. dr. Ivan Tul. Ta dva gospoda sta se lotila potrebnih priprav. V drugem nadstropju so odkazane bogoslovcem 3 spalnice in 2 učilnici, v prvem nadstropju kapela, stanovanja obeh vzgojiteljev. In obednica. Pozicija hiše sredi parka na gričku tik morja je krasna, le žal še preblizu mesta.

Dne 22. oktobra 1919 so bogoslovci vstopili in s tridnevnimi duhovnimi vajami pričeli šolsko leto. Naše diecezansko bogoslovno semenišče je bolj vzgojevališče nego učilišče, saj za reden pouk nimamo dovolj profesorjev. Pa tudi se nečemo ločiti od Gorice, kjer de nomine še vedno obstoja bogoslovno učilišče s skoro vsemi profesorji, pred kojim polagajo izpite tudi naši bogoslovci. Glavni cilj, ki ga imata oba vzgojitelja pred očmi, je vzgojiti bogoslovce v zdravem in resnično katoliškem duhu, da postanejo res pravi katoliški duhovniki, polni ljubezni do Boga, goreči za blagor duš in pravični do vsake narodnosti.

V ostalem sta si oba gosпода razdelila bogoslovne predmete tako, da dobivajo bogoslovci vsak teden v vseh predmetih redne instrukcije in navodila za tekoče študije. Poučujejo se pa tudi deželni jeziki slovenščina, hrvaščina in italijan-

ščina. Pouk v cerkvenem petju je blagohotno sprejel č. g. Jožef Križman.

Dnevni red je približno isti, kakor po drugih bogoslovnih semeniščih. Vsako jutro meditacija, maša, obhajilo. Predpoldne instrukcija oziroma studium, popoldne v presledkih zopet studium. Ob četrtek spoved, spovednik je preč. g. prelat Ivan Buttignoni. Ponedeljek in četrtek popoldne izprehod ali kak večji ekskurz. V stolnico gremo samo na pontifikalne funkcije.

Bogoslovcev je devet. En tretjeletnik, pet drugoletnikov, trije prvoletniki. Po narodnosti štirje Slovenci in pet Italijanov. Prvi semester smo zaključili proti koncu februarja, z drugim hitimo, ker ne vemo, kaj nas še čaka.

Prosimo gospode sobrate, da bi blagovolili po možnosti za vzdrževanje semenišča prispevati ter isto tudi vernikom priporočati.

Cerkvene razmere v Jugoslaviji.

Meje kraljstva SHS še vedno niso določene, zlasti ne proti Italiji v Primorju in ne proti Nemški Avstriji na Koroškem. S tem se družijo tudi v cerkveno-političnem oziru marsikateri nevšečnosti. V italijanskem zasednem ozemlju sta nas na cerkvenem polju najhujše zadela poznata dva dogodka: odstranitev slovenskega tržaškega škofa msgn. dr. Andreja Karlina in pa dolga internacija krškega škofa msgn. dr. Antona Mahničiča.

Za del koroške škofije, zaseden po Jugoslovenih, je doberlaveški prošt imenovan generalnim vikarjem. Po odloku mirovne konference je pripadlo Jugoslaviji Prekmurje, ki spada cerkveno k sobotiški škofiji. Začasno imata tam dva dekana potrebne oblasti.

Škofje so naglo drveče dogodke zadnjih let s paznim očesom opazovali, da bi čuvali verske koristi naroda in cerkve. Že 27. nov. 1918 je zagrebški nadškof dr. A. Bauer povabil vse jugoslovenske škofe v Zagreb na posvet. Izdali so skupen pastirski list. Z njim so narodu pojasnili novi položaj, svarili ga pred napačnim umevanjem in rabljenjem modernih rečenic o enakosti, samoodločbi, demokraciji, ter ga opominjali k zvesti pokorščini katoliški cerkvi. Objavili tudi nekatere sklepe: ozirom na vprašanje agrarne reforme in nekaterih cerkvenih zemljišč so izpovedali pripravljenost, izposlovati od sv. stolice privoljenje, da se agrarna reforma — proti pravični odškodnini — razširi tudi na nekatera cerkvena posestva. Druga resolucija se obrača na državo z izraženo nadejo, da se sklene dogovor med novo državo in sv. stolico. Tretja končno izreka željo škofov, da bi v miru živeli z vsemi v Jugoslaviji priznanimi veroizpovedmi, zlasti pa

s pravoslavno hierarhijo in pravoslavni verniki. —

Obenem je bil zagrebški nadškof pooblaščen, zaprositi v Rimu dovoljenja za staroslovenski jezik v liturgiji. To se je tudi zgodilo.

Lani od 15.—20. julija so se škofje zopet sestali h konferenci v Zagrebu. V 9 dolgih sejah so se posvetovali o aktualnih cerkvenih in cerkveno-političnih zadevah. Mej drugim so sklenili: v Rimu zaprositi, naj Zagreb postane reprezentančno središče katoliške hierarhije v kraljestvu SHS; naj se čim bolj pospeši sklep dogovora med Vatikanom in Belgradom; da bodo zastran agrarne reforme postopali v sporazumu s pravoslavno hierarhijo. Tudi vprašanje zjedinitve so razpravljali. Zavoljo slabega gnotnega stanja duhovščine so se škofje obrnili na vlado. Po dolgem čakanju se je proti koncu leta v tej zadevi vendar nekaj doseglo: duhovščina dobiva zdaj mesečno draginjko doklado 450 ali 500 K. — 6. nov. 1919 je sv. stolica končno formalno priznala kraljevino Srbov, Hrvatov, Slovencev; zastopnikom kraljevine pri Vatikanu je imenovan dr. Al. Bakotić; v Belgrad pa je prišel koncem marca t.l. papežev nuncij msgn. Cherubini. Upanje obstoji, da bo razmerje med cerkvijo in državo ostalo ugodno. To je da se pojavljajo poskusi kulturnega boja, toda bolj od demokratičnih in socialističnih strank in časopisov, ki katoličane pred pravoslavni sumničijo, ali pa vsako priliko porabijo, da zahujkajo proti Rimu (slučaj imenovanje Akšomovića — škofom djakovskim). O šolskem načrtu demokratično - socialistične vlade, ki je imel ost proti cerkvi, smo poročali že v zadnji številki.

Upanje za bodočnost sloni zlasti na organizaciji katoliškega ljudstva. Ta dela v Sloveniji

dobro, kakor pred vojno: politično S. L. S. — izvenpolitično prsnetna društva — med mladino »Orel« in Marijine družbe. Na Hrvaškem je bila katoliška organizacija pred vojno na slabšem; a izza enega leta se tam uspešno širi Pučka stranka, in uspeh se je tam že lepo pokazal pri pravkar izvršenih občinskih volitvah. — Utegnejo pač priti tudi za Jugoslavijo težki časi, in tedaj se bodo morale postaviti organizirane množice kmetov, delavcev in obrtnikov.

Reformni pokret duhovščine je na Hrvaškem našel nekaj tal. Cilji prizadevanja so v bistvu isti kakor na Češkem: odprava celibata, fakultativen brevir in razne druge reforme v kleru. Izhajal je tudi časopis »Reforma«. Škofje so ga prepovedali in so duhovnikom, kateri bi sodelovali, naročali in brali, zagrozili s suspendicijo. — »Reforma« je prenehala, a sledila ji je »Nova reforma«, izdana od društva »Reformator«, v čigar odboru so večinoma protikatoliško misleči laiki. Koliko duhovnikov se prišteva k reformatorjem,

ni znano. — Ni dvoma, da bi nekatere reforme, zlasti na Hrvaškem, bile zelo koristne; a med nje ne spada odprava celibata in brevirja, marveč zvestoba do teh dolžnosti.

Tudi klici po narodni cerkvi so se oglašili. Knjižica »Vox populi — vox Dei« je poskusila sunek proti Rimu za narodno cerkev. »Proč od Rima«, je njen klic. Narodna cerkev da hoče širiti čist nauk Kristusov, nauk ljubezni in bratstva. — Ven iz cerkveno-duhovskega robsvta! — No, ideja narodne cerkve ostane vernemu jugoslovenskemu ljudstvu še bolj tuja kot ljudstvu češko-slovenskemu. Ljubljanska bogoslovna fakulteta je imela v zimskem semestru 101 slušatelja; 90 od njih za ljubljansko škofijo. No, v Sloveniji — hvala Bogu! — ne bo še hudega pomanjkanja duhovnikov. Slabše je na Hrvaškem. A z izboljšanjem nekaterih cerkvenih razmer in z razmahom katoliškega življenja se utegne tudi tam k dobremu obrniti.

(Po »Kath. Kirchtzt.« 1920, št. 14.)

Po svetu.

Francoska.

(Nadaljevanje).

2.

Da bi v tem okviru poročal o teološko-znanstvenem delu francoskih katoličanov, bi bil smešno-otročji poskus. Zakaj to delo je v vseh panogah tako narastlo, da bodo edino strokovnjaki mogli od časa do časa nam dati nekaj orientacije o posameznih strokah. Močno pa nas zanima obrat v cerkveni politiki Francije, ki se tačas vrši. Diplomatska zveza z Vatikanom, ki je bila l. 1904 pretrgana v zvezi z dogodki, ki so užalili katoličane ne samo v Franciji, ampak po vsem svetu — ta zveza se danes obnavlja. In ni dvoma, da bo obnovitev uspela in v najkrajšem postala dejstvo.

Kateri so vzroki? Kako daleč sega pomen tega novega koraka francoske vlade?

Bivši državni poslanec De Monzie (framason — pisec knjige »Rome sans Canossa«) je zadnja leta v zbornici in zunaj nje razvijal smotreno agitacijo za zblizanje z Vatikanom. On je lani meseca maja v dvorani družeb Sociétés Savantes razkril mnogokaj iz predzgodovine sedanjih dogodkov. Pooblaščen po Vivianiju je izjavil, da je Francoska koncem leta 1914 pregovorila Anglijo, naj pošlje v Vatikan oficialnega zastopnika, ki bi tam čuval interese entente. Ne dovolj. Francija je

tačas imenovala svojega tajnega oficioznega zastopnika pri sv. stolici Charlesa Loiseaus-ta, katerega je sam Clémenceau za njegove zasluge imenoval za viteza častne legije. Clémenceautovo ministerstvo je bila zapreka, da razvoj v tej smeri ni prej došel do cilja.

Lanske volitve so razvoj pospešile. Sicer trdijo, da je bilo katoliških glasov pri volitvah le približna petina. Vendar so se volitve vršile z geslom koncentracije strank, ki so za red proti boljševizmu, in pa z geslom religioznega pomirjenja domovine. — Merodajni vpliv na francosko politiko namreč tačas izvaja tako zvani »Comité Mascuraud«, ki je osrednji svēt za gospodarske interese trgovine, industrije in veleobrti v deželi. Mascuraud je bil dolgo časa njegov predsednik. Ta se je odločil zoper Clémenceauta — ki je res šel.

Iz tega je očitno, da ima okret vlade proti desni in v vatikanski smeri politično situacijo za svojo podlago. — Novi predsednik republike Paul Deschanel se je rodil 1855 v Bruslju, kjer je živel njegov oče, izgnan po Napoleonu III. Listi (tudi nemški) ga imenujejo »dostojnega človeka«, to se pravi: njegova preteklost ni omadeževana ne z gospodarskimi ne političnimi škandali. Bogat

je — a politično brez posebno izrazite smeri. To ga vsekakor priporoča za mesto, katero je zavel.

Bil je izvrsten predsednik poslanske zbornice **ter je odkritosrčen pristaš socialne reforme.** To pa na Francoskem — v domovini rentičjev pomeni več kot n. pr. v Nemčiji.

Katoliška »La Croix« je z izpremembo relativno zadovoljna. Marsikaj ve povedati v pohvalo Deschanelove strpnosti. Že to na Francoskem nekaj pomeni, da je cerkveno poročen.

Za ministerskega predsednika je odbran Millerand — izrazita osebnost. Nekí poročevavec pravi o njem, da je videti kakor Francoz, a ima značaj in manire Angleža.

Rojen 1859, je postal že 1885 poslanec. Bližal se je bolj in bolj socialistom ter se je 1893 odločno izrekel za kolektivizem. Leta 1899 je postal minister za trgovino pod Waldeck-Roussenaustom. Od tedaj se je oddaljeval od oficialnih socialistov, ti pa so ga jeli napadati. Sam pa se ima za »neodvisnega socialista«, kar na Francoskem pomeni »zmeren in nadstrankarski«.

Posebno nepoštenih dejanj mu tudi njegovi mnogoštevilni sovražniki ne morejo očitati; kvečjemu, da je zaslužil pri »obiranju« cerkvenih redovnikov, ko se je njih premoženje likvidiralo. A to se na Francoskem mnogo ne poštevava. — Smatrajo ga pa za zelo zmožnega, nekateri pravijo »najzmožnejšega« Francoza, zlasti v socialnih in gosp. rečeh. Kot minister 1899 se je bil energično lotil zakonodaje v varstvo dela ter je bil skupno z Nemci med ustanovitelji mednarodnega društva za socialno reformo. — »To Millerandovo

stremljenje je pač bilo odkritosrčno: mednarodni stiki in mednarodne pogodbe o pravu dela so se začele ter so same po sebi tvorile uspešno kontrolo za socialni napredek. Bila je slutnja prave in praktične zveze narodov.« (Allgem. Rundschau. München, XVII, 66).

Tudi Francoska je danes v težkih socialnih in gospodarskih razmerah; v tem položaju stavi velike nade na Millerandove zmožnosti.

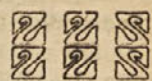
—:—

V francoski zbornici je bajč okoli 100 poslancev — židov! Notranje ministerstvo upravlja radikal-socialist Stéed, tedaj mož iz protiverske vrste. On ima v rokah upravo dežele; s pritiskanjem, z naklanjanjem ugodnosti, s snovanjem zvez bo pač držal politiko v svoji smeri. Iz istih vrst je minister kolonij Sarraut, ki izvršuje vpliv v inozemskih misijonih. Naučni minister Honnorat je radikalec.

Iz tega pregleda bi sledilo, da mora biti naše upanje na politične uspehe francoskih katoličanov še zelo previdno. Vendar se od vseh strani priznava, da so pri lanskih volitvah francoski katoličani prvič žéli sadove svojega neumornega dela na polju cerkvene organizacije, na polju socialnega udejstvovanja. In prav zato, ker je politični uspeh sad takega dela, smemo upati, da ne bo mimogredoč, ampak organičen in trajen. Na vsak način je vpeljana obnovitev brutalno pretrganih odnošajev z Vatikanom — vesel triumf francoskih katoličanov in papežev.

Vestnik „Zbora“.

Pravila „Zbora svečnikov sv. Pavla“.

(Nadaljevanje.)

Starešinstvo. § 21. Starešinstvo vodi delovanje društva. Starešinstvo sestoji iz staroste in 5 starešin, ki jih voli sobranje na eno leto. Takoj po sobranju se starešinstvo konstituira ter izvoli iz svoje srede I. podstarosto, II. podstarosto, blagajnika in dva tajnika. — § 22. Kadar je starosta zadržan, nastopa kot njegov namestnik v vseh stvareh I. oziroma II. podstarosta. Vsi starešine so dolžni vselej, izlasti pa na poziv staroste, sodelovati v vseh stvareh društva. — § 23. Ako tekom leta kateri starešina izstopi ali umre, voli starešinstvo v svoji seji na njegovo mesto novega starešino do prihodnjega rednega sobranja, ako iz-

stopi ali umre starosta ali nadzorniki, skliče I. podstarosta, oziroma starosta izredno sobranje v 14 dneh po izstopu ali smrti za volitev novega staroste ali nadzornika. — § 24. Starosta sklicuje seje starešinstva naznanilom prbitim v društveni pisarni ter pismenim vabilom naznanivši kraj, dan, uro in dnevni red vsaj 8 dni poprej; v nujnih slučajih sme ta čas skrajšati. Tako vabilo se mora vedno dostaviti tudi nadzorniku, sicer so seje neveljavne. Sejam starešinstva sme prisostvovati nadzornik posvetovalnim glasom. — § 25. Ako trije starešine zahtevajo pismeno sejo starešinstva, naznanivši dnevni red, mora jo sklicati sta-

rosta v 8 dneh. Ako ne bi hotel tega storiti starosta, skliče tako sejo na pismeno zahtevo dotičnih stareših nadzornik. — § 26. Sejam starešinstva predseduje starosta ali njegov namestnik, ako je tudi ta zadržan, pa najstarejši starešina. Da so sklepi starešinstva veljavni, morajo biti navzočni vsaj trije člani starešinstva, všteti starosta ali njegovega namestnika.

§ 27. Na sejah starešinstva glasuje tudi starosta; on določa način in red glasovanja. Sklepiti pa se sme samo o takih rečeh, ki so na dnevnem redu.

§ 28. Vsak sklep je veljaven, ako je zanj glasovala večina navzoćih stareših. V slučaju enakosti glasov odločuje glas staroste, ki se samo v tem slučaju šteje dvakrat. — § 29. Ob sprejemanju in izključevanju sodrugov zahteva se za ukrepošćenje sklepa $\frac{2}{3}$ večina navzoćih členov starešinstva. — § 30. Seje starešinstva so kolegialne. Zapisnik seje starešinstva mora obsezati brez posameznih podrobnosti vse stvāri, o katerih se je sklepalo. Zapisnik se piše med sejo, ter ga podpišejo vsi prićujoći starešine. — § 31. Vse seje starešinstva so tajne, ter so dolžni starešine in nadzornik varovati v vseh razpravah in stvarih strogo tajnost. — § 32. Starešinstvo določuje v svoji seji podpore posameznim sodrugom iz društvene blagajne, sklepa o izdavanju društvenega glasila in sploh o vseh stvarih, katere niso pridržane sobranju. — § 33. Starešinstvo vodi imenik sodrugov ter dan njihovega pristopa in izstopa. — § 34. Blagajnik prejema vse denarne zneske. Izplaćuje pa redne in izredne stroške le na ukaz staroste ali njegovega namestnika. Uknjićuje društvene račune, predlaga pred sklepom leta starešinstvu natanćen račun in je odgovoren za svoje uredovanje.

Nadzornik. § 35. Nadzornik je »oko« sobranju; on ima pravico vsak čas pregledati delovanje staroste, blagajnika in starešinstva. Ob takem nadziranju se mora vselej sestaviti zapisnik. Na sobranju poroća nadzornik o svojem poslovanju.

Upravno leto. § 36. Prvo upravno leto traje od ustanovitve društva do 30. junija 1900; poznejša upravna leta bodo pa od 1. julija do konca junija vsacega leta.

Podpis društva, razglasila. § 37. Opravilne spise podpisuje starosta in eden tajnik. Vsem spisom se pritiska društveni pečat.

§ 38. Razglasila se objavljajo s tem, da se nabijajo v društveni pisarni. Važnejše sklepe prijavlja starosta tudi pismeno posameznim sodrugom.

§ 39. Društvo zastopa na zunaj starosta in eden starešina.

Razsodišće. § 40. Vsak spor med posameznimi sodrugimi kakor tudi med sodrugimi in starešinstvom, cziroma starešinstvom in nadzornikom, poravnava ali sodi posebno razsodišće, ćigar člani sodijo

po najboljši vednosti in preprićanju brez priziva. Razsodišće sestoji iz členov, voljenih na eno leto v sobranju, kateri se takoj po sobranju med seboj konstituirajo. Člani starešinstva in nadzornik ne morejo biti člani razsodišća.

Prenehanje društva. § 41. Društvo preneha: a) ako to sklene sobranje; b) ako ga razpusti državna oblast. — O razdrućenju more sklepati samo v ta namen sklicano sobranje in samo kedar je navzoćih $\frac{2}{10}$ vseh sodrugov in kedar glasuje za razdrućenje, $\frac{1}{3}$ vseh navzoćih členov. Ako društvo preneha, pripade njegovo premoženje »Zavodu sv. Nikolaja« v Trstu. — § 42. Uredovni in poslovni jezik sta slovenski in hrvatski. — Društvo ima svoj pečat z napisom: »Zbor svećenikov sv. Pavla v Trstu«.

§ 43. Ako je 15 svećenikov javilo osnovalnemu odboru, da vstopijo v društvo, skliče isti osnovalno sobranje, na katerem se izvrši volitev društvenih organov.

Odsek za pravno varstvo in gmotne zadeve.

Odsek za pravno varstvo in gmotne zadeve je prejel naslednje podatke o preganjanju duhovnikov v krški škofiji:

I. Biskup Dr. Antun Mahnić bio je dne 4. aprila 1919. iz Krka na torpedolovcu »Espero« talijanske ratne mornarice, odveden, mjesto u Senj (Hrvatska), u Jakin (Ancona) i odanle u Rim. Kući se vratio dne 11. 2. 1920. Dotle je boravio u Eremo Camaldoli kod Frascati i u Rimu.

II. Mate Polonijo, bisk. kancelar, bio je dne 9. IV. 1919. na motoscaffu br. 259, što je u Krku stajao na raspoloženju talij. zapovjedništva kvarnerskih otoka, iz Krka odvezen preko Rijeka—Rabac u Pulj, a odanle u Mletke—Civitavecchia na Sardiniju u selo Tresnuraghes, gdje je ostao do 9. XI. 1919. Potom je proboravio do 11. XII. 1919. do oslobodjenja u Rimu. Vratio se kući sa svojim biskupom dne 11. II. 1920. Plaće nije primio od marca 1919.

III. Pilepić Antun, koralni kapelan u Krku, bio je uapšen u Krku, dne 8. II. 1919. i na torpiljarki br. 15 dne 1. februara odvezen u Pulj, gdje je proboravio u vojničkoj tamnici pet dana. Po tem je 11 dana bio u tamnici sv. Marka u Mletcima, otkuda je poslan na Sardiniju, te ostao u Iglesias do konca oktobra. U Sieni je ostao do svog oslobodjenja i vratio se kući dne 19. XI. 1919. Za vrijeme internacije nije dobio plaće.

IV. Pisinić Šimun, kapelan u Malom Lošiniu, uapšen je dne 5. XII. 1918. i odvezen u Pulj, bio je najprije u Mlecima, držan u tamnici do 15. I. 1919., onda ondje interniran do 22. IV. 1919., a potom u Rimu, odakle je utekao preko Francuske u Jugoslaviju, gdje se još i sada nahodi (Zagreb). Plaće nije dobio.

V. P. Baričević Benardin, zamjenik kapelana u Velom Lošinj, bio je uapšen i interniran zajedno s Picinićem. Pobjegao je iz Rima koncem nov. 1919. u Jugoslaviju, gdje se još nalazi (Karlovac).

XXI. Pavačić Josip, umirovljeni župnik belejski, uapšen u M. Lošinj u početku talij. okupacije g. 1918., deportiran na Sardiniju živio je u Serrama na pa u Iglesias do konca oktobra 1919., a kasnije u Sieni, odakle je polovicom novembra 1919. utekao u Jugoslaviju, gdje se još nalazi (Selce).

VI. Fugošić Grgur, župnik u Čunskom (na o. Lošinj), bio pod vojničkom pratnjom izgnan iz župe dne 4. XII. 1918. Potom je živio u rodnome mjestu Omišalj (na o. Krku), ali bojeći se deportacije dne 13. III. 1919. pobjegao u Jugoslaviju, gdje se još nalazi. Plaće ne vuče.

VII. Dr. Bonefačić Kvirin Klement, dekan i župnik u M. Lošinj, potjeran u rodno mjesto Baška (na o. Krku) početkom jenara 1919. gdje se još nalazi. Plaću prima.

VIII. Hlača Karlo, župnik u Martinšici (na o. Cresu), bio izgnan dne 7. I. 1919. u svoj rodni kraj Grobnik (kod Rijeke), odakle se vratio u svoju župu 1. III. 1919. Plaću povukao.

IX. Gršković Ivan, župnik u Unijama kod Lošinja, istjeran iz župe dne 12. IV. 1919. došao k roditeljima u Vrbnik, odakle je iza malo dana bojeći se deportacije umakao u Jugoslaviju, (Stenjevec), gdje se još nalazi. Plaće ne prima. Prije njega bio isto odanle po karabinjerima dne 23. XII. 1918. maknut privremeni provizor Antun Fabijanić.

X. Volarić Vjekoslav, župnik u Belom, na otoku Cresu, pobjegao dne 4. III. 1919. u Jugoslaviju, gdje se još nalazi (Novi). Plaće ne prima. Ured zaposjeli t. vojnici i uništili arhiv.

XI. Turato Luka, kapelan u Omišlju, od straha pobjegao 20. I. 1919. u Jugoslaviju, gdje se i danas nalazi. Plaće ne prima.

XII. Gršković Jerko, kapelan u Vrbniku, od straha dne 13. III. 1919. pobjegao u Jugoslaviju, odakle se vratio 25. XII. 1919. Plaću povukao.

XIII. Trinajstić Ivan, župnik u Dobrinju, od straha pobjegao dne 14. IV. 1919. u Jugoslaviju (Crikvenica), gdje se još nalazi. Plaće ne prima.

XIV. Kraljić Pavao, upravitelj župe Draga Bašćanska, od straha pobjegao dne 8. V. 1919. u Jugoslaviju, gdje se još nalazi. Plaće ne vuče.

XV. Zahija Petar, provikar (dekan) i župnik u Rabu; istjeran uz pratnju iz župe dne 19. XI. 1919. i konfiniran u rodnom mjestu Vroniku, gdje se još nalazi. Plaću ne prima.

XVI. Oršić Ivan, župnik Barbata na Rabu, zadržavši 27. IV. 1919. dopust da može poći na Rijeku na liječenje, nije se smio vratiti u župu, jer su mu riječki karabinjeri oduzeli legitimaciju, pa je pošao u Jablanac (Jugoslaviju), gdje je ostao sve do danes. Plaće ne prima.

XVII. O. Augustin Juničić, franjevac u Košljunu (kod Krka), radi jedne propovijedi držane u Baški Djevojačkomu Društvu stavljen pod vojničku istragu, pobjegao 9. 2. 1919. u Jugoslaviju, gdje se još nalazi.

XVIII. Milovčić Mate, župnik u Baški

1.) pod Austrijom bio uapšen u Baški dne 28. VII. 1914., odveden u vojnički zatvor u Trst, Rihenberg i Ljubljano, onda u policijski zatvor u Poreč, gdje je bio od tribunala riješen i 9. XI. 1914. pušten kući. Plaću je primao;

2.) pod talijanskom okupacijom uapšen u Baški 20. III. 1920., odveden u Trst i stavljen pred vojnički sud, u čijim se uzama još nalazi.

XIX. Andričić Antun, umirovljeni župnik bašćanski, prisjednik zemaljskoga odbora u Poreču, aretiran u Poreču dne 29. VII. 1914 i odveden u vojnički zatvor u Trst, Rihenberg i Ljubljano, odakle je bio otpušten dne 22. X. 1914. Potom je do 20. II. 1916. bio konfiniran u Poreču. Došavši u rodni kraj Punat bio je od 14. II. do 14. VII. 1917. konfiniran u Beču. Mirovinu je primao; odštete za progone nije dobio.

2.) pod talij. okupacijom. Dne 19. I. 1919. pobjegao u Crikvenicu, gdje se još nalazi. Mirovine ne prima.

XX. P. Karlo Brajković, gvardijan u Dubašnici, bio je koncem g. 1916. aretiran pod Austrijom i prosjedio je pol godine u istražnom zatvoru u Pazinu, Pulju i Voloskom, kojega ga je oslobodila amnestija careva.

XXI. Brehler Ivan, župnik u Dubašnici, bio je u septembru 1919. uapšen i predveden slijedeći dan pred vojn. komandu u Krk, ali bio pušten slobodan.

XXII. Mužina Mihovil, dekan i župnik u Omišlju, bio uapšen, no na zahtjev župljanka isti dan oslobodjen.

XXIII. Parčić Nikola, izloženi kapelan u Nezezinama (o. Lošinj) bio uapšen 16. IV. 1919. i odveden u zatvor u M. Lošinj, no nakon 15. dana pušten kući.

XXV. Bogoslov Nikola Žuvić iz Omišlja, dječeca oktobra 1919. pobjegao u Jugoslaviju. Učii u bogoslovnom sjemeništu u Ljubljani.

XXVI. Šabalja Pavao, župnik na Susku i Josip Papić, upravitelj župe Punta-križa, bili su u početku okupacije odvedeni u M. Lošinj, no iza par dana vraćeni kući.

XXVII. Franjevac-konventualac O. Srećko Auer, vjeroučitelj na družbinu školi u Cresu, dne 3. II. 1919. odveden u Trst i odsudjen na 1 godinu tamnice, jer je širio hrvatske novine. Poslije bio amnestiran pa pobjegao u Jugoslaviju.

XXVIII. Samostan oo. konventualaca u Cresu: Svi oo. s djacima dne 8. II. 1919. istjerani iz Cresa posebnim parobodom poslani u Crikvenicu,

gdje još oskudno žive. Ista sudbina zadesila njihov samostan u Piranu.

XXIX. Osim toga kako pod Austrijom tako pod okupacijom vlašću svi su naši svećenici i većinom redovnici pod posebnom policijskom raskom i nemaju slobode putovanja. — Vlakančić Dinko nije mogao nastupiti kapelansku službu u Novalju, jer mu preko dva mjeseca nje su htjeli izdati putnice. Isto tako profesuru Ivanu Butkoviću. Pod Austrijom bili su nekoji također stavljeni pod optužbu (kao dekan-župnik vrbnički Jakov Maradić, župnik poljički Toma Kraljić, belejski župnik Josip Pavačić,) no bili su od kot. sudova riješeni.

Seja starešinstva Zbora v Trstu dne 29. apr. je v prospeli pravnega varstva in gmotnih koristi sklenila sledeče: Najel se je v Trstu pravni zastopnik, kateremu se izročje zadeve duhovnikov-članov, kateri so gmotno ali pravno oškodovani. V ozira vrednih slučajih prevzame pravdne stroške zbor v celoti, ali vsaj deloma, z ozirom na to, da so ravno taki duhovniki večkrat najbolj potrebni pravne pomoči, ki so gmotno najbolj na slabem.

Zato naj se zaupljivo izročje — z dokumenti podkrepljene — (naslovljene na sbr. starosto Ignacija Valentinčiča, dekana v Komnu) naslednjih vrst zadeve:

1. Ako se je potom pristojnega ordinariata do konca zaman poskusila v dosego plače upravná pot.

2. Duhovniki, kateri so bili internirani, zaprti, prognani, naj pošljejo podatke, da se vpelje zahteva najmanj za naknadno nakazilo plače za ves čas internacije, zopora, prognanstva.

3. V svrhu povrnitve izgnanih duhovnikov se vpelje v sporazumu s pristojnimi ordinariati primerna akcija. (V to svrhu prosimo podatkov na naslov sbr. staroste iz poreško-puljske škofije.)

4. Prav tako naj duhovniki, kateri upravnim potom ne dobe »nulla osta« za nastop službe, zadevo predložje Zboru.

○ Odseku za pravno varstvo sta se poleg že imenovanih (gl. 2. st.) še pridružila sbr. Malalan France, kapelan v bolnišnici v Trstu — in Škrbec Matej, župnik, Krkavce (p. Buje).

Odsek za šolstvo.

Odsek za šolstvo se je konstituiral sledeče: Leopold Cigoj, vikar v Štomazu, načelnik; Josip Fon, župni uprav. v Ajdovščini; I. Hočevnar, župni uprav. na Ustju; Franjo Črnigoj, župni uprav. v Kamnjah; Alojzij Pavlin, kaplan v Vipavi. — Vsi v bližini iz edinega razloga, da se laže sestanejo na posvete.

Odsek je takoj uvedel akcijo v zadevi veronauka in verskih vaj v vseh šolah zasedenega

ozemlja. — Ciuffelijev dekret še ni odtegnjen. Na protest starišev vlada molči. Zato moramo s poudarkom ponoviti svoje zahteve.

O zadevi je poročal sbr. Cigoj na konferenci Sod. Ss. C. J. za črniški dekanat v Oseku, dne 8. aprila t. l.

Soglasno so bili sprejeti sledeči predlogi: Deputacija cerkvenih, političnih, stanovskih in kulturnih organizacij v slovanskem delu zasedenega ozemlja izroči čimprej gen. civilnemu komisarju v Trstu spomenico, ki naj vsebuje naše zahteve glede veronauka in verskih vaj. Istočasno nastopi naš episkopat, ki je o akciji že obveščen. Sobratje v italijanskem delu naše provincije se naprosijo, da organizirajo na svoji strani enako akcijo. Nastopimo paralelno — a ločeno.

Spomenica je podprta z naslednjimi razlogi, ki jih prinašamo v izvlečku:

1.) Po mednarodnem pravu haške konvencije morajo veljati za zasedeno ozemlje še zakoni bivšega režima. Odlok pa je v naistrožjem nasprotju z osnovnim državnim šolskim zakonom, v nasprotju z raznimi ministrjalnimi odredbami in deželnimi zakoni, ki so bili doslej v veljavi.

2.) Izdan je bil proti volji starišev. In dasi je naš narod kompaktno protestiral, dekret še ni bil odtegnjen. Narobe! Dobili smo šolska naznanila, kjer je veronauk izpodrinjen po laični morali in pouku o ustavodajstvu.

3.) Naredba zapostavlja najvažnejši faktor dobre vzgoje, ki je verstvo.

4.) Zapostavlja tudi največjo oporo javne morale in tako jemlje državi sami najtrdnjšo bran zoper nered in anarhijo.

5.) Je nedemokratska. O tako važni zadevi bi smelo odločati edino le ljudstvo po svojih zastopnikih v parlamentu, ki pa za naše kraje ne funkcionira.

6.) Pomeni pravo provokacijo starišev. Pripušča jim odločitev; a četudi so stariši s svojimi protesti že davno in kompaktno odločili za veronauk kot obvezen predmet in se izrekli za versko-nravno vzgojo otrok, dekret še vedno ni bil preklican.

7.) Naredba posega v pravice Cerkve, ker si civilni komisar prilastuje kompetenco v popolnoma verskih zadevah.

8.) V Trentinu naredba sploh ni bila razglašena. — Dvojna mera! Zahtevamo iste pravice za vse. —

9.) Sklicujemo se tudi na ponovne obljube ministerskega predsednika Nittija v italijanskem parlamentu glede avtonomije in svobodnega narodnega in kulturnega razvoja.

Zato zahtevamo takojšnjo in popolno odtegnitev obsovaženega dekreta ter uveljavljenje dose-

danjih postav z vso postavno garancijo za versko-nravno vzgojo otrok.

Odseku je poslal sobr. Luka Smolnikar, poverjenik postojnske dekanije, sledeče poročilo: Konferenca v Slavini dne 6. apr. t. l. je sklenila, da v taka spričevala, kakor so jih sedaj izdali, noben katehet postojnske dekanije ne bo vpisal reda iz veronauka.

Obenem je konferenca soglasno protestirala proti temu, da se verske vaje ne dovolijo.

—:—

Sobratje katehetje! Nova doba nas je postavila pred nove naloge. — Človeštvo je moralno propadlo. Gre za to, da pokažemo, da vera in edino ona s svojimi inštitucijami more človeštvo zopet dvigniti in plemeniti. Zato je veronauk v današnjih dneh najvažnejšega pomena. Dobro znani Dr. Ignac Seipel razvija v »Christlich-pädagogische Blätter« — l. 1919 — zvezek 1./2. pod naslovom: »Aufgaben der Katecheten in der neuen Zeit« — sledeče misli: Z novimi naredbami je padla mnoga opora za kateheta. Spoštovanje do avtoritete izginja čimdalje bolj. Zrušili so se mogočni državni sestavi — žal da izginja tudi zaupanje v avtoriteto Cerkve. In ravno mladina je tako dovzetna za vse novotarije in po naravi nagnjena k prevratom.

Ker države ne dajejo več postavne garancije za versko-nravno vzgojo otrok, ker razni šolski zakoni in ministrske naredbe kratijo veronauku prejšnjo sankcijo šolskih postav, postal je katehet enak dušnemu pastirju, ki sme le z moralnimi sredstvi skrbnega pouka in ljubeznivega opominjevanja ter potom starišev priklepiti mladino nase in na svoj predmet ter jim tako prikupiti veronauk in verske vaje. — Navezan je katehet na samopomoč, ker mu šola vso podporo odreka.

Otdod velika nevarnost za pesimizem, ki se polašča katehetskih krogov, češ: »V takih razmerah ni mogoče ničesar doseči.« — Drugi bi zopet hoteli pričakovati pomoči le od politične organizacije in splošnega zboljšanja razmer. — Prvo je slabo, drugo pa nezadostno.

Najprej krščanstvo sploh ne sme poznati pesimizma. »Quid estis timidi modicae fidei?« (Mat. 8, 26.). »Zaupajte, jaz sem svet premagal« (Jan. 16, 33.). — »Super petram aedificabo Ecclesiam meam et portae inferi non praevalent adversus eam.« (Mat. 16, 18.) Dvatisočletna zgodovina sv. Cerkve nas potrjuje v neomajnem božjem zaupanju. — »Christus heri, et hodie, ipse et in saecula.« (Heb. 13, 18.)

Na drugi strani je sicer moč politične organizacije res velika — a tudi ta ima danes velikanške težave, ker novodobni duh v vseh panogah človeškega življenja je veri nasproten.

Zato smo in bomo še morda skozi dolgo dobo let navezani na samopomoč. — Prej je bila avtoriteta že eo ipso združena z našo službo, danes si bo treba to avtoriteto v pre mnogih slučajih šele priboriti. — Zato je potrebno, da se tega zavedamo in temu primerno svoje delovanje tudi uredimo. — Če kdaj, stavi katehiziranje danes na nas važne zahteve. Svet zametuje vero in noče spoznati, da je Kristus pot, resnica in življenje. S smehom in krohotom zapušča verski tabor in s svojimi protiverskimi idejami trga vero že iz src nedolžnih otrok. Na nas je, da veronauk mladini omilimo. Ura katehetova mora postati otrokom najbolj zaželena, najljubša. Veronauk je treba podajati s toliko pripravo in ljubeznijo, da veže, prepričuje in pridobiva mlada srca za Kristusov nauk in za življenje po božjih postavah.

Angeli varuhi naših otrok zahtevajo od nas, da podvojimo svojo skrb za njihove duše, kaj še da bi se vdajali pesimizmu, ki je prava manus mortua.

Primum vivere — to je bila skozi pet let skrb evropejskih držav. Pomanjkanje je ravno otroke še v večji meri nego odrasle učilo te materialistične modrosti. Skrb za vsakdanji kruh je mučila celo našo nezavedno deco, ki so ji podobne skrbi drugače popolnoma tuje. Te skrbi se otroci še niso otrsli. Iz lastne skušnje vemo, kako globoko je ta skrb začrtala svoje sledove v njihove duše. Ali ni, kakor da bi jih morali popolnoma na novo pridobivati za vzvišenejši misli in težnje?

Kateheza o božji previdnosti, ki modro pripušča najhujše poskušnje nad človeštvom zato, da je more očistiti v ognju trpljenja ter je potem dvigniti k svojemu božjemu Srcu, ta kateheza zavzemaj v verouku odlično mesto!

Države razpadajo. Povejmo otrokom: Le Kristusovo kraljestvo na zemlji stoji že dva tisoč let. Le Petrov čolnič klubuje vsem viharjem, le Cerkev stoji, zidana na skalo. — Mladina se čuti varno le v okrilju močnih, — rada se zateče v varstvo starišev in drugih prijateljev, o katerih ve, da jo morejo braniti. — Mogočna a ljubezniva mati, ki brani svoje otroke pred vsemi nevarnostmi, ko odpovejo človeške moči, je sv. kat. Cerkev. Zato učimo otroke spoznavati in ljubiti to mogočno in dobro Mater, ki je niso mogli premagati in uničiti vsi njeni sovražniki. Cesarstva izginjajo — a Cerkev stoji. — Z njo stoji tudi vera.

To so le nekateri migljaji, ki jih podaja Dr. Seipel. Odpirajo pa se katehetu še mnogi drugi vidiki. Katehetično vprašanje je danes eno najaktualnejših vprašanj, vredno, da bi se po skrbni pripravi obravnavalo na posebnem katehetskem sestanku.

Šolski odsek namerava sklicati tak sestanek prve dni počitnic. — Sobratje! Imamo dogovoriti med seboj mnogo stvari, naj se že zahtevam naše spomenice ugotovi ali pa ne. Poleg splošno katehetskimi vprašanji moramo ventilirati vprašanje naše taktike, učnih knjig, razredovanja itd.

Šolski odsek zato prosi, naj vso zadevo vzamejo v pretres tudi naše konference. — Sklepe glede časa, kraja in programnih točk prosimo sporočiti na znani naslov!

Odsek je vzel v roke le začasno iniciativo. Programatično delo bi pa čakalo katehetsko organizacijo, ki se osnuje na sestanku. Delo za procvit kateheze in verske vzgoje moramo razširiti čez celo zasedeno ozemlje. Naloga je tako vzvišena, da zasluži, da se ji posvetijo najspretnейše moči širom slovanskega ozemlja v Julijski Benečiji. — Zato prosimo, naj bi konference poročile odseku po možnosti imena sobratov referentov in temata o katerih bi eventualno hoteli razpravljati na sestanku. Tako nam bo možno sestaviti obširnejši program in se bo lepše zrcalila na zborovanju tista vez, ki naš družji v Zboru svečnikov, ves bratske ljubezni in vzajemnosti.

Na bratsko svidenje! Leop. Cigoj.

Seja starešinstva Zbora v Trstu (29. IV.) z velikim odobravanjem sprejme na znanje marljivo delo odseka za šolstvo ter ukrene posameznosti zastran izročitve pripravljene spomenice.

Seja želi naj bi se odsek za šolstvo uredil v okvirju katehetskega društva, kakršno že pravno obstoji za vse Primorje. Sbr. Milan Šašelji, župnik v Klancu (pri Kozini), sprejme nalogo, da v sporazumu z načelnikom odseka za deva uredi.

Odsek za narodno politiko.

Seja starešinstva Zbora v Trstu (29. IV.) je razpravljala o političnem položaju, zlasti kakor ga je ustvarila v deželi boljševiska agitacija.

Sbr. župnik Andrej Cink poroča o početku in razmahu boljševiskega pokreta v Trstu in okoličci. Vsi poudarjajo nujno potrebo, da stopimo nasproti načrtu, ki vodi deželo v nasilno in krvavo revolucijo, s pozitivnim socialnim in gospodarskim programom, ki nudi pogoje za boj proti kapitalističnim zlorabam z organično urejenim postopom. V tem oziru dajejo članki današnje številke nekaj načelne orientacije. Nadaljnji bodo sledili.

Popoldne se je vršil v tej zadevi prvi kratek pogovor z zastopnikom društva »Eдинosti«. Dogovor se bo nadaljeval. A duhovščini vest in dolžnost velevata premišljen in složen nastop.

Konference.

Konferenca za trnovsko-banjsko planoto na Lokvah 23. 2. 1920. A. Poročilo o konferenci v Batujah, kjer so se ustanovili razni odseki. B. Sbr. Filipič o boljševizmu na Ogerskem. C. Sbr.

Butkovič o cirilmetodovi ideji v okvirju češke »Arche« z ozirom na literaturo. Tudi naši ideali naj bodo: Dante (vera, pobožnost), sv. Frančišek (demokracija), Sv. Ciril in Metod (narodnost). D. Čimprej začni izhajati nabožni in družinski list.

Na zborovanju »Sodalitatis« v Trstu 8. 4. 1920. se je razpravljalo o »Zboru«, nakar je sledilo poročilo sobr. dr. Ukmarja v našem začasnem semenišču v Škednju.

Po živahni diskusiji je prevladalo pozitivno mnenje o klasifikaciji redov iz verstva v šoli in to posebno radi otrok in starišev, ki hočejo na vsak način vedeti napredek tudi iz verstva.

Pozdravljena je bila ideja preč. msgr. gen. vikarja Slavca ter dr. Ukmarja, naj se župnijski izpiti nekoliko reformirajo v tem smislu, da se razdele v dva dela ali pa naj se polagajo le ustmeno pri enodnevnih skušnjih pred profesorji-strokovnjaki.

Zborovanja se je udeležilo preko 30 sobr.

Konferenca Sodal. SS. Cord. J. za črniško dekanijo se je vršila 15. IV. v Oseku. — Starosta Zbora dekan Valentinčič je podal poročilo o važnem delu starešinstva. — Sledilo je poročilo načelnika odseka za šolstvo, kakor je v tej številki priobčeno. — Nato se je vršila važna razprava o upostavitvi cerkvenih razmer v zasedenem ozemlju. Zadeva je bila v razpravi tudi na seji starešinstva v Trstu. Sklepi in ukrepi ne spadajo v okvir lista.

V odsek za socialno in kulturno iniciativo vstopi sbr. župnik Ignacij Leban v Batujah (p. Črniče) in prosi, naj bi se sobratje na njegov naslov obračali s predlogi v svrhu oživljenja »Cicilianskega društva« za zasedeno ozemlje.

Konferenca za svetogorsko pogorje III. v Grgarju, 15. aprila 1920.

Poverjenik poroča o konferenci in njenih sklepih v Oseku. (8./4. t. 1.) **Naši sklepi:** 1. Zbor sveč. sv. Pavla naj poskrbi, da se bodo tudi drugod vršile konference (Brda, Kanal, Cerkno, Tolmin, Kras etc.). — 2. Naša sodalita se bo odslej imenovala: Konferenca za svetogorsko pogorje. — 3. Stalni naš tajnik bodi sbr. Butkovič, blagajnik sbr. Filipič; vsak član naj plača pri sestanku še, à 2 L, za tajnikove in poverjenikove stroške. — 4. V šol. odseku hočemo tudi mi enega, in sicer bodi sbr. Pisk. — 5. Ker je naša konferenca »svetogorska«, želimo to le radi sv. Gore: Ordinarj naj takoj imenuje osebo, ki prevzame v oskrbo lastnino svetogorsko, začne naj se takoj s pobiranjem miloščine. Do enega izmed praznikov v poletju, naj stoji že baraka na Sv. Gorí. Tajnik naj to sporoči Ordinariju. — 6. Leposlovna stran »Mladike« je revna. Pozivljeta se sbr. Belè in Butkovič v pomoč, ki naj tudi sprejmeta to priložnost. — Člani plačajo »Zbornik«. Prihodnja konf. v Lokovcu 20. maja. Tajnik.

Glasovi sobratov ob organizaciji in Zborniku.

Kako neobhodno potrebna nam je bila organizacija, pričajo nam soglasna in navdušena priznanja od vseh strani zasedenega ozemlja. Organizacija pa brez glasila je mrtva stvar; to spoznanje je prodrlo do zadnjega koticika naše zemlje, zato so svečeniki s toliko navdušenostjo in ljubeznijo sprejeli svoje stanovsko glasilo. — Naj navedem tukaj samo nekaj izjav:

I. G o j t a n: Vrlo rado se pridružujem društvu kao član. Ujedno se predbrajam na mjesečnik, koji će izdavati društvo, koji nam je više potreban, nego svakdanji kruh: od svakuda nas led bije, a od nikuda sunce grije, — ergo grijmo se sami!

Hvala Bogu, da nam se ipak jednom vruća želja ispunila!

I. V r b k a: Sa bratskim pozdravom želi blagoslovenog uspjeha!

C. S e d e j: Na delo za sveto stvar!

A. M i k i š a: Samo napred!

F. P e r š i č: Srdačno pozdravljam i kličem: samo odvažno napried!

I. K o s (Otalež): V pričakovanju silno potrebnega glasila do zmagе naših pravica!

L. H a l a t: Sv. Pavle, moli za nas, da budemo pravi kršteni židovi kao što si i Ti bio!

I. K a l i n: Daj Bog obilo blagoslova!

I. Ž i g a n t o: Bratski pozdrav sa najboljim željama za napredak i ustrajnost!

J a n k o A.: V daljšem pismu promatra iz širokega vidika z bistrim očesom stališče svečeničkov dotične škofije, ki je »zlo, da ne može biti gore« ter »bilo bi uputno, da bi se poduzeli koraci, da par Vaših požrtvovnih svečenika

predje u našu biskupiju. — ... Lijepo bi bilo, da to društvo postane moralna jedinica, s kojom bi morali računati i neki viši faktori.«

I. L i v i č: Bračo! Stiskajmo redove: svi za jednoga, a jedan za svih. Živila naša sloga, rad i žrtva za naše vjerske i narodne ideale!

I. V u g a: List, kolikor sem ga prebral, mi ugaja; tako je prav, le trdno se držite Kristusa v Cerkvi. Bog blagoslovi delo in trud!

I. K r a n č i č: Zbornik je zelo lep. Bog đaj blagoslov. Le krepko in radikalno naprej!

I. C e c i n o v i č: S veseljem dočekah prvi broj našega staleškoga glasila, od kojega očekivah svetlost i toplotu.

S. Ž v a č e k: Nastojati moramo, da se što više učvrstimo a ne razbijamo i da ako nas jošte nema u dovoljnom broju združenih, da glasilo ipak uzdržimo. — Jer bolje ništa ne počinjati, nego nakon kratkog životarenja u ništavilo propadati. Osobito nama svečenicima u okupiranim zemljama valja poslovice: »Uzdaj se u se i svoje kljuse«. Per aspera ad astra. Nakon borbe svanut će i nama bolji dani.

A. P i l a t: Preostaje nam vjera u Boga pravednoga i ljubav do naroda, s kime se s lahka nećemo djeliti. Bog će pomoći još na vrijeme!

Tako diha plemenita duša v »zboru svečeničkov sv. Pavla organiziranih svečenikov. Dokler so s takim duhom prepojene naše vrste, kdo naiše dvomi o končini in pravičnici naši zmagali! Svanula zora, svanuo dan!

Fr. Š v a r a.

Ljubezen do knjig.

Kakor pišejo »The Catholic fireside« 1919 je nadškof irski v nagovoru na svoje bogoslovce izrekel te pomembne besede, ki se tičejo tudi nas duhovnikov: »Današnja veda je sovražen pojav. Bilo bi zločin stopiti pred neverujoči svet, ko smo odvetniki Kristusa, brez zaloge znanosti in brez zmožnosti v rabi jezika in peresa. To bi bil zločin proti Bogu in Cerkvi. Mislim, da je mogoče presoditi človeka po njegovih knjžnicah. Stopim v učno sobo duhovnikovo in vidim mnogo knjig in slišim, da zna o njih tudi govoriti, to rečem, da je nekaj v njem. Išče si znanosti, jo zna tudi pora-

biti. Srečate pa človeka, ki ne govori nikdar o knjigah, — morda bi rekel kdo, da je to skromnost, — a jaz rečem, da ima prazno glavo. Moja nasvet je, gojite vneto ljubezen do knjig. One vam nudijo orožje v sporih. Ljubezen do knjige zabranjuje zlo, obvaruje človeka pred lenobo. Študij prinaša duhu trajno svežost večne resnice; ožarja dušo z žarkom, ki ni od tega sveta. Zato ljubite študij; ljubite ga danes, ljubite ga jutri, ljubite ga vedno!»

(Po »Archi« 1920, št. 1. — P. Butkovič.)

„Narodna Tiskarna“

:-: :-: v Gorici :-: :-:

ULICA VETTURINI št. 9

tiska: časopise, knjige, trgovske račune, zavitke s firmo, posetnice, osmrtnice, poročne liste, plačilne liste za gostilničarje, vabila in plakate za veselice itd. V zalogi ima tiskovine za županske in cerkvene urade. :: :: :: :: ::

Zaloga knjig: Burke in šaljivi prizori, Veseloigre, Pravljice, Mladi gozdar, S. Gregorčičeve poezije IV. zvezek, S. Gregorčičev Job, Veliki punt, Pesmi in kupleti, Livško jezero itd. itd. :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::

Knjigarna Kat. Tisk. Društva

GORICA, Montova hiša.

:	:	:	Zaloga na drobno in na debelo	:	:	:
:	:	:	pisarniških in šolskih potrebščin	:	:	:
:	:	:	Zaloga tiskovin za cerkvene urade	:	:	:

Slovenske leposlovne knjige, slovnice, slovarji i. t. d. :-:

Cigaretni papir „Abadie“, „Excelsior“, „Union“ i. t. d. :-:

Svalčice za cigarete. :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-: :-:

Slike z okvirji in brez okvirjev. Rožni venci, svetinje, i. t. d.